

ЗАЙЦЕВА Л. О.

**ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ
З ДИСЦИПЛІНИ „БАНКІВСЬКІ ОПЕРАЦІЇ”**

**Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Державний заклад
„Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка”**

ЗАЙЦЕВА Л. О.

**ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ
З ДИСЦИПЛІНИ „БАНКІВСЬКІ ОПЕРАЦІЇ”**

Навчально-методичний посібник

**Луганськ
ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”
2011**

УДК 336.717(477)(075.8)

ББК 65.262.5я73

Б23

Рецензенти:

- Матросова Л. М.** — доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри управління та прикладної статистики Луганського національного університету імені Тараса Шевченка
- Шевчук О. В.** — кандидат економічних наук, доцент завідувач кафедри фінансів Луганського національного університету імені Тараса Шевченка
- Кочетков О. В.** — кандидат економічних наук, доцент завідувач кафедри статистики та економічного аналізу Луганського національного аграрного університету

Зайцева Л. О.

- Б23 Організація самостійної роботи студентів з дисципліни „Банківські операції” : навч.-метод. посіб. / Л. О. Зайцева; Держ. закл. „Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка”. – Луганськ : Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2011. – 217 с.

Навчально-методичний посібник підготовлено відповідно до програми з нормативної дисципліни, яку включено до навчального плану підготовки фахівців й бакалаврів зі спеціальностей „Фінанси” й „Менеджмент”. Висвітлено питання з організації основних операцій комерційних банків. Докладно подано механізми та технології проведення операцій комерційних банків з формування ресурсної бази, обслуговування грошових розрахунків суб'єктів діяльності, а також схеми діяльності банків на кредитному ринку, ринку цінних паперів та валютному ринку. До кожної теми запропоновано питання для самоперевірки, тестові завдання та практичні ситуації, які допоможуть студентам здобути знання за дисципліною.

Рекомендовано для студентів, які навчаються за спеціальністю „Фінанси” й „Менеджмент”.

УДК 336.717(477)(075.8)

ББК 65.262.5я73

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Луганського національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол № 10 від 15 червня 2011 р.)*

© Зайцева Л. О., 2011

© ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2011

ЗМІСТ

Вступ	5
Модуль I	7
Тема 1. КАСОВІ ОПЕРАЦІЇ БАНКІВ	7
1.1. Нормативно-правова база здійснення касових операцій банку.....	7
1.2. Загальні положення організації роботи щодо здійснення касових операцій.....	8
1.3. Загальні вимоги до оформлення касових документів.....	12
1.4. Порядок здійснення операцій з приймання та видачі готівки з каси банку.....	16
1.5. Обробка, формування і пакування грошових білетів, монет і валютних цінностей.....	26
1.6. Організація і порядок роботи з банкоматами.....	33
1.7. Порядок видачі готівки за допомогою POS- терміналу.....	35
Контрольні питання.....	38
Тестові завдання.....	38
Практичні ситуації.....	41
Тема 2. ВКЛАДНІ (ДЕПОЗИТНІ) ОПЕРАЦІЇ БАНКІВ	43
2.1. Нормативно-правова база залучення банківських вкладів.....	43
2.2. Основні умови залучення банківських вкладів.....	44
2.3. Договірне регулювання вкладних (депозитних) операцій.....	46
2.4. Порядок повернення банками грошових коштів і банківських металів, сплата процентів за договорами банківського вкладу (депозиту).....	50
2.5. Порядок випуску та оформлення ощадних (депозитних) сертифікатів.....	53
2.6. Особливості відкриття та використання вкладних (депозитних) рахунків.....	56
Контрольні питання.....	61
Тестові завдання.....	62
Практичні ситуації.....	65

Тема 3. КРЕДИТНІ ОПЕРАЦІЇ БАНКА	66
3.1. Нормативно-правова база розміщення кредитних коштів.....	66
3.2. Основні засади кредитних відносин.....	67
3.3. Основні положення кредитування.....	68
3.4. Організація процесу кредитування.....	79
Контрольні питання.....	87
Тестові завдання.....	87
Практичні ситуації.....	91
Модуль II	92
Тема 4. ОПЕРАЦІЇ БАНКІВ З ЦІННИМИ ПАПЕРАМИ	92
4.1. Цінні папери та їх класифікація.....	92
4.2. Характеристика емісійних цінних паперів.....	95
4.3. Пасивні операції банків із цінними паперами.....	102
4.4. Активні операції банків з цінними паперами.....	103
4.5. Позабалансові операції комерційних банків з цінними паперами.....	109
Контрольні питання.....	112
Тестові завдання.....	113
Практичні ситуації.....	115
Тема 5. ВАЛЮТНІ ОПЕРАЦІЇ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ	116
5.1. Нормативно-правова база здійснення валютних операцій банку.....	116
5.2. Операції банків з іноземною валютою.....	117
5.3. Організація міжнародних кореспондентських відносин між банками.....	126
5.4. Конверсійні операції.....	129
5.5. Порядок здійснення міжнародних розрахунків за експортно-імпортними операціями.....	136
Контрольні питання.....	140
Тестові завдання.....	140
Практичні ситуації.....	143
ГЛОСАРІЙ	144
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	167
ДОДАТКИ	174

ВСТУП

Основою сучасної економіки є банківська система. Міцні і фінансово стійкі банки означають стабільну економіку і, навпаки, банкрутство банків, неповернені кредити, неоплачені проценти - все це ослаблює банківську систему і говорить про хворобу економіки.

За допомогою банків відбувається акумулювання тимчасово вільних коштів суспільства та окремого суб'єкта, їх перерозподіл з урахуванням індивідуальних і загальносуспільних інтересів. Проте, з іншого боку, банк сам по собі є суб'єктом перерозподілу, основна мета діяльності якого - отримання прибутку. Будучи підприємствами, які регулюють або через які відбувається регулювання грошово-кредитних відносин в суспільстві, здійснюючи банківські та інші операції, банки підпорядковуються економічним законам. Навчальний курси „Банківські операції„ розкриває питання, що стосуються того, чим займаються комерційні банки, з одного боку, як суб'єкти діяльності, а з іншого - як посередники на фінансових ринках.

Метою курсу „Банківські операції„ є висвітлення питань, пов'язаних з розкриттям сутності, що до здійснення базових банківських операцій.

У результаті вивчення дисципліни „Банківські операції„ студент повинен *знати*:

- економіко-правові аспекти діяльності банківської системи України;
- сучасні методи ефективного застосування банківських продуктів;
- тенденції розвитку та економічну ефективність надання банківських послуг і проведення банківських операцій.

Метою навчальної дисципліни є формування системи знань у галузі організації та технології здійснення банками пасивних та активних операцій, надання банківських послуг, сприяння набуттю практичних навичок виконання банківських операцій, пов'язаних з розрахунково-касовим, кредитним та іншими видами обслуговування клієнтів банку.

Завдання дисципліни: вивчення методів проведення банківських операцій і надання банківських послуг; набуття вмінь виконувати конкретні операції банківської діяльності.

Предметом дисципліни є діяльність комерційних банків, пов'язана з наданням послуг юридичним і фізичним особам.

Навчально-методичний посібник „Організація самостійної роботи студентів з дисципліни „Банківські операції” сформован з п'яти тем, які складають два модуля, кожна з яких є висвітленням окремого напрямку діяльності комерційних банків. Так перша розкриває правила приймання та видачі готівки, здійснення валютно-обмінних операцій та інші питання які розкривають сутність касових операцій; у другій – акумулювання вкладів (депозитів) з урахуванням ситуації на грошово-кредитному ринку та потреб банку в додаткових ресурсах; третя визначає функції, принципи, систему та організаційні етапи банківського кредитування; четверта – знайомить з видами цінних паперів, та механізмом їх застосування, а п'ята розкриває сутність валюти, її видів, операцій з нею та питання обслуговування зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання.

До кожної теми надана нормативна–правова база згідно з якої, висвітлені запропоновані питання; словник термінів дозволяє глибше розглянути основні аспекти банківської діяльності при проведенні окремої операції, запропоновані тестові завдання та практичні ситуації дозволяють набути певних практичних навичок з банківської діяльності.

МОДУЛЬ І

Тема 1. КАСОВІ ОПЕРАЦІЇ БАНКІВ

Ключові терміни: банкноти, готівка, касове обслуговування, касові операції, корінець банкнот, монети, операційна каса, післяопераційний час, справжні банкноти (монети), сумнівні банкноти(монети).

Мета вивчення: ознайомитись з порядком та особливостями проведення касових операцій; засвоїти форми та правила оформлення касових документів; зрозуміти порядок роботи з банкоматами та POS- терміналом.

Література [3, 4, 6, 10, 18, 19, 21, 24, 26, 28, 29, 37,49]

1.1.Нормативно-правова база здійснення касових операцій банка

Банк при здійсненні касових операцій керується наступними нормативно-правовими документами:

Закон України “Про банки і банківську діяльність”, від 07.12.2000 р. № 2121-III (із змінами та доповненнями);

Закон України “Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом” від 28.11.2002 р. № 249-IV (із змінами та доповненнями);

Закон України “Про Національний банк”, від 20.05.1999 р. № 679-XIV (із змінами та доповненнями);

Закон України “Про платіжні системи та переказ грошей в Україні”, від 05.04.2001 р. № 2346-III (із змінами та доповненнями);

Інструкція з організації перевезення валютних цінностей та інкасації коштів у банківських установах України, від 14.02.2007 р. №45 (із змінами та доповненнями);

Інструкція про касові операції в банках України, від 14.08.2003 р. №337 (із змінами та доповненнями);

Інструкція про порядок організації та здійснення валютно-обмінних операцій на території України від 12.12.2002 р. №502 (із змінами та доповненнями);

Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні, від 15.12.2004 р. № 637 (із змінами та доповненнями);

Положення про вимоги щодо технічного стану та організації охорони приміщень банків України, від 29.12.2007 р. №493 (із змінами та доповненнями);

Положення про організацію бухгалтерського обліку та звітності в банківських установах України, від 13.12.1998 р. №566 (із змінами та доповненнями);

Положення про організацію операційної діяльності в банках України, від 18.06.2003 р. №254 (із змінами та доповненнями);

Правила визначення платіжності та обміну банкнот і монет Національного банку України, від 17.11.2004 N 547(із змінами та доповненнями) та інших законодавчих актів України й нормативних документів Національного банку України.

1.2. Загальні положення організації роботи щодо здійснення касових операцій

Касові операції проводяться банком лише після одержання ліцензії Національного банку [4].

До касових операцій, належать:

- приймання готівки в національній та іноземній валютах від клієнтів для зарахування на власні рахунки та рахунки інших юридичних і фізичних осіб або на відповідні рахунки банку;

- видача готівки національної та іноземної валюти клієнтам з їх рахунків за видатковими касовими документами через касу банку або з застосуванням платіжних карток з їх рахунків чи відповідного рахунку банку через його касу або банкомат;

- приймання від фізичних та юридичних осіб готівки національної та іноземної валюти для переказу і виплати отримувачу суми переказу в готівковій формі;

- здійснення валютно-обмінних операцій;

- вилучення з обігу сумнівних банкнот (монет) та надсилання їх на дослідження;
- обмін клієнтам не придатних до обігу банкнот (монет) національної валюти на придатні [19].

Банк здійснює касове обслуговування клієнтів на договірних засадах.

Приймання, перерахування, обробка, зберігання і видача готівки здійснюється в касових вузлах установ банку (відділень).

Приміщення касових вузлів установ банку (відділень) повинні відповідати вимогам нормативно-правових актів Національного банку України, і як правило розміщуватися на першому поверсі.

Готівка та інші цінності операційної каси установи банку (відділення) повинні зберігатися у сховищах цінностей.

Касове обслуговування банком клієнтів та оброблення готівки здійснюється касирами з операційних кабін.

В установах банку зі значним надходженням інкасованої виручки необхідно виділяти окремі приміщення для перерахування банкнот та монет.

Для приймання-передавання готівки та інших цінностей інкасаторам, доцільно обладнувати окреме приміщення.

Касовий зал призначений для перебування клієнтів при здаванні або отриманні ними готівки, а також очікування на обслуговування .

Для виконання касових операцій робочі місця касирів обладнуються (забезпечуються) необхідною касовою технікою та довідковими матеріалами:

- спеціальними столами з шухлядами що закриваються на ключ;

- сейфами для зберігання цінностей протягом робочого дня;

- приладами для визначення платіжності і дійсності грошових знаків, довідковими матеріалами, плакатами грошових білетів національної валюти;

 - комп'ютерами за необхідністю;

 - машинами для перерахування грошей;

 - печатками, штампами, пломбірами;

пакувальними матеріалами;
іншою необхідною для виконання операцій з готівкою касовою технікою.

Структура операційної каси та чисельність касових працівників Головного банку затверджується Головою Правління, а філій керуючими філій.

Банки допускають до роботи з готівкою та іншими цінностями працівників, які склали залік щодо знання вимог Інструкції про касові операції в банках України №337. До роботи не допускаються неповнолітні особи. Касові працівники мають знати ознаки справжності і платіжності банкнот (монет) [19].

Керівники установ банку призначають відповідальними особами сховища цінностей, на яких покладаються обов'язки щодо зберігання готівки операційної каси та інших цінностей у сховищі цінностей банку, посадових осіб, стаж роботи яких у банківській системі становить не менше ніж 1 рік, а у відділеннях банку – не менше ніж 6 місяців.

Банки мають забезпечувати контроль за платіжністю і справжністю банкнот (монет) під час приймання та оброблення готівки з використанням відповідного обладнання (приладів). Крім того, робоче місце з приймання готівки має бути обладнане так, щоб клієнт міг спостерігати за перерахуванням готівки.

Протягом цього часу касири банку зобов'язані без будь-яких обмежень безкоштовно обмінювати фізичним та юридичним особам платіжні банкноти та монети національної валюти не придатні до обігу на придатні. Такий обмін, якщо справжність та платіжність банкнот (монет) не викликає сумніву працівника банку, здійснюється безпосередньо під час приймання без відображення в бухгалтерському обліку.

Головний бухгалтер (заступник головного бухгалтера) банку здійснює контроль за своєчасною передачею в касу зразків підписів працівників банку, які мають право підпису касових документів, а також слідкувати за своєчасним вилученням анульованих зразків підписів [28].

Під час здійснення касових операцій банк має забезпечити:

- визначення справжності та платіжності банкнот (монет);

- обов'язкове приймання готівки на вимогу клієнта;

- своєчасне оприбуткування готівки національної та іноземної валюти, що надійшла до каси банку, та зарахування її на зазначені клієнтами рахунки згідно з нормативно-правових актів;

- своєчасну видачу клієнтам придатних до обігу банкнот (монет) національної та іноземної валюти;

- обмін клієнтам не придатних до обігу банкнот (монети) національної валюти на придатні до обігу банкноти (монети) та вилучення сумнівних банкнот (монет) на дослідження, а також обмін монет на банкноти, банкнот на монети, банкнот (монет) одного номіналу на банкноти (монети) іншого номіналу.

- документальне оформлення руху готівки національної та іноземної валюти в операційній касі;

- своєчасне відображення касових операцій у бухгалтерському обліку;

- належний внутрішній контроль за касовими операціями;

- здавання готівки національної валюти до НБУ згідно із встановленими відповідним договором умовами;

- створення безпечних умов роботи з готівкою та її зберігання;

- задоволення потреб клієнтів у готівці;

- систематичний аналіз стану надходжень і видач готівки в національній валюті;

- ідентифікацію клієнтів, які здійснюють операції з готівкою без відкриття рахунку на суму, що перевищує 50 000 гривень або еквівалент цієї суми в іноземній валюті.

Готівка та інші цінності банку мають зберігатися у власних сховищах цінностей [19]. .

1.3. Загальні вимоги до оформлення касових документів

До касових документів, які оформляються згідно з касовими операціями належать:

- заява на переказ готівки (додаток А);
- заява на видачу готівки (додаток Б);
- прибутково-видатковий касовий ордер ;
- прибутковий касовий ордер (додаток В);
- видатковий касовий ордер (додаток Д);
- грошовий чек (додаток Е);
- рахунки на сплату платежів;
- внутрішні платіжні документи, визначені в програмі
- видатковий позабалансовий ордер (додаток Ж);
- прибутковий позабалансовий ордер (додаток З)
- квитанція ф. 377-к (додаток Р, Р1)

Бланки касових документів виготовляються друкарським способом або з використанням комп'ютерної техніки з відображенням обов'язкових реквізитів, крім грошових чеків, які виготовляються лише друкарським способом. Форми документів, які застосовуються під час приймання переказу готівки та виплати її суми одержувачу в готівковій формі, визначаються відповідною платіжною системою і мають містити обов'язкові реквізити:

- дата здійснення операції;
 - зазначення платника та одержувача;
 - дані паспорта особи-одержувача або документа, що його замінює;
 - сума касової операції;
 - підписи платника або одержувача та працівників банку, уповноважених здійснювати касову операцію
 - номер рахунку одержувача та назва банку одержувача
- [19].

Крім обов'язкових, касові документи можуть містити й інші реквізити, потрібні для здійснення окремих операцій з готівкою. Додаткові реквізити можуть бути дописані в касовому документі від руки ручкою.

Прибуткові, видаткові та прибутково-видаткові касові ордери, заяви на видачу готівки оформляються банком за допомогою технічних засобів із зазначенням номера примірника в правому верхньому кутку або виписуються з використанням копіювального або самокопіювального паперу .

Грошовий чек клієнт заповнює від руки ручкою.

Виписується така кількість примірників касових документів, крім грошового чека, яка потрібна для учасників розрахунків.

Для проведення ідентифікації осіб, які здійснюють операції з готівкою без відкриття рахунку на суму, що перевищує 50 000 грн., або еквівалент цієї суми в іноземній валюті, у касових документах мають зазначатися такі реквізити:

- для фізичних осіб-резидентів: прізвище, ім'я, по батькові особи, яка здійснює операцію з готівкою, дата народження, серія та номер паспорта (або документа, що його замінює), дата видачі та орган, що його видав, місце проживання, ідентифікаційний номер згідно з Державним реєстром фізичних осіб платників податків та інших обов'язкових платежів;

- для фізичних осіб-нерезидентів: прізвище, ім'я, по батькові (у разі його наявності) особи, яка здійснює операцію з готівкою, дата народження, серія та номер паспорта (або документа, що його замінює), дата видачі та орган, що його видав, громадянство, місце проживання або тимчасового перебування

У грошових чеках, заявах на видачу готівки, на підставі яких видається клієнтам готівка незалежно від суми , за винятком реалізації ювілейних монет, пам'ятних та інвестиційних монет, мають зазначатися дані паспорта особи-отримувача або документа, що його замінює, найменування документа, серія, номер і дата його видачі, найменування установи, що його видала [19].

Працівник банку під час приймання від клієнтів банку зазначених касових документів перевіряє належність пред'явленого паспорта або документа, що його замінює, його

власникові, відповідність даних документа тим даним, що зазначені в касовому документі [6].

Грошові чеки дійсні протягом 10 календарних днів з дня їх виписки, не враховуючи день виписки. Дата на чеку зазначається так: дата та рік цифрами, місяць словом. Грошовий чек має містити відбиток печатки та підписи (підпис) уповноважених осіб (особи) клієнта згідно з карткою зразків підписів. Використання факсиміле не допускається.

Прибутково-видаткові касові ордери застосовуються для оформлення касових операцій з приймання та видачі готівки територіальним управлінням, банкам, їх філіям (відділенням) за описом цінностей у національній валюті, що перевозяться, а також видачі підкріплень власним філіям (відділенням) в опломбованих інкасаторських сумках з поставленням додаткових реквізитів (кількість цифрами і словами) отриманих для перевезення інкасаторських сумок з готівкою; П.І.Б. всіх членів бригади інкасаторів та їх підписи);

для оформлення касових операцій із завантаження і розвантаження банкоматів, видачі та приймання готівки під звіт касовим працівникам під час ведення аналітичного обліку, переміщення готівки з рахунку “Банкноти та монети, інкасовані до перерахування” на рахунок “Банкноти та монети в касі банку”, а також для оформлення загальної суми проведених операцій (приймання платежів за рахунками, операції, виконані із застосуванням платіжних карток через касу банку та банкомат, тощо).

У прибутково-видаткових касових ордерах, які оформляються на загальну суму проведених касових операцій, реквізити “Отримувач”, “Платник” не заповнюються, підпис отримувача (платника) не ставиться. У реквізиті “Зміст операції” зазначається, на підставі яких документів складено касовий ордер, що до нього додаються.

У прибуткових, видаткових та прибутково - видаткових касових ордерах на видачу готівки працівникам банку, зазначаються прізвище, ім'я, по батькові отримувача, назва документа (посвідчення, перепустка) та його номер (крім операцій з видачі та приймання готівки між касовими працівниками).

У заявах на переказ готівки для нарахування податків, зборів та інших платежів до бюджету і цільових фондів у додаткових реквізитах зазначається код бюджетної класифікації, ідентифікаційний номер (крім випадків, за яких фізична особа через релігійні переконання відмовилася від прийняття ідентифікаційного номера і в паспорті якої зроблено відповідну відмітку).

Установа банку може приймати платежі готівкою за рахунками на сплату платежів (квартплата та комунальні послуги, телефонний зв'язок, кабельне телебачення, електроенергія, газ тощо), роздрукованими юридичною особою - отримувачем платежів. Такий документ має містити всі обов'язкові реквізити, які передбачені для виконання цих операцій.

У разі здійснення операцій протягом операційного часу відповідальний виконавець на касових документах проставляє дату здійснення касової операції, а в післяопераційний час – поточну дату і час приймання документів або напис чи штамп “вечірня”, або “післяопераційний час” [19].

Виконані протягом операційного часу касові документи відображаються в бухгалтерському обліку в цей самий день, а в післяопераційний час – не пізніше наступного операційного дня.

Виправлення в касових документах реквізитів, а саме: номера рахунків, найменування клієнта, суми, прізвища, імені, по батькові отримувача (платника) не допускається.

Якщо прибутковий документ не заповнено або заповнено з порушенням вимог, або якщо сума наявних коштів менша ніж сума платежу, то клієнт додає потрібну суму готівки або операція не виконується. Якщо операція не виконується то готівка повертається платнику, а приходний документ повертається операційному працівнику для анулювання цієї операції.

Клієнт має право зазначати в заяві на переказ готівки *дату валютування*, яка не може перевищувати 10 календарних днів після складання касового документа (день складання не враховується). Якщо дата валютування перевищує 10 календарних днів, то банк не приймає касовий документ до виконання. Виплату отримувачам сум переказів готівкою банк

здійснює, починаючи з виставленої дати валютування. Якщо дата валютування припадає на неробочий день, то банк здійснює виплату переказу, починаючи з першого робочого дня наступного за днем, який визначений датою валютування.

Якщо отримувач переказу протягом тридцяти робочих днів з дати валютування не отримав суму переказу, то банк отримувача зобов'язаний протягом трьох робочих днів повернути суму переказу банку платника.

Виплата відкликаних (повернутих) коштів готівкою здійснюється фізичним особам та фізичним особам-суб'єктам підприємницької діяльності як виплата переказу без відкриття рахунку, а юридичним особам – шляхом зарахування на їх поточні рахунки.

1.4. Порядок здійснення операцій з приймання та видачі готівки з каси банку

Для проведення касового обслуговування банком клієнтів та оброблення готівки функціонує Операційна каса банку, організаційна структура [49, с.145] якої наведена на рис. 1.1.

До функцій операційної каси належать:

- забезпечення видачі, приймання та схоронності грошових знаків;

- виконання інших операцій з цінностями,

Для виконання цих функцій створюються:

- видаткові каси;
- прибуткові каси (при невеликому обсязі операцій - прибутково-видаткові).

Прибуткові каси можуть бути:

- а) денні - приймають готівкові кошти протягом операційного дня банку;

- б) вечірні - здійснюють приймання готівки після закінчення операційного дня (кошти на рахунок зараховуються наступного дня);

- розмінні каси;

- каси перерахунку;

- сховища цінностей для збереження готівки та інших цінностей.

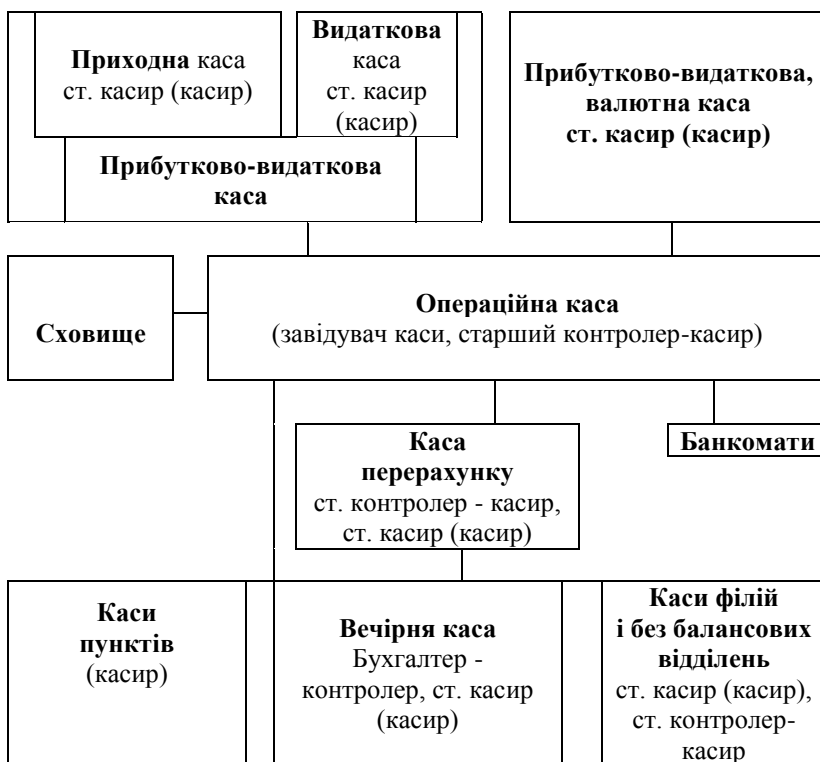

Рис.1.1. Організаційна структура касового підрозділу (операційної каси) банку

Банк приймає готівку від юридичних та фізичних осіб для її переказу як на власні рахунки, так і на рахунки інших юридичних та фізичних осіб (незалежно від їх місцезнаходження).

За рішенням банку іноземна валюта у вигляді монет приймається в касу банку лише в разі касового обслуговування юридичних осіб, що мають право використовувати іноземну

валюту як засіб платежу або здійснювати розрахунки, пов'язані з відрядженням за кордон.

Банк має право приймати до каси монети номіналом 1 та 2 євро, що перебувають в обігу та є законним платіжним засобом на території країн – членів Європейського валютного союзу, у разі здійснення касових операцій з фізичними особами.

Документи, які використовуються для проведення приймання та видачі готівки [49, с.146-147] наведені в табл. 1.1.

Валютно-обмінні операції здійснюються на підставі оформлення квитанцій за ф. 377-К [21].

У прибуткових касових документах касир перевіряє:

повноту заповнення реквізитів;

наявність і тотожність підписів відповідальних працівників банку із зразками підписів

За згодою сторін (банку отримувача та банку ініціатора) отримувачу переказу може бути надіслане повідомлення про надходження на ім'я переказу в порядку, установленому банком отримувача.

Від клієнта готівка приймається в касу так:

банкноти шляхом суцільного поаркушного перерахування, монети - за кружками.

Всі прийняті гроші мають зберігатися в шухлядах столу або в металевих шафах, сейфах, які повинні замикатися. Робоче місце касира повинно бути обладнане так, щоб клієнт міг спостерігати за прийманням грошей.

На столі касира не може бути ніяких інших грошей, крім тих, що приймається від особи, яка вносить гроші.

Після приймання грошей касир звіряє суму, зазначену в приходному документі, з сумою, фактично виявленою при перерахуванні. При відповідності сум касир підписує касові документи та видає клієнту квитанцію (другий примірник прибуткового касового ордера) або інший документ, що є підтвердженням про внесення готівки у відповідній платіжній системі. Квитанція або інший платіжний документ, що є підтвердженням про внесення готівки, має містити: найменування банку який здійснив касову операцію, дату

Таблиця 1.1

Документи для проведення касових операцій банків з клієнтами

Приймання готівки	Видача готівки
1	2
Національна валюта	
<p><i>Заява на переказ готівки</i> - від юридичних осіб для зарахування на власні поточні рахунки, від фізичних осіб - на поточні, вкладні (деPOSITИ) рахунки, а також від юридичних та фізичних осіб - на рахунки інших юридичних або фізичних осіб, які відкриті в цьому самому банку або в іншому банку, та переказу без відкриття рахунку</p> <p><i>Рахунки на сплату платежів</i> - від фізичних осіб на користь юридичних осіб</p> <p><i>Прибутковий касовий ордер</i> - від працівників банку за внутрішньобанківськими операціями [24]</p> <p><i>Документи, установлені відповідною платіжною системою</i> - для відправлення переказу та виплати його отримувачу готівкою в національній валюті</p>	<p><i>Грошовий чек</i> - юридичним особам, їх відокремленим підрозділам, а також підприємцям</p> <p><i>Заява на видачу готівки</i> - фізичним особам з поточних, вкладних (деPOSITИ) рахунків та фізичним і юридичним особам переказ без відкриття рахунку (з поданням юридичною особою довіреності на уповноважену особу)</p> <p><i>Документ на отримання переказу готівкою в національній валюті</i> - фізичним і юридичним особам (з поданням юридичною особою довіреності на переказу готівкою в уповноважену особу) валюті</p> <p><i>Видатковий касовий ордер</i> - працівникам банку за внутрішньобанківськими операціями</p>

Продовження табл. 1.1

1	2
Іноземна валюта	
<p><i>Заява на переказ готівки</i> від юридичних осіб-резидентів та представництв-нерезидентів для зарахування на власні поточні рахунки;</p> <p>від уповноваженого представника нерезидента - суб'єкта підприємницької діяльності для зарахування на розподільний рахунок в іноземній валюті, відкритий цим банком резиденту - суб'єкту підприємницької діяльності;</p> <p>від фізичних осіб - на поточні, вкладні (депозитні) рахунки та переказу без відкриття рахунку</p> <p><i>Прибутковий касовий ордер</i> - від працівників уповноваженого банку за внутрішньобанківськими операціями</p> <p><i>Документи, установлені відповідною платіжною системою</i> - від фізичних осіб на відправлення переказу, який приймається в готівковій формі</p>	<p><i>Заява на видачу готівки</i> - юридичним особам, їх відокремленим підрозділам, а також підприємцям з їх поточних рахунків на цілі, передбачені нормативно-правовими актами</p> <p>- фізичним особам з їх поточних, вкладних (депозитних) рахунків та переказу без відкриття рахунку, а також за операціями з відшкодування банкнот іноземної валюти, прийнятих на інкасо</p> <p><i>Видатковий касовий ордер</i> - працівникам банку за внутрішньобанківськими операціями</p> <p><i>Документи на отримання переказу в готівковій формі</i> фізичним особам</p>
Національна та іноземна валюта	
<p>Чек банкомата (виписка за операціями, здійсненими через банкомат) - на вимогу при отриманні готівки через банкомат</p> <p>Довідки про вилучення (прийняття) банкнот (монет) на дослідження - разі виявлення сумнівних щодо справжності банкнот (монет)</p>	

здійснення касової операції, а також підпис працівника, який прийняв готівку, відбиток печатки (штампа) або електронний підпис працівника банку.

Якщо при перерахуванні коштів виявиться, що сума менша, ніж сума платежу, а також при виявленні сумнівних щодо справжності банкнот (монет), клієнту пропонується додати потрібну суму готівки або операція не виконується, а документ і готівка, за винятком сумнівних щодо справжності банкнот (монет), повертаються платнику.

Плата за послуги банку готівкою приймається від клієнта за окремим касовим документом, оформленим банком (прибутковий касовий ордер чи заява на переказ готівки).

Після обслуговування клієнтів касир на підставі прийнятих документів складає Довідку касира приходної каси про суму прийнятих грошей та кількість документів, які надійшли до каси, (додаток Л у національній валюті, додаток Н у іноземній валюті) і звіряє суму за довідкою з сумою прийнятих ним грошей. Довідка підписується касиром, а вказані в ній обороти звіряються ним з записами в касових журналах операційних працівників. Звірення оформлюється підписами касира в касових журналах і операційних працівників на довідці касира.

Касири ведуть щоденні записи прийнятих і зданих грошей в окремій Книзі обліку прийнятих і виданих грошей (цінностей) (додаток К). Книга ведеться до повного її використання.

Прийняті протягом операційного дня гроші касир формує в установленому порядку і разом з приходними документами і довідкою касира приходної каси здає завідувачу касою під розписку в Книзі прийнятих і виданих грошей (цінностей).

Завідувач касою звіряє суму прийнятих грошей і кількість приходних документів з довідкою касира і підписує довідку.

Гроші, що надійшли в приходні каси, можуть передаватися завідувачу касою протягом операційного дня декілька разів під розписку в Книзі обліку прийнятих і виданих грошей (цінностей). У цих випадках, до передачі грошей, касир

повинен переконатися в тому, що фактична їх наявність відповідає загальній сумі приходних документів, за якими вони прийняті.

Вся готівка, яка надійшла до закінчення операційного часу, повинна бути оприходована до каси і зарахована на відповідні рахунки за балансом установи банку в той же робочий день, а готівка, що надійшла в післяопераційний час – зараховується на відповідні рахунки не пізніше наступного операційного дня [29].

Установи банку, відділення мають видавати клієнтам відсортировані придатні до обігу банкноти (монети).

Для здійснення видаткових операцій завідувач касою видає під звіт касирам необхідну суму грошей під розписку в Книзі обліку прийнятих і виданих грошей (цінностей). Повні і неповні пачки приймаються за надписами на накладках з перевіркою за корінцями, а пачки, які складаються з неповних корінців, - поаркушним перерахуванням. Перерахування може проводитися під наглядом одного із касирів, який призначається завідувачем касою. Якщо видача пачки з неповними корінцями проводиться тим касиром, який формував її, то поаркушне перерахування попередньо проводить завідувач касою.

Монета приймається за надписами на ярликах, пакетах (тюбиках), в укладені на лотках – за кружками.

Після видачі касирам під звіт необхідної суми грошей завідувач касою зобов'язаний перевірити наявність грошей, що залишилися в операційній касі, і переконатися, що залишок їх з урахуванням виданих сум відповідає даним Книги обліку готівки операційної каси й інших цінностей банку (Додаток М) [18] та Книги обліку наявності іноземної валюти та платіжних документів в іноземній валюті за рахунками №1001, 1002 на початок дня.

Касир видаткової каси кожен раз записує в Книгу обліку прийнятих і виданих грошей (цінностей) одержані під звіт від завідувача касою суми, кількість і суму сплачених документів і залишок підзвітних сум, що він здає назад під розписку завідувачу касою.

Грошові чеки на одержання готівки представники клієнтів пред'являють операційним працівникам, які після відповідної їх перевірки видають особі, яка одержує гроші контрольну марку від грошового чека для пред'явлення в касу .

Усі видаткові документи до каси передаються внутрішнім порядком через працівників банку, передача їх через особу, що отримує гроші, забороняється.

Одержавши видатковий документ (заява на видачу готівки, видатковий касовий ордер, грошовий чек) касир зобов'язаний:

- перевірити повноту і правильність заповнення реквізитів на документі;

- перевірити наявність підписів посадових осіб банку, яким надано право підпису касових документів, і тотожність їх зразкам;

- викликати одержувача грошей за номером грошового чека або по прізвищу одержувача за іншими видатковими документами;

- звірити номер контрольної марки з номером грошового чека;

- перевірити належність пред'явленого паспорта або іншого документа, що засвідчує особу одержувача, відповідність даних паспорта тим даним, що зазначені в касовому документі;

- у разі отримання готівки за довіреністю - правильність оформлення довіреності на отримання готівки;

- перевірити наявність підпису дотримувача;

- підготувати суму грошей, співставити суму видачі з сумою на видатковому документі, видати їх одержувачу і підписати видатковий документ.

Якщо клієнт одержує гроші за кількома видатковими документами з різних рахунків, касир видає гроші за кожним документом окремо .

Виплата частини грошей за видатковим документом не допускається.

Операції з виплати готівки іноземної валюти з поточних, вкладних (депозитних) рахунків або фізичним особам за

переказами без відкриття поточних рахунків здійснюються через касу банку за наявності цієї валюти в повній сумі.

Залишок іноземної валюти, менший ніж номінальна вартість мінімальної купюри, що перебуває в обігу, купується у фізичної особи за гривні за курсом, установленим на час здійснення операції в касі банку.

Касирам забороняється під час видачі клієнтам грошей проводити на вимогу останніх обмін грошей одного номіналу на інший.

Видану з каси банку готівку клієнт має, не відходячи від каси, перевірити за пачками та корінцями банкнот, монети - за мішечками (блоками), пакетиками і роликами, а окремі банкноти (монети) перерахувати поаркушно (за кружками).

Якщо отримувач готівки виявив бажання перерахувати в приміщенні банку банкноти в повних пачках поаркушно, а монети в повних мішечках за кружками, то в такому разі перерахування готівки здійснюється в відведеному для цього приміщенні під контролем працівника банку.

У разі здійснення візуального контролю за перерахуванням готівки потрібно стежити за тим, щоб верхня і нижня накладки (етикетка), обв'язка з пломбою (кодом), бандеролі з корінців банкнот, а також ярлики і обв'язка з пломбою від мішечка з монетами зберігалися до закінчення перерахування.

У разі виявлення клієнтом під час перерахування готівки недостач або надлишків банкнот (монет) у пачках, окремих корінцях або мішечках з монетами в непошкодженій упаковці банк уживає заходів щодо перевірки готівки і в разі підтвердження розбіжностей складається відповідний Акт про розбіжності у двох примірниках, що засвідчується підписами осіб, які присутні під час перерахування.

Якщо готівка не була перерахована клієнтом у приміщенні банку під контролем працівника банку, то претензії щодо недостачі від клієнта не приймаються. Про це на видному місці біля видаткових кас повинно бути розміщено відповідне оголошення.

Наприкінці операційного дня касир звіряє суму прийнятих під звіт грошей з сумою видаткових документів і

залишком грошей, після цього складає Довідку касира видаткової каси про суму виданих грошей та суму що одержана під звіт (Додаток П).

Залишок грошей, сформований у встановленому порядку, і видаткові касові документи за день разом із довідкою касира видаткової каси касир здає під розписку в Книзі обліку прийнятих і виданих грошей (цінностей) завідувачу касою, який, перевіривши довідку, підписує її і підшиває в документи дня.

Установи банків, відділення можуть проводити задалегідь підготовку готівки за заявками клієнтів для видачі їх представникам за рахунок готівки, що знаходиться в операційній касі.

Завчасна підготовка і пакування грошей проводиться на підставі одержаних від клієнтів чеків у такому порядку:

а) касир, на якого покладена завчасна підготовка грошей, після зведення каси перевіряє, правильність оформлення прийнятих ним видаткових документів. Якщо готівки, яка в нього є, недостатньо, він одержує гроші з операційної каси під розписку в Книзі обліку прийнятих і виданих грошей (цінностей);

б) підготовлена окремо за кожним документом готівка (повні і неповні пачки, мішки з монетою, корінці грошових білетів) вкладається в мішок без зовнішніх швів. Горловина мішка прошивається і щільно зав'язується шпагатом без вузлів і надриків. На ярлику зазначається дата пакування і загальна сума вкладених грошей, а також проставляються підпис і іменний штамп касира. Кінці шпагату зав'язуються глухим вузлом і пломбуються. До ярлика прикріплюються видаткові документи.

в) готівка, підготовлена до видачі за рахунок операційної каси, разом з видатковими документами приймається завідувачем касою під розписку в Книзі обліку прийнятих і виданих грошей (цінностей) [19].

1.5. Обробка, формування і пакування грошових білетів, монет і валютних цінностей

Приймання територіальними управліннями готівки національної валюти від банків здійснюється згідно з такими вимогами:

- банкноти (монети) мають бути розсортовані за номіналами, кожен номінал - на придатні до обігу, зношені, значно зношені та з дефектами виробника, а банкноти також відповідно до їх розмірів;

- розсортовані за номіналами і розмірами банкноти формуються лицьовим боком догори в одному напрямку та пакуються окремо;

- надірвані та розірвані (розрізані) на дві частини банкноти мають бути склеєні клейкою прозорою стрічкою або паперовою калькою за допомогою клею завширшки не більше ніж 10 мм у такий спосіб, щоб це не призводило до склеювання сусідніх банкнот у корінці. Склеювати розірвані на дві частини банкноти потрібно впритул без накладання однієї частини на іншу;

- банкноти, що розірвані (розрізані) більше ніж на дві частини, площа кожної з яких менше ніж 55 % початкової площі банкноти, не склеюються, вкладаються до окремого конверта та в установленому порядку передаються на дослідження до територіального управління як сумнівні.

Банкноти, що не викликають сумніву щодо їх справжності, але пошкоджені, розірвані (розрізані) та склеєні в установленій вище спосіб, у тому числі банкноти з утраченими частинами (якщо залишилося не менше ніж 55 % початкової площі банкноти), відсортовують до значно зношених банкнот і пакують окремо.

Банки пакують окремо прийняті від правоохоронних органів банкноти, оброблені спеціальними хімічними реактивами під час проведення слідчо-оперативних заходів (для уникнення забруднення перерахування таких банкнот доцільно здійснювати в захисних латексних рукавичках або за допомогою пінцета).

До значно зношених відсортовують банкноти, які склеєні з порушенням установлених вимог, що перешкоджає їх обробленню на автоматизованих системах оброблення банкнот.

Банкноти, пошкоджені вогнем, водою, хімікатами тощо, площа яких під час приймання та оброблення може стати меншою, ніж 55 % їх початкової площі, територіальні управління Національного банку приймають відповідно до вимог Правил визначення платіжності та обміну банкнот і монет Національного банку України, затверджених постановою Правління Національного банку України від 17.11.2004 N 547, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 06.12.2004 за N 1549/10148 [37].

Банки отримують підкріплення готівкою в територіальних управліннях лише в упаковці територіальних управлінь, Центрального сховища та Банкнотно-монетного двору.

Під час пакування готівки, яка передається банками до територіальних управлінь, а також у територіальних управліннях, Центральному сховищі та Банкнотно-монетному двору застосовуються такі види пакування.

Кожні 100 аркушів банкнот одного номіналу й розміру формуються в корінці банкнот та пакуються хрестоподібно або поперечно бандероллю або з використанням бандерольних кілець з відповідними кольоровими смугами (додаток С). Поперечне обандеролювання потрібно здійснювати таким чином, щоб кінці бандеролей не потрапляли між банкнот корінця та не насувалися на його торець. Склеювання банкнот з бандероллю не допускається.

На бандеролі мають бути такі реквізити:

- найменування банку, код банку або номер за електронною поштою;
- номінал (зазначається цифрами, а назва національної валюти зазначається повністю "гривень" або скорочено "грн.", або графічним знаком гривні - "₴");
- кількість укладених банкнот;
- сума (зазначається цифрами, а назва національної валюти зазначається повністю "гривень" або скорочено "грн.", або графічним знаком гривні - "₴");

- дата формування (ДД/ММ або МММ /місяць цифрами або скорочено літерами/, РРРР);

- підпис та іменний штамп (код) касового працівника, який здійснював сортування і перерахування банкнот.

У разі пакування банкнот на автоматизованій системі оброблення на бандеролі корінця банкнот зазначаються: ідентифікатор користувача, скорочене найменування банку, код банку, номер автоматизованої системи оброблення банкнот, дата і час формування корінця банкнот, номер укладальника

На бандеролі корінця банкнот в упаковці Банкнотно-монетного двору мають бути такі реквізити:

- аббревіатура "НБУ";

- номінал (зазначається цифрами, а назва національної валюти зазначається повністю "гривень" або скорочено "грн.", або графічним знаком гривні - "₴");

- сума (зазначається цифрами, а назва національної валюти зазначається повністю "гривень" або скорочено "грн.", або графічним знаком гривні - "₴");

- дата;

- код бригади.

Кожні 10 корінців банкнот формуються в пачку по 1000 аркушів одного номіналу і розміру, яка має верхню та нижню накладки з картону. На верхній накладці пачки (як придатних, так і зношених банкнот), сформованої вручну або на автоматизованих системах оброблення банкнот, "номінал" додатково проставляється реквізит "зразка ____ року". У верхньому правому куті бандеролей та накладки пачки не придатних до обігу банкнот проставляється штамп "зношені", "значно зношені" або "з дефектами виробника".

Сформована таким чином пачка банкнот з хрестоподібним обандероленням корінців пакується одним з таких способів:

- обв'язується стрічкою з полімерного матеріалу (із зварюванням кінців стрічки) два рази впоперек пачки симетрично щодо центру і один раз уздовж по центру пачки із зварюванням перехрещень стрічки. Зварні кінці стрічки мають розташовуватися збоку пачки. На стрічці проставляється код банку та особистий код касира. Під час автоматичного

нанесення кодів на стрічку вони проставляються на місцях зварювання стрічки, а під час ручного нанесення – проставляються за допомогою пломбіра на повздовжній стрічці у двох-трьох місцях після чого здійснюється обв'язка. Відбитки коду банку та касира мають бути чіткими, що дасть змогу однозначно ідентифікувати банк і касира”;

- запаковується на спеціальних пристроях у термоусадкову плівку. Зварні шви можуть бути зверху і знизу пачки або з її торців і їх має бути не більше ніж три. На один із широких боків пачки в термоусадковій плівці наклеюється перфорована клейка етикетка, яка виготовлена з матового паперу білого кольору розміром 70 x 55 мм, що унеможливає її несанкціоноване зняття без пошкодження. На перфоровану клейку етикетку друкарським способом ставляться реквізити "номінал" і "сума", а всі інші реквізити, визначені для накладок, проставляються під час пакування пачок. У цьому разі верхні та нижні накладки можуть не використовуватися;

- пакується в поліетиленові пакети з вакуумуванням та зварюванням країв (у разі застосування напівавтоматичного пристрою). Під час пакування застосовуються накладки встановленого зразка. Пакети зварює касовий працівник, який формував корінці банкнот, із проставленням свого особистого коду;

- обв'язується, як виняток до придбання обладнання шпагатом, що не має вузлів та надривів, хрестоподібно на чотири глухих вузли. На верхній або нижній накладці на обох кінцях шпагату біля вузла накладається пломба, на якій зазначається код банку або номер за електронною поштою, номер пломбіра.

Пачка з корінцями, обандероленими поперечно, обов'язково запаковується в термоусадкову плівку або в поліетиленові пакети у встановленому порядку.

Пачка, сформована одним з вищезазначених способів, повинна мати щільну обв'язку, щоб унеможливити зміщення корінців у пачці.

Пачки банкнот в упаковці Банкотно-монетного двору повинні мати на загальній бандеролі знизу пачки такі реквізити: "Банкотно-монетний двір" та "Національний банк України",

номинал (зазначається цифрами, а назва національної валюти зазначається повністю "гривень" або скорочено "грн.", або графічним знаком гривні - "₴"), кількість аркушів банкнот, суму (зазначається цифрами, а назва національної валюти зазначається повністю "гривень" або скорочено "грн.", або графічним знаком гривні -), дату формування та код бригади. На окремих пачках може додатково проставлятися підпис та іменний штамп обліковця.

Пачка банкнот пакується в термоусадкову плівку і може мати два зварних шви з боків або два зварних шви зверху та знизу пачки і один зварний шов на її торці.

Грошові білети, що залишилися у касирів і з яких не можна сформувати повні пачки і корінці, передаються для об'єднання і пакування одному або декільком касирам.

При об'єднанні і пакуванні касири поаркушно перераховують прийняті грошові білети в неповних корінцях і формують з них корінці грошових білетів. Гроші, сформовані в повні корінці, разом з одержаними корінцями грошових білетів від інших касирів підбираються за номіналами і пакуються в повні пачки. На верхніх накладках робиться надпис "Збірна".

Окремі корінці грошових білетів, з яких не можна сформувати повні пачки можуть пакуватися в неповні пачки грошових білетів одного номіналу або в пачки грошових білетів різних номіналів, але не більш як 10 корінців.

Реквізити верхніх накладок неповних пачок і пачок, сформованих з корінців грошових білетів різних номіналів, можуть заповнятися від руки. На накладках пачок, сформованих з корінців грошових білетів різних номіналів, вказуються кількість і сума кожного номіналу і робиться надпис "Збірна". Неповні і збірні пачки грошових білетів пакуються в вищенаведеному порядку.

Збірні пачки грошових білетів можуть зберігатися в залишку операційної каси не більш як 10 днів з дня формування.

Неповні корінці грошових білетів, які залишаються в залишку оборотної каси, формуються окремо на придатні і зношені грошові білети.

Придатні до обігу монети одного номіналу пакуються в стандартні мішечки без зовнішніх швів. Горловина кожного

мішечка прошивається разом з ярликом із тканини і щільно зав'язується шпагатом, що не має вузлів і надриків. Кінці шпагату зав'язуються глухим вузлом з накладенням пломби, на якій зазначаються код банку або номер за електронною поштою та номер пломбіра. До не повних мішечків з монетами прикріплюється ярлик з картону із зазначенням відповідних реквізитів.

Кількість та суму вкладення монет в упаковку визначено в Додатку С. На ярликах до мішечків з монетами згідно Додатку Т зазначаються найменування банку, код банку або номер за електронною поштою, номінал (зазначається цифрами, а назва національної валюти зазначається повністю "гривень" або скорочено "грн.", або графічним знаком гривні - "₴", а для пам'ятних та ювілейних обігових монет - назва монети), сума (зазначається цифрами, а назва національної валюти зазначається повністю "гривень" або скорочено "грн.", або графічним знаком гривні -), дата пакування, прізвище та підпис (код) касового працівника.

На монетах в упаковці Банкотно-монетного двору на ярликах, прикріплених до мішечків, зазначаються найменування виробника, номінал (назва пам'ятних та ювілейних монет), сума вкладення, дата (місяць, рік) пакування. Сума вкладення в мішечках засвідчується номером обліковця або його штампом та підписом. Горловина мішечка разом із ярликом з тканини прошивається та опломбовується свинцевою пломбою з такими реквізитами: символ Банкотно-монетного двору, особисте клеймо обліковця.

Монети, виготовлені Банкотно-монетним двором, можуть пакуватися також у паперові ролики із застосуванням автоматичних пакувальних установок. На упаковці ролика мають бути зазначені такі реквізити: найменування виробника та його логотип, номінал, сума вкладення, кількість вкладення, номер пакувальника, дата пакування.

Ролики з монетами у кількості, зазначеній у Додатку Т, мають пакуватися в термоусадкову поліетиленову плівку.

Два пакети з роликами (без наклеювання на них етикеток) пакуються в блоки шляхом перехресного обандеролювання полімерною стрічкою. На перехресті стрічок

наклеюється самоклеювальна перфорована етикетка, з'єднуючи їх між собою, з такими реквізитами:

- найменування виробника, його логотип;
- номінал;
- кількість роликів;
- сума вкладення в блок;
- номер пакувальника;
- дата пакування;
- маса бруто блока.

На поліетиленовому пакеті, який не упакований Банкотно-монетним двором у блоки, на одному із широких боків має бути наклеєна самоклеювальна перфорована етикетка з такими реквізитами:

- найменування виробника, його логотип;
- номінал;
- кількість роликів;
- сума вкладення;
- номер пакувальника;
- дата пакування” [19].

При частковому вилученні монети або додатковому вкладенні її в мішок залишок монети повинен бути перерахований за кружками, а розфасована монета – за надписами на пакетах (роликах). Мішок заново опечатується або опломбовується, до нього прикріплюється ярлик з підписом касира.

Пакети або ролики з монетою, що залишилися у касирів і з яких не можна сформувати повні мішки. Передаються для об'єднання і пакування одному або декільком касирам.

Окремі пакети (ролики), з яких не можна сформувати повні мішки, можуть пакуватися в неповні мішки з монетою одного номіналу або в мішки з монетою різних номіналів, але в межах сум вкладення, визначених в Додатку № Т. На ярликах до цих мішків вказується сума кожного номіналу монети.

На ярликах, прикріплених до повних і неповних мішків з монетою, сформованих із пакетів (роликів), перерахованих різними касирами, або із пакетів (роликів) з монетою різних номіналів, робиться надпис “Збірна”

Збірні мішки з монетою в залишку операційної каси можуть зберігатися протягом 10 днів з дня формування.

Пачки з грошовими білетами і мішки з монетою, перераховані і сформовані завідувачем касою, що залишаються в операційній касі на наступний день, можуть обв'язуватись шпагатом хрестоподібно без накладення пломби, а грошові білети, з яких не можна сформувати повні корінці - обандеролюватися, але не пакуватися в пачки. Крім того, перерахована і розфасована завідувачем касою монета, що знаходиться в залишку операційної каси, може в розмірі, який не перевищує щоденної потреби, зберігатися в грошовому сховищі або сейфі в розфасованому вигляді на лотках, в пакетах (роликах).

1.6. Організація і порядок роботи з банкоматами

Банкомат (автоматичний касир)- пристрій для здійснення самообслуговування клієнтів, який є складовою частиною системи автоматизації касових операцій, внутрішньобанківської або міжбанківської системи платежів. Банкомати залежно від їх рівня захищеності можуть встановлюватися як у межах території банківської установи, так і за її межами. Управління банкоматами та доступ до рахунків клієнтів виконується програмно-технічними засобами зазначених систем (далі - система управління банкоматами).

Основні операції, що здійснюються банкоматами, такі:

інформування клієнтів про стан їх рахунків;

видача готівки;

видача електронних ваучерів.

Доступ до банкомата для виконання операцій здійснюється із застосуванням банківських ідентифікаційних карток та ПІН-кодів клієнтів банківських установ. Після виконання операцій із видачі готівки клієнту має бути видана пронумерована квитанція, в якій вказуються назва банківської установи, що експлуатує банкомат, номер банкомата, дата, час, вид операції, номер трансакції, сума виданих коштів та інші реквізити відповідно до вимог системи, в якій використовується банкомат.

Для виконання підкріплення та інкасації коштів за банкоматів письмовим розпорядженням керівника банку визначається перелік відповідальних працівників, в обов'язки яких входить обслуговування банкоматів, із персональним розподілом між ними функціональних обов'язків, для здійснення доступу до банкоматів зазначених працівників за ними закріплюються індивідуальні персоналізовані картки доступу.

Для кожного банкомата, зважаючи на його рівень захищеності та необхідність забезпечення безперебійної роботи, визначається ліміт коштів, що можуть бути одночасно завантажені та зберігатися в його сейфі. Для обліку операцій, що проводяться з банкоматами, завідувач касою веде "Книгу обліку операцій із завантаження та розвантаження банкоматів". Ця книга має бути пронумерована, прошнурована, підписана керівником, головним бухгалтером та скріплена печаткою банківської установи.

Підкріплення банкомата готівкою проводиться залежно від потреби в ній на підставі авансової заявки та прибутково-видаткового ордера. Потрібну суму касир банкоматів отримує у завідуючого касою. Вкладення купюр у касети, а також вилучення купюр із касет відбувається у приміщенні каси.

До касети прикріплюється ярлик із зазначенням на ньому найменування банківської установи, номера банкомата, номіналу, кількості купюр, суми вкладених коштів, дати, підпису та іменного штампа спеціально виділеного для завантаження касет касового працівника.

Після завантаження касет завідуючий касою оформляє для інкасатора маршрутний лист із зазначенням адреси і місця розташування банкомата, номерів касет, що мають бути вилучені з банкомата і доставлені в касу, номерів касет, що мають бути вставлені в банкомат, та інформації, яка необхідна для ініціалізації його роботи

Для завантаження банкомата касети та маршрутний лист передаються інкасатору. Приймаючи касети, інкасатор перевіряє цілість касет і пломб, наявність на ярликах реквізитів. Разом з касетами інкасатору під розписку в "Книзі обліку операцій із завантаження та розвантаження банкоматів" передаються ключі від сейфа банкомата [18].

При розташуванні банкомата в межах території установи банку чи відділення допускається виконання функцій інкасатора касовим працівником. У разі відсутності власної служби інкасації інкасація банкоматів може здійснюватися на підставі двосторонніх угод з інкасаторами інших банків.

Періодично, не рідше одного разу на місяць, виконується повне розвантаження банкомата. Разом із касетами інкасатор доставляє в касу паперову стрічку із журнального друкувального пристрою банкомата (журнал операцій банкомата). Касир звіряє залишок суми коштів у вилучених касетах із залишком суми коштів на рахунку банкомата і вносить залишок коштів до каси

1.7. Порядок видачі готівки за допомогою POS-терміналу

Видача готівкових коштів держателям пластикових карт VISA, VISA Electron, Eurocard/ Master Card та Maestro у касах установ Банку здійснюється за допомогою POS- терміналу.

Кожний касир, який працює з банківським POS-терміналом отримує службову Картку доступу.

Перед початком операційного дня необхідно ввести курс доларів США та Євро до гривні. Вводиться поточний курс НБУ за 100 одиниць валюти

При здійсненні будь-яких операцій з БПК, касир банківської установи повинен виконати наступні дії:

а) перевірити чи не має картка зовнішніх пошкоджень: подряпин, відколів, тріщин. Вона не повинна бути погнута;

б) перевірити документ, що засвідчує особу держателя картки (паспорт або документ, що його замінює). Наданий документ не повинен бути простроченим. На паспортах громадян України слід перевірити наявність фотокартки, що відповідає віку держателя картки;

в) порівняти особу держателя картки з фотокарткою на документі;

г) перевірити, чи співпадають ім'я та прізвище, зазначені на картці, з даними наданого документа;

д) перевірити, чи співпадають підписи на звороті картки та в наданому документі. Без підпису платіжна картка не приймається до обслуговування;

ж) перевірити строк дії картки;

з) перевірити смугу для підпису держателя картки (можлива наявність підчисток або ознак, що смуга переклеєна).

Якщо платіжна картка або особа її держателя не відповідає хоча б одному з зазначених вище пунктів, видавати готівку по картці забороняється, а держателю платіжної картки рекомендується звернутися в банк, що її видав.

Якщо у результаті зазначеної перевірки особа держателя картки та картка не викликають сумнівів, касир здійснює операцію з картою.

Готівкові кошти за гривневими картковими рахунками та картками інших банків-резидентів видаються виключно в гривнях [3]. Грошові кошти за платіжними картками, емітованими банками-нерезидентами можуть бути видані в гривнях, доларах США або Євро.

При видачі коштів за картками, емітованими банками, що не є банками-партнерами, з клієнта автоматично додатково стягується сума еквайрінгової комісії, згідно діючих тарифів Банку. Перед проведенням операції отримання готівкових коштів, касир повинен попередити держателя БПК(банківська платіжна картка) про розмір еквайрінгової комісії.

Якщо банк емітент БПК не є банком-партнером БАНКА, то POS-термінал розраховує банківську еквайрінгову комісію згідно поточних тарифів банку та показує на екрані суму до видачі, суму еквайрінгової комісії і загальну суму операції.

У разі, якщо Держатель БПК згоден із сумою операції, він набирає на PIN- свій ПІН код.

Після обміну повідомленнями з ПЦ POS-термінал виводить на екран інформацію про результат операції.

Якщо операція відхилена, на екрані з'явиться код причини відмови і рекомендації щодо подальших дій. Касир повинен повідомити держателю БПК причину відмови і виконати рекомендовані дії; по такій операції може бути надруковано чек. В разі, якщо причина відмови пов'язана з

платіжною карткою клієнта, Касир повинен порадити Клієнту звернутися до установи, яка емітувала БПК.

- Якщо операція неможлива через відсутність зв'язку або інші технічні причини, касир повинен звернутися до відповідального співробітника Департаменту бізнесу з платіжними картками або відповідальної особи філії.

- В разі, якщо операція підтверджена в ПЦ – друкуються два фінансових чеки. Якщо два екземпляри фінансового чеку по операції видачі готівки автоматично не надруковано (перервано друк), операція не вважається успішною. Для цього необхідно запитати копію чека.

На чеках розміщується наступна інформація:

сума операції;

дата операції;

номер картки;

назва банку - еквайера;

адреса банку - еквайера;

номер чеку

код авторизації

підпис касира

підпис клієнта

повідомлення про те, що банк, що надав картку держателю (банк-емітент), може

стягувати комісію за видачу готівкових коштів або іншу встановлену комісію;

обидва екземпляри чеку підписуються держателем БПК і касиром;

касир повинен порівняти підписи на фінансовому чеку і на панелі для підпису на БПК; у разі потреби, касир може вимагати документ, що засвідчує особу.

Якщо у касира є сумніви щодо дійсності БПК чи в особі держателя, касир може відмовити у проведенні операції

У разі відсутності підозр щодо дійсності БПК і особи держателя, касир видає держателю один екземпляр фінансового чеку, БПК і суму готівки (суму операції).

Другий екземпляр фінансового чеку підшивається в документи дня каси.

В кінці кожного дня необхідно проводити операцію «Закриття дня». Операція анулює підсумки дня і журнал операцій, тому виконати відміну будь-якої операції після закриття дня не можливо. В результаті проведення цієї операції POS-термінал друкує Зведений реєстр чеків. Зведений реєстр чеків обов'язково повинен бути підписаний касиром, який виконував операцію закриття дня. Зведений реєстр разом з чеками передається працівнику департаменту роздрібного бізнесу для контролю та складання прибутково-видаткового касового ордера.

Прибутково-видатковий касовий ордер разом з чеками та довідкою про операції виконані через POS-термінал поміщаються до касових документів дня.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. Який порядок прийняття коштів прибутковою касою банку?
2. Якого дотримуються прядку при видачі грошових коштів видатковою касою банку ?
3. Як обробляються, та упаковуються грошові білети, монети ?
4. Які обв'язки банку при здійсненні касових операцій ?
5. Які реквізити, зазначають в касових документах ?
6. Як формують пачки грошових знаків ?
7. Як розфасовують монети ?
8. Які складові операційної каси ?
9. Які існують основні операції, що здійснюються банкоматами ?
10. Який порядок перевірки касиром БПК ?

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Документи, що надійшли в банк після операційного часу зі штампом „вечірня„ повинні бути відображені на рахунках бухгалтерського обліку:

- а) у цей же робочий день;
- б) протягом 3 днів;

- в) протягом 7 днів;
- г) не пізніше наступного робочого дня.

2. Який з документів не може служити підставою для прийому готівки від клієнтів у касу комерційного банку:

- а) оголошення на внесок готівки;
- б) прибутковий касовий ордер;
- в) заява власника коштів;
- г) повідомлення розрахункової книжки для платежів за комунальні послуги?

3. Який вид каси не відноситься до каси комерційного банку:

- а) прибуткова;
- б) каса перерахування;
- в) операційна;
- г) оборотна?

4. Як документально повинна бути оформлена одночасна здача клієнтом готівки в касу банку й одержання такої ж суми грошей на заробітну плату:

- а) одночасно оголошенням на внесок готівки і грошовим чеком клієнта
- б) прибутковим касовим ордером;
- в) грошовим чеком клієнта;
- г) оголошенням на внесок готівки;

5. Указати кількість внесків клієнтами готівки в банк протягом одного дня:

- а) необмежено;
- б) 2 рази;
- в) 1 раз;
- г) 3 рази.

6. Який з документів не може служити підставою для прийому готівки від клієнтів у касу комерційного банку:

- а) оголошення на внесок готівкою;
- б) прибутковий касовий ордер;
- в) накладна до інкасаторської сумки;
- г) заява на відкриття рахунка?

7. Частина робочого дня банку, протягом якої здійснюються касові операції з їх відображенням у

бухгалтерському обліку не пізніше наступного операційного дня, називається:

- а) післяопераційним днем;
- б) післяопераційним часом;
- в) бухгалтерським часом;
- г) контрольним часом.

8. Що не є вірною ознакою готівкових розрахунків підприємств:

- а) розрахунки здійснюються через касу за рахунок готівкової виручки;
- б) розрахунки здійснюються за рахунок коштів, одержаних із банків;
- в) гранична сума готівкового розрахунку не лімітується;
- г) гранична сума готівкового розрахунку одного підприємства (підприємця) з іншим підприємством (підприємцем) протягом одного дня за одним або кількома платіжними документами встановлюється відповідною постановою Правління Національного банку України.

9. Приміщення банку (філії, відділення), у яких здійснюються касові операції, називається:

- а) касовим вузлом;
- б) активною касою;
- в) операційною касою;

10. Мета обробки готівки:

- а) визначенні справжності банкнот;
- б) перевірці банкнот щодо платіжності
- в) визначенні ступеня зносу банкнот;
- г) формуванні банкнот у стандартну упаковку.

11. Установа банку не може здійснити підкріплення своєї каси шляхом купівлі готівки:

- а) у підприємств-клієнтів;
- б) в інших установах свого банку;
- в) в інших комерційних банках;
- г) в установах НБУ.

12. Під час здійснення касових операцій банки повинні проводити ідентифікацію клієнтів, які здійснюють операції з готівкою без відкриття рахунку на суму, що перевищує:

- а) 15 000 гривень або еквівалент цієї суми в іноземній валюті;

- б) 5 000 гривень або еквівалент цієї суми в іноземній валюті;
- в) 50 000 гривень або еквівалент цієї суми в іноземній валюті;
- г) 10 000 гривень або еквівалент цієї суми в іноземній валюті.

13. Виконані протягом операційного часу касові операції відображаються в бухгалтерському обліку:

- а) в цей самий день;
- б) не пізніше наступного операційного дня;
- в) в кінці тижня;
- г) наприкінці місяця.

14. За прибутковим касовим ордером здійснюється приймання готівки через каси банків:

- а) від юридичних осіб для зарахування на власні поточні рахунки;
- б) від фізичних осіб — на поточні, вкладні (депозитні) рахунки;
- в) від юридичних та фізичних осіб — на рахунки інших юридичних або фізичних осіб;
- г) від працівників та клієнтів банку за внутрішньобанківськими операціями.

15. 100 (сто) банкнот одного номіналу, які упаковані відповідною бандероллю, мають назву:

- а) пачка банкнот;
- б) корінець банкнот;
- в) блок банкнот;
- г) мішечок банкнот.

ПРАКТИЧНІ СИТУАЦІЇ

Ситуація 1

Представлені наступні випадки:

- працівник банку отримує гроші на відрядження;
- приватному підприємцю потрібно зняти гроші з поточного рахунку для закупівлі товару;
- фізична особа отримує залишок коштів за депозитним рахунком у зв'язку із закінченням строку договору;
- ПП „Схід„ звернулося до банку для одержання коштів з метою виплати заробітної плати працівникам;
- приватна особа звернулася до відділення банку для одержання грошового переказу.

Завдання: укажіть касові документи, які необхідно використати в кожному наведеному вище випадку.

Ситуація 2

Представлені наступні випадки:

- фізична особа перераховує 500,00 USD через систему Western Union родичам, які живуть у Харкові;
- робітник банку повертає до каси видані під звіт кошти;
- ЧП „Діоніс „ вносить виручку на поточний рахунок;
- фізична особа сплачує готівковою за комунальні послуги;
- приватний підприємець сплачує до бюджету суму єдиного податку.

Завдання: укажіть касові документи, які необхідно оформити в кожному з перелічених вище випадків.

Тема 2. ВКЛАДНІ (ДЕПОЗИТНІ) ОПЕРАЦІЇ БАНКІВ

Ключові терміни: вклад (депозит), вкладна (депозитна) операція, ощадний сертифікат, процентна ставка, капіталізація процентів, корпоративні клієнти.

Мета вивчення: з'ясувати умови залучення та розміщення на вкладних (депозитних) рахунках вільних коштів клієнтів, засвоїти порядок сплати та нарахування процентів за договорами банківських вкладів (депозитів) ознайомитись з порядком випуску та оформлення ощадних (депозитних) сертифікатів.

Література [1, 4, 6, 13, 15, 16, 19, 27, 32, 38, 44, 49]

2.1. Нормативно-правова база залучення банківських вкладів

Банк при розміщенні вільних коштів фізичних та юридичних осіб керується наступними нормативно-правовими документами:

Закон України „ Про банки і банківську діяльність„ від 07.12.2000 р. № 2121-III (зі змінами та доповненнями) ;

Закон України „ Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом„ від 28.11.2002 р. № 249-IV (зі змінами та доповненнями);

Закон України „Про Фонд гарантування вкладів фізичних осіб„ від 28.11.2002 р. № 249-IV (зі змінами та доповненнями);

Інструкції з бухгалтерського обліку кредитних, вкладних (депозитних) операцій та формування і використання резервів під кредитні ризики в банках України, від 27 грудня 2007 р. № 481. (зі змінами та доповненнями);

Інструкції про касові операції в банках України, №337 від 14.08.2003 р. (зі змінами та доповненнями);

Інструкції про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах, №492 від 12.11.2003 р. (зі змінами та доповненнями);

Положення про здійснення банками фінансового моніторингу, №189 від 14.05.2003 р. (зі змінами та доповненнями);

Положення про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами, № 516 від 03.12.2003 р. (зі змінами та доповненнями);

Правила бухгалтерського обліку доходів та витрат банків України, № 255 від 18.06.2003 р. (зі змінами та доповненнями) та інших законодавчих актів України й нормативних документів Національного банку України.

2.2. Основні умови залучення банківських вкладів

Банк залучає банківські вклади від фізичних та юридичних осіб в національній та іноземній валютах [4].

Основні умови залучення банківського вкладу відповідного виду визначаються на підставі рекомендацій Комітету по управлінню активами та пасивами і затверджуються Правлінням банку та доводяться до відома і для використання в роботі до філій/відділень. До основних умов залучення банківського вкладу (депозиту) відносяться:

- Розміри процентних ставок за депозитними вкладками;
- Строки залучення грошових коштів на депозитні рахунки;
- Порядок нарахування та сплати процентів за вкладом;
- Мінімальні розміри вкладів (депозитів);
- Валюта вкладів (депозитів).

Процентна політика банку за вкладками (депозитами) формується з урахуванням ситуації на грошово-кредитному ринку, облікової ставки Національного Банку України, потреб банку в додаткових ресурсах.

Сума, строки та умови приймання вкладів (депозитів) визначаються між банком та вкладником на договірних засадах.

Залучення банком вкладів (депозитів) юридичних і фізичних осіб підтверджується:

договором банківського рахунку;
договором банківського вкладу (депозиту) з видачею ощадної книжки;

договором банківського вкладу (депозиту) з видачею ощадного (депозитного) сертифіката;

договором банківського вкладу (депозиту) з видачею іншого документа, що підтверджує внесення грошової суми або банківських металів і відповідає вимогам, установленим законом, іншими нормативно-правовими актами у сфері банківської діяльності (банківськими правилами) та звичаями ділового обороту.

Договір банківського вкладу (депозиту) укладається на умовах видачі вкладу (депозиту) на першу вимогу [вклад (депозит) на вимогу] або на умовах повернення вкладу (депозиту) зі впливом встановленого договором строку [строковий вклад (депозит)].

Банк сплачує вкладнику суму вкладу (депозиту) і нараховані за ним проценти:

у національній валюті, якщо грошові кошти надійшли на вкладний (депозитний) рахунок у національній валюті;

у валюті вкладу (депозиту), якщо грошові кошти надійшли на вкладний (депозитний) рахунок в іноземній валюті, або на умовах та в порядку, передбачених договором, відповідно до заяви вкладника - в іншій іноземній чи в національній валюті;

у банківських металах, якщо вкладний (депозитний) рахунок відкритий у банківських металах, або на умовах та в порядку, передбачених договором, відповідно до заяви вкладника - у національній валюті.

Виплата процентів за вкладом (депозитом) здійснюється у строки, що обумовлені в договорі.

Банки мають встановлювати основні умови залучення банківського вкладу (депозиту) відповідного виду та оприлюднювати шляхом розміщення відповідної інформації в установі банку в загальнодоступному для клієнтів місці та в засобах масової інформації [13].

2.3. Договірне регулювання вкладних (депозитних) операцій

Грошові кошти в національній та іноземній валюті або банківські метали, залучені від юридичних і фізичних осіб, обліковуються банками на відповідних рахунках [15], відкриття яких здійснюється банком на підставі укладеного в письмовій формі договору банківського вкладу (депозиту) або договору банківського рахунку та інших документів відповідно до законодавства України.

Факт внесення коштів на депозитний рахунок фізичної особи підтверджується, окрім банківського договору документами:

- ощадна книжка;
- квитанція з відміткою касира – при внесенні коштів готівкою через касу банку;
- примірник платіжного доручення або виписка про стан депозитного рахунку – при безготівковому перерахуванні коштів.

Договори банківського рахунку та банківського вкладу (депозиту) визначають права, зобов'язання суб'єктів вкладних (депозитних) операцій (власників грошових коштів або банківських металів і банку) та інші умови, визначені Цивільним кодексом України, і мають бути підписані сторонами договору (уповноваженими ними особами) [1].

- з боку вкладника – особисто вкладником або його довіреною особою;
- з боку банку – Головою Правління Банку або уповноваженою особою на підставі довіреності.

Договір, укладений з фізичною особою, скріплюється печаткою банку, а договір, укладений з юридичною особою, скріплюється печатками сторін.

Один примірник договору зберігається в банку, а другий банк зобов'язаний надати клієнту під підпис.

Банки можуть укладати з фізичними та юридичними особами договори банківського вкладу (депозиту) на користь

третьої особи відповідно до законодавства України. У випадку, якщо договір укладається на користь третьої особи, то:

- у договорі банківського вкладу в обов'язковому порядку вказується прізвище, ім'я, та по батькові (за наявності) особи, на користь якої зроблений вклад;

- особа, на користь якої укладено договір, набуває права вкладника з моменту пред'явлення нею до банку першої вимоги, що впливає з прав вкладника, або вираження нею іншим способом наміру скористатися такими правами;

- до набуття особою, на користь якої зроблений банківський вклад, прав вкладника ці права належать особі, яка зробила вклад. Розпорядження коштами за вкладним (депозитним) рахунком особою, на ім'я якої відкрито рахунок, здійснюється лише після її ідентифікації банком;

якщо особа, на користь якої зроблено вклад, відмовилася від нього, особа, яка уклала договір банківського вкладу на користь третьої особи, має право вимагати повернення вкладу або перевести його на своє ім'я шляхом укладення договору про внесення змін до діючого або укладення нового договору банківського вкладу і відкриття нового вкладного (депозитного) рахунку.

Ця особа набуває права вкладника з моменту пред'явлення нею до банку першої вимоги, що впливає з прав вкладника, або вираження нею іншим способом наміру скористатися такими правами. У разі неможливості одержання вкладу (депозиту) особою, на користь якої внесені грошові кошти або банківські метали, до досягнення нею повнолітнього віку, за умови виникнення форс-мажорних обставин, за яких грошові кошти відшкодовуються Фондом гарантування вкладів фізичних осіб, вклади (депозити) повертаються особі, що здійснила цей внесок [13].

За договором банківського рахунку, укладеним з юридичною або фізичною особою, банк зобов'язується приймати і зараховувати на рахунок грошові кошти або банківські метали, що їй надходять, виконувати розпорядження власника рахунку про перерахування і видачу відповідних сум з рахунку та проведення інших операцій за рахунком.

За користування грошовими коштами, що обліковуються на рахунку клієнта, банк сплачує проценти, сума яких зараховується на рахунок, якщо інше не встановлено договором банківського рахунку або законом [32].

Проценти сплачуються банком у розмірі, який установлюється в договорі банківського рахунку. Якщо договором не встановлений розмір процентів, то банк зобов'язаний виплатити їх у розмірі, що звичайно сплачується банком за вкладом на вимогу або в розмірі облікової ставки НБУ.

Всі зміни та доповнення до договорів банківського вкладу оформляються додатковими договорами (договорами про внесення змін та/або доповнень), що укладаються в письмовій формі у двох примірниках, по одному для банку (поміщається до справи з юридичного оформлення рахунку) та вкладника, якщо інше не встановлено договором банківського вкладу.

Банкам забороняється в односторонньому порядку змінювати умови укладених договорів банківського рахунку та договорів банківського вкладу (депозиту), зокрема, зменшувати розмір процентної ставки за договорами банківського вкладу (крім вкладу на вимогу), за винятком випадків, установлених законом [32].

При цьому банк має право вносити пропозиції про зміну процентної ставки по строковому вкладу, надіславши вкладнику відповідне повідомлення рекомендованим листом з повідомленням або вручивши таке повідомлення особисто вкладникові в приміщенні банку.

У випадку отримання банком письмової відповіді про незгоду вкладника із запропонованими змінами процентної ставки, договір розривається. При цьому вкладнику повертається вклад та виплачуються проценти за встановленою в договорі ставкою.

У випадку неотримання банком письмової відповіді щодо відмови/погодження вкладника із запропонованими змінами процентної ставки впродовж терміну, передбаченого умовами договору/зазначеного в повідомленні про зміну

процентної ставки, договір банківського вкладу вважається зміненим на запропонованих банком умовах (мовчазна згода вкладника) з дати вручення вкладнику повідомлення (у випадку, якщо повідомлення вручається особисто вкладнику в банку) або з дати здачі такого повідомлення до установи зв'язку.

В разі отримання письмової згоди вкладника із запропонованими змінами процентної ставки, договір вважається зміненим з дати отримання письмової згоди банком.

Нарахування процентів на вклад розпочинається від дня, наступного за днем надходження суми вкладу на рахунок і закінчується днем, що передує дню повернення або списання вкладу з рахунка вкладника з інших причин.

При нарахуванні процентів на вклад приймається фактична кількість днів у місяці та фактична кількість днів у році – метод нарахування “факт/факт”[44, с.116].

Нарахування процентів закладами проводиться банком щомісячно в останній робочий день місяця за період з останнього календарного дня попереднього місяця до передостаннього календарного дня поточного місяця, незалежно від періоду їх сплати згідно договору, а також в день закінчення строку, встановленого договором строкового банківського вкладу.

Періодичність виплати процентів за вкладом встановлюється умовами договору банківського вкладу та може передбачати:

- щомісячну виплату процентів, починаючи з 1-го числа місяця, наступного за звітним місяцем, за який вони нараховані;
- виплату процентів авансом;
- щоквартальну виплату процентів;
- виплату процентів на вклад в кінці строку договору зберігання коштів (за строковим вкладом).

В будь-якому випадку при поверненні вкладу усі нараховані банком до цього моменту проценти мають бути виплачені вкладнику.

Спосіб виплати нарахованих за вкладом процентів визначається умовами договору банківського вкладу та може передбачати:

- виплату процентів готівкою через касу банку. При цьому сума нарахованих процентів в іноземній валюті виплачується через касу в цілих одиницях, а залишок – центи/євро центи [19], викупаються банком у вкладника за комерційним курсом банку, встановленим на день такого викупу;

- перерахування процентів на поточний, в тому числі картковий рахунок вкладника;

- зарахування на вкладний (депозитний) рахунок процентів, що підлягають капіталізації.

У випадку дострокового повернення вкладу, банк здійснює перерахунок нарахованих процентів за ставкою, що нараховується на середньоденні залишки коштів на поточних рахунках фізичних осіб згідно Тарифів банку, чинних на момент дострокового розірвання договору, якщо договором банківського вкладу не передбачено інше.

Якщо проценти сплачувалися Вкладнику періодично впродовж строку зберігання коштів за договором строкового банківського вкладу (депозиту), то різниця між раніше сплаченими процентами, нарахованим за ставкою, визначеною в договорі банківського вкладу та процентами, перерахованими за зниженою ставкою, сплачується вкладником через касу банку.

Якщо вкладник не вимагає повернення суми строкового вкладу зі впливом строку, встановленого договором банківського вкладу, або повернення суми вкладу, внесеного на інших умовах повернення, після настання визначених договором обставин договір вважається продовженим на умовах договору банківського рахунку фізичної особи із застосуванням відповідних Тарифів банку для фізичних осіб, якщо договором банківського вкладу не передбачено інше.

2.4.Порядок повернення банками грошових коштів і банківських металів, сплата процентів за договорами банківського вкладу (депозиту)

Грошові кошти на вкладні (депозитні) рахунки перераховуються юридичними особами з поточних рахунків і

обертаються банками в безготівковій формі на поточні рахунки юридичних осіб.

Нараховані проценти за вкладами (депозитами) юридичних осіб і відповідно до умов договору банківського вкладу (депозиту) банки можуть перераховувати на поточний рахунок юридичної особи або зараховувати на поповнення вкладу (депозиту).

Грошові кошти на вкладні (депозитні) рахунки фізичних осіб можуть бути внесені готівкою, перераховані з іншого вкладного (депозитного) рахунку або поточного рахунку і повертаються банками готівкою або в безготівковій формі на зазначений у договорі рахунок вкладника для повернення коштів чи за заявою вкладника на інший його рахунок.

За договором банківського вкладу банк може здійснювати наступні операції з рахунками фізичних осіб:

- зарахування на вкладний рахунок коштів, внесених вкладником через касу банку;
- зарахування безготівкових грошових коштів з іншого вкладного або поточного рахунку вкладника, або з рахунку третьої особи;
- зарахування процентів, нарахованих на вклад, якщо договором банківського вкладу передбачено капіталізацію процентів;
- видача вкладнику готівкових коштів через касу банку;
- перерахування коштів у безготівковій формі на рахунок вкладника, зазначений у договорі;
- безготівкове перерахування коштів за заявою вкладника на інший його рахунок.

Банки можуть відповідно до умов договору банківського вкладу (депозиту) перераховувати фізичним особам нараховані проценти за вкладами (депозитами) на їх поточний рахунок, для поповнення вкладу (депозиту) або видавати готівкою, взагалі [32].

Крім того, на депозитний рахунок можуть зараховуватись проценти, нараховані за вкладом, що підлягають капіталізації відповідно до умов договору банківського вкладу.

Внесення готівкових коштів через касу банку для зарахування на вкладний (депозитний) рахунок суми

вкладу/поповнення вкладу в іноземній валюті може здійснюватись тільки в цілих одиницях (без центів/євроцентів) з урахуванням обмежень, якщо такі встановлені щодо мінімальної суми вкладу/поповнення вкладу певного виду.

Сума вкладу/поповнення вкладу, внесена через касу банку в операційний час, зараховується на вкладний (депозитний) рахунок вкладника в поточний день [19].

Сума вкладу/поповнення вкладу, внесена через касу банку в післяопераційний час, або у вихідні чи святкові дні, зараховується на вкладний (депозитний) рахунок вкладника наступного робочого дня.

За договором банківського вкладу (депозиту) незалежно від його виду банк зобов'язаний видати вклад або його частину на першу вимогу вкладника, крім вкладів, розміщених юридичними особами на інших умовах повернення, які встановлені договором [1].

У разі невиконання (неналежного виконання) банком вимоги фізичної особи про повернення вкладу (депозиту) або його частини (документ на переказ/заява про повернення коштів тощо) (далі - вимога) банк зобов'язаний:

- прийняти вимогу шляхом проставлення на ній: дати отримання, підпису уповноваженої особи, відбитка штампа банку та видачі фізичній особі письмового повідомлення про невиконання (неналежне виконання) цієї вимоги із зазначенням причини, дати взяття вимоги на облік, дати видачі повідомлення, прізвища, ім'я та по батькові уповноважених осіб і відбитка печатки банку;

- взяти вимогу на облік за відповідним позабалансовим рахунком.

Банк має право змінити розмір процентів, які виплачуються на вклад (депозит) на вимогу, якщо інше не встановлено договором. У разі зменшення банком розміру процентів на вклад (депозит) на вимогу новий розмір процентів застосовується до вкладу (депозиту), унесеного до повідомлення вкладника про зменшення процентів, через один місяць з часу надсилання відповідного повідомлення, якщо інше не встановлено договором.

Проценти на банківський вклад (депозит) виплачуються вкладникові на його вимогу відповідно до строків, визначених у договорі банківського вкладу (депозиту). Якщо відповідно до договору банківського вкладу (депозиту) вклад повертається вкладникові на його вимогу до закінчення строку або до настання інших обставин, визначених договором, проценти за цим вкладом виплачуються в розмірі процентів за вкладами на вимогу, якщо договором не встановлений вищий процент [32].

Якщо вкладник не вимагає повернення суми строкового вкладу (депозиту) із закінченням строку, установленого договором банківського вкладу, або повернення суми вкладу (депозиту), унесеного на інших умовах повернення, то після настання визначених договором обставин договір вважається продовженим на умовах вкладу на вимогу, якщо інше не встановлено договором.

2.5. Порядок випуску та оформлення ощадних (депозитних) сертифікатів

Ощадні (депозитні) сертифікати можуть випускатися за ініціативою банку як у національній валюті, так і в іноземній валюті: одноразово або серіями; іменними або на пред'явника; на вимогу або на строк, процентними, купонними або без купонними [49, с.42].

Ощадними (депозитними) сертифікатами на пред'явника, номінованими як у національній, так і в іноземній валюті, оформляються лише вклади (депозити) на строк більше ніж 30 днів.

Розміщуючи ощадні (депозитні) сертифікати, банки зобов'язані залучати лише ту валюту, у якій номіновані ощадні (депозитні) сертифікати.

Строк обігу ощадних (депозитних) сертифікатів устанавлюється від дати видачі сертифіката безпосередньо вкладнику (власнику сертифіката) до дати, з якої власник сертифіката отримав право вимоги вкладу (депозиту).

Бланк ощадного (депозитного) сертифіката заповнюється банком за допомогою відповідних технічних

засобів або від руки - чорнилом чи кульковою ручкою. Жодні виправлення під час заповнення сертифіката не допускаються. Якщо під час заповнення бланка сертифіката допущено помилки, то він вважається зіпсованим і підлягає знищенню. Сума вкладу (депозиту) зазначається словами і пишеться з великої літери на початку рядка. Назва валюти, у якій номінований ощадний (депозитний) сертифікат, у відповідному відмінку пишеться після зазначеної словами суми впритул.

Ощадний (депозитний) сертифікат має підписувати керівник банку або уповноважена на це особа.

Іменні ощадні (депозитні) сертифікати можуть мати корінці.

Розміщення та погашення ощадних депозитних сертифікатів здійснюється лише банком-емітентом. тільки оригіналів ощадних (депозитних) сертифікатів [32].

Ощадний (депозитний) сертифікат, який виписаний на користь юридичної особи, отримує в банку керівник підприємства або уповноважена на це особа. Сертифікат, що виписаний на користь фізичної особи, отримує особа, яка внесла грошові кошти на вклад (депозит), або інша уповноважена на це особа згідно із законодавством України.

Погашення ощадних (депозитних) сертифікатів, які номіновані в національній валюті, та виплата процентів за ними здійснюються банками лише в національній валюті.

Погашення ощадних (депозитних) сертифікатів, які номіновані в іноземній валюті, та виплата процентів за ними здійснюються банками в іноземній валюті, а за письмовою заявою вкладника або особи, уповноваженої на здійснення цієї операції, - у національній валюті за курсом Національного банку України на дату закінчення строку, що зазначений в ощадному (депозитному) сертифікаті, або на дату дострокового викупу сертифіката.

Банк перевіряє справжність ощадного (депозитного) сертифіката і його відповідність записам на корінці або в реєстраційному журналі. Якщо дані збігаються, то в реєстраційному журналі власників сертифікатів робиться позначка про погашення (для іменного ощадного (депозитного) сертифіката). Після цього на підставі заяви власника ощадного

(депозитного) сертифіката, у якій обов'язково мають зазначатися дані про документ, що згідно із законодавством України засвідчує особу (назва, серія та номер документа, дата видачі, повна назва органу, що видав документ), грошові кошти перераховуються на зазначений у заяві рахунок або видаються готівкою фізичним особам, також здійснюється погашення сертифіката шляхом написання слова "Погашено" у правому верхньому його куті.

Якщо строк одержання вкладу (депозиту) за строковим ощадним (депозитним) сертифікатом прострочено, то такий сертифікат вважається документом на вимогу, за яким на банк покладається зобов'язання сплатити зазначену в ньому суму вкладу (депозиту) та процентів за ним у разі пред'явлення ощадного (депозитного) сертифіката [32].

Бланки ощадних (депозитних) сертифікатів зберігаються в грошових сховищах або у вогнетривких шафах. Корінці сертифікатів після відображення вкладних (депозитних) операцій за балансовими рахунками вміщуються в окремі теки та зберігаються в грошових сховищах або вогнетривких шафах. Реєстраційні журнали (за умови ведення їх в документарній формі) та інформація на паперових носіях щодо розміщення іменних ощадних (депозитних) сертифікатів, яка виписана з реєстраційного журналу, який ведеться в електронній формі, зберігаються в грошових сховищах або вогнетривких шафах. Знищення бланків ощадних (депозитних) сертифікатів здійснюється банками не раніше ніж через п'ять років після їх погашення.

Банки мають забезпечити ведення журналу обліку виданих бланків ощадних (депозитних) сертифікатів з такими основними реквізитами:

- кількість бланків сертифікатів, що надійшли з друку;
- дата видачі бланків ощадних (депозитних) сертифікатів вкладникам;
- кількість ощадних (депозитних) сертифікатів, виданих вкладникам (з переліком від номера до номера включно);
- дата погашення ощадних (депозитних) сертифікатів;
- кількість зіпсованих бланків сертифікатів (із зазначенням номерів);

залишок бланків сертифікатів на звітну дату з обов'язковою перевіркою їх наявності в касі.

2.6. Особливості відкриття та використання вкладних (депозитних) рахунків

Відповідальна особа структурного підрозділу фронт-офісу банку консультує вкладника (уповноважену особу) щодо діючих умов договору банківського вкладу, необхідних для відкриття вкладного (депозитного) рахунку документів та узгоджує всі умови залучення і розміщення грошових коштів або банківських металів на вкладний (депозитний) рахунок.

При відкритті вкладного (депозитного) рахунку вкладнику в обов'язковому порядку здійснюється ідентифікація вкладника та осіб, уповноважених відкривати депозитний рахунок [6].

Після проведеної ідентифікації вкладника між банком та вкладником укладається в письмовій формі договір банківського вкладу.

для юридичної особи

Особи, які мають право підписання договору банківського вкладу та право на відкриття вкладного (депозитного) рахунку (щодо юридичної особи) повинні особисто подати до банку:

- документи, передбачені для відкриття вкладного (депозитного) рахунку (Додатки У, Ф, Х, Ц) [16],
- документи, які підтверджують повноваження уповноваженої особи на відкриття вкладного (депозитного) рахунку,
- документи, які підтверджують повноваження уповноваженої особи на підписання договору банківського вкладу в тому числі, за наявності, з урахуванням обмежень щодо розміру вкладу (протокол уповноваженого згідно з статутом органу та/або наказ про призначення на посаду, у випадку передачі повноважень іншій особі – довіреність із зазначенням повноважень на підписання договору банківського вкладу).

Якщо юридична особа вже має у банку рахунок (тобто коли ця юридична особа та уповноважені особи вже ідентифіковані та сформована справа з юридичного оформлення рахунку), то відкриття вкладного (депозитного) рахунку здійснюється на підставі договору банківського вкладу та, у випадку використання найманої праці юридичною особою, наданої копії документа про повідомлення органів Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України щодо наміру відкрити вкладний (депозитний) рахунок, засвідченої у встановленому порядку, або інформації про те, що ця юридична особа не використовує найману працю та не є платником страхових внесків у відповідній довідці за довільною формою, засвідченій підписом керівника та печаткою підприємства.

Перелік документів, необхідних для відкриття вкладного (депозитного) рахунку іноземним представництвом, наводиться в Додатку Ф.

Якщо іноземне представництво вже має у банку рахунок (тобто, коли банком вже ідентифіковані іноземне представництво та уповноважені особи та сформована справа з юридичного оформлення рахунку), то відкриття вкладного (депозитного) рахунку здійснюється на підставі договору банківського вкладу та, у випадку використання найманої праці, наданої копії про повідомлення ним органів Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України щодо наміру відкрити вкладний (депозитний) рахунок, засвідченої у встановленому порядку або інформації про те, що представництво не використовує найману працю та не є платником страхових внесків у відповідній довідці за довільною формою, засвідченій підписом керівника та печаткою іноземного представництва.

Перелік документів, необхідних для відкриття вкладного (депозитного) рахунку нерезиденту – інвестору, наводиться в Додатку Х.

На підставі укладеного з банком договору банківського вкладу іноземний інвестор може розмістити на вкладному інвестиційному рахунку грошові кошти:

- тільки у вільноконвертованій іноземній валюті (I-ї групи за Класифікатором іноземних валют та банківських металів);

- на строк не менше одного року;

- без права дострокового розірвання договору банківського вкладу.

Якщо нерезидент-інвестор вже має у банку рахунок, уповноважені особи вже ідентифіковані банком та сформована справа з юридичного оформлення рахунку, то відкриття вкладного (депозитного) рахунку здійснюється на підставі договору банківського вкладу.

Повернення нерезиденту-інвестору вкладу (депозиту) або нарахованих процентів по вкладу (депозиту) здійснюється з депозитного рахунку безпосередньо на поточний (інвестиційний) рахунок або на рахунок нерезидента-інвестора за кордоном.

Фізичній особі - підприємцю, яка не має рахунків у Банку, вкладний (депозитний) рахунок відкривається за умови подання нею документів, які наводяться в Додатку Ц.

Якщо фізична особа - підприємець вже має у банку рахунок (тобто коли ця фізична особа - підприємець вже ідентифікована банком та сформована справа з юридичного оформлення рахунку), то відкриття вкладного (депозитного) рахунку здійснюється на підставі договору банківського вкладу та, у випадку використання найманої праці фізичною особою - підприємцем, наданої копії документа про повідомлення органів Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України щодо наміру відкрити вкладний (депозитний) рахунок, засвідченої у встановленому порядку, або інформації про те, що ця фізична особа - підприємець не використовує найману працю та не є платником страхових внесків у відповідній довідці за довільною формою, засвідченій підписом фізичної особи - підприємця та за наявності - відбитком його печатки.

Грошові кошти на вкладні (депозитні) рахунки перераховуються вкладниками з поточних рахунків і повертаються банком в безготівковій формі на поточні рахунки

вкладників. Будь-які розрахункові операції за вкладними (депозитними) рахунками вкладників та видача коштів готівкою з такого рахунку забороняються, крім операцій, пов'язаних з реалізацією майнових прав на суму вкладу (депозиту) відповідно до укладених договорів застави майнових прав, уступки прав вимоги та законодавства України.

Банк має право перераховувати грошові кошти на вкладний (депозитний) рахунок вкладника з його іншого вкладного (депозитного) рахунку, відкритого в банку, лише в разі зміни банком порядку бухгалтерського обліку рахунку вкладника, пов'язаної із:

- запровадженням банком процедури зміни рахунків Вкладників не за їх ініціативою, у випадках та в порядку, визначених нормативно – правовими актами Національного Банку України;

- зміною умов договору банківського вкладу.

Про зміну рахунків вкладника банк повідомляє відповідні органи державної податкової служби в порядку, установленому Державною податковою адміністрацією України.

Після відкриття депозитного рахунку вкладник протягом п'яти банківських днів з дня укладення договору банківського вкладу (або в інші строки, визначені договором банківського вкладу) перераховує грошові кошти в сумі, обумовленій зазначеним договором. Кошти на депозитний рахунок можуть перераховуватися як з поточного рахунку вкладника в банку, так і з поточного рахунку, відкритого вкладником в іншому банку.

Нерезидент-інвестор перераховує кошти в іноземній валюті на інвестиційний вклад з поточного (інвестиційного) рахунку, відкритого в уповноваженому банку, або з власних рахунків за кордоном.

При здійсненні операцій за депозитними рахунками (зарахування/списання) використовуються стандартні платіжні інструменти (платіжні доручення, меморіальні ордери)

для фізичної особи

Фізичні особи - резиденти, крім паспорта або документа, що його замінює, додатково мають пред'явити довідку про присвоєння їм ідентифікаційного номера платника податків [27].

Банк має право відкрити рахунок фізичній особі - резиденту без подання документа, що засвідчує присвоєння їй ідентифікаційного номера платника податків, якщо в паспорті цієї особи зроблено відмітку про право здійснювати будь-які платежі без ідентифікаційного номера.

Уповноважений працівник банку здійснює ідентифікацію фізичної особи, яка відкриває вкладний (депозитний) рахунок, і робить у присутності цієї особи копії сторінок паспорта або документа, що його замінює, які містять прізвище, ім'я, по батькові (у разі наявності), дату народження, серію і номер паспорта або документа, що його замінює, дату видачі та найменування органу, що видав документ, місце проживання або тимчасового перебування, інформацію про громадянство (якщо особа, яка відкриває рахунок, є нерезидентом), а також копію довідки про присвоєння фізичній особі - резиденту ідентифікаційного номера платника податків.

Копії документів засвідчуються підписами уповноваженого працівника банку та фізичної особи, що відкриває рахунок, як такі, що відповідають оригіналу, і зберігаються в справі з юридичного оформлення вкладного (депозитного) рахунку.

При відкритті вкладного (депозитного) рахунку особисто вкладником та під час здійснення операцій за цим рахунком, як зразок підпису власника рахунку використовується зразок підпису, зазначений у договорі банківського вкладу. Заповнення вкладником картки із зразками підписів не є обов'язковим [16].

Документ, що підтверджує право розпорядження рахунком довіреною особою (довіреність або копія довіреності, засвідчена нотаріально) та копії документів, наданих для ідентифікації, долучаються до справи з юридичного оформлення рахунку.

Відкриття вкладного (депозитного) рахунку однією фізичною особою на ім'я іншої фізичної особи на підставі довіреності, засвідченої в установленому законодавством порядку, здійснюється в такій послідовності:

Довірена особа має:

- пред'явити паспорт або документ, що його замінює. Фізична особа - резидент додатково має пред'явити довідку про присвоєння їй ідентифікаційного номера платника податків;

- подати довіреність (або копію довіреності), засвідчену нотаріально.

Якщо рахунок відкривається на ім'я фізичної особи - резидента і в довіреності не зазначений ідентифікаційний номер платника податків особи, на ім'я якої відкривається рахунок, то довірена особа має додатково подати копію довідки про присвоєння ідентифікаційного номера платника податків особи, на ім'я якої відкривається рахунок, засвідчену органом, що видав документ, або нотаріально чи уповноваженим працівником банку.

Під час першого звернення до банку власника рахунку з метою використання коштів за рахунком, він має пред'явити паспорт або документ, що його замінює. Фізична особа - резидент додатково має пред'явити довідку про присвоєння їй ідентифікаційного номера платника податків. Також власник рахунку має заповнити картку із зразками підписів.

У відповідності до чинного законодавства України, при відкритті вкладного (депозитного) рахунку вкладник (довірена особа вкладника) має заповнити опитувальний лист (анкету), що обов'язково додається до справи з юридичного оформлення рахунку [27].

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1 Які документи зобов'язані подати клієнти банку для відкриття депозитного рахунку?

2. Якими нормативно-правовими актами регламентується здійснення депозитних операцій?

3. За якими умовами залучаються кошти на банківські вклади (депозити) ?

4. Які складові депозитного договору?

5. Який порядок розміщення та погашення ощадних (депозитних) сертифікатів банку?

6. Які виплати робить банк на користь вкладника?

7. Який порядок зміни розміру процентної ставки по вкладу?

8. Які операції з рахунками за договором банківського вкладу здійснює банк?

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Проценти на депозит нараховують:

- а) від дня внесення коштів на депозитний рахунок;
- б) від дня, наступного за днем надходження коштів на депозитний рахунок;
- в) від дня, який передусе внесенню коштів на депозитний рахунок;
- г) від дня оформлення договору банківського вкладу.

2. Перерахування коштів на вкладні рахунки юридичної особи може здійснюватися:

- а) лише з поточних рахунків юридичних осіб;
- б) з поточних та кредитних рахунків юридичних осіб;
- в) з поточних та інших вкладних (депозитних) рахунків юридичних осіб;
- г) з поточних, депозитних та кредитних рахунків юридичних осіб.

3. Ощадними сертифікатами на пред'явника оформляють вклади на строк:

- а) більший ніж 30 днів;
- б) більший ніж 60 днів;
- в) більший ніж 90 днів;
- г) більший ніж 365 днів.

4. Не отриманий у визначений строк розміщений депозит переносять на рахунки простроченої заборгованості:

- а) наступного робочого дня;
- б) за рішення Правління щодо сумнівності виконання зобов'язань банком-контрагентом;
- в) через 30 днів після прострочення виконання зобов'язань щодо повернення розміщеного депозиту;
- г) через 60 днів після прострочення виконання зобов'язань щодо повернення розміщеного депозиту.

5. Залучені кошти комерційного банку:

- а) вклади юридичних та фізичних осіб;
- б) вклади громадян;
- в) вклади підприємств, установ та організацій;
- г) кошти НБУ .

6. Депозит це:-

- а) вклад у грошовій формі, розміщений у банку юридичною та фізичною особою;
- б) гроші, перераховані з одного банку до іншого;
- в) кошти на розрахунках підприємств.
- г) кошти на рахунках юридичних та фізичних осіб;

7. Депозити бувають:

- а) до запитання та строкові;
- б) строкові, ощадні;
- в) до запитання, строкові, ощадні.
- г) накопичувальні

8. Чим відрізняється депозит до запитання від строкового депозиту:

- а) за строковим депозитом нараховуються відсотки, а за вкладом до питання ні;
- б) депозит до запитання більше вигідний банку;
- в) строковий депозит більш вигідний для клієнта.
- г) строковий депозит більш вигідний для банку.

9. Які проценти можуть нарахувати комерції банки за депозитами:

- а) прості;
- б) складні;
- в) прості та складні.
- г) с капіталізацією.

10. Депозитні (вкладні) рахунки фізичних осіб призначені для:

- а) зберігання грошових коштів у банку;
- б) використання в грошовому обороті банку;
- в) обліку коштів, внесених на визначений у договорі строк.

11. Строковий депозит — це:

- а) вклад, розміщений у банку на поточному рахунку клієнта, що використовується для здійснення поточних розрахунків із партнерами;

- б) кошти, розміщені в банку на певний строк, можуть бути знятими після закінчення цього строку або після попереднього повідомлення банку за встановлений період;
- в) кредитові залишки на конкретних рахунках;
- г) поточний рахунок із овердрафтом.

12. Строкові вклади — це:

- а) кошти, що розміщуються в банку на певний строк і можуть бути вилучені після його закінчення чи після попереднього повідомлення банку;
- б) витрати бюджетів на утримання мережі підприємств, установ, органів, а також на фінансування соціального захисту населення та інших заходів;
- в) вклади, що розміщені на розрахункових чи поточних рахунках у банку і є нестабільними, що обмежує можливість їх використання для позичкових та інвестиційних операцій;
- г) кошти, що розміщуються в банку і можуть бути вилучені у будь-який час протягом цього строку без попереднього повідомлення банку.

13. Залежно від категорії вкладника депозити класифікують:

- а) у національній та іноземній валютах;
- б) резидентів та нерезидентів;
- в) фізичних та юридичних осіб;
- г) з простими і складними процентами.

14. Депозитний сертифікат — це:

- а) цінний папір, що засвідчує його власнику суму вкладених депозитних коштів;
- б) цінний папір, що може використовуватися його власником як платіжний засіб і обертатися на фондовому ринку;
- в) правильна відповідь а) і б);
- г) правильної відповіді немає.

15. Ресурси банку — це:

- а) залучені банком кошти суб'єктів господарювання, держави і фізичних осіб;
- б) грошові кошти, що знаходяться в розпорядженні банку і використовуються ним для здійснення активних та інших операцій;

- в) грошові кошти, розпоряджаючись якими центральний банк гарантує стабільне, безпечне функціонування банків, запобігає дестабілізуючим процесам у банківському секторі;
- г) грошові кошти, одержані банками під час здійснення ними банківських операцій.

ПРАКТИЧНІ СИТУАЦІЇ

Ситуація 1

Юридична особа відкрила депозитний рахунок у банку. Операції на депозитному рахунку характеризуються такими записами:

- внесено на рахунок 63 000 грн. — 1 січня 2008 р.;
- внесено на рахунок 17 000 грн. — 1 січня 2009 р.;
- знято з рахунку 20 000 грн. — 1 січня 2010 р.;
- внесено на рахунок 7 000 грн. — 1 вересня 2011 р.

Завдання: визначити залишок коштів на рахунку на кінець 2011 р. і суми доходу від депозитної операції, якщо проценти нараховують за складними процентами за ставкою 20 % (на рік; щоквартально; щомісячно).

Ситуація 2

15 вересня громадянин Коваленко О. І. вніс у банк "Родовід" готівкові кошти на депозитний рахунок у сумі 45 000 грн. За умовами договору банківського рахунку кошти внесені на 3 місяці під 18 % річних зі щомісячною виплатою процентів.

Завдання: відтворіть порядок відкриття депозитного рахунку фізичній особі, розрахуйте процентні витрати банку за депозитним вкладом.

Тема 3. КРЕДИТНІ ОПЕРАЦІЇ БАНКА

Ключові терміни: кредит, кредити на поповнення обігових коштів, кредитна лінія, кредитні відносини, кредитні операції, кредитоспроможність, кредитний договір, кредитний проект, кредитний ризик, овердрафт, іпотека, основне зобов'язання, позичальник, позичковий рахунок, порука, поручитель, предмет застави, транш.

Мета вивчення: засвоїти основні засади та положення кредитування фізичних та юридичних осіб, ознайомитись з системою організації кредитної діяльності банків, з'ясувати основні етапи процесу банківського кредитування.

Література [1, 3, 4, 5, 7, 9, 11, 12, 31, 32, 34, 39, 40, 41, 43, 45, 48]

3.1. Нормативно-правова база розміщення кредитних коштів

Банк при кредитуванні керується наступними нормативно-правовими документами:

Цивільний кодекс України, від 16.01.2003 р № 435-І (із змінами та доповненнями);

Господарський кодекс України, затверджений ВР України від 16.01.2003 р. № 436-ІV;

Закон України Про банки та банківську діяльність від 07.12.2000 р. № 2121-ІІІ (із змінами та доповненнями);

Закон України Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень від 18.11.2003 р. № 1255-ІV зі змінами та доповненнями;

Закон України Про заставу від 02.10.1992 р. № 2654-ХІІ зі змінами та доповненнями;

Закон України Про іпотеку від 05.06.2003 р. № 898 –ІV;

Закон України Про страхування від 07.03.1996 р. № 85/96-ВР зі змінами та доповненнями;

Положення про порядок здійснення банками України вкладних (деPOSITних) операцій з юридичними та фізичними

особами, № 516 від 03.12.2003 року, із змінами та доповненнями;

Закон України Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг від 12.07.2001 р. № 2664-III (із змінами та доповненнями);

Закон України Про платіжні системи та переказ грошей в Україні від 05.04.2001 р. № 2346-III (із змінами та доповненнями);

Положення про порядок здійснення банками операцій за гарантіями в національній та іноземній валютах від 15.12.2004 р. № 639;

Уніфіковані правила для гарантій за першою вимогою, розроблені Міжнародною торговою палатою (публікація Міжнародної торгової палати №458);

Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків, від 06.07.2000 р. № 279 (зі змінами та доповненнями);

Правила надання банками України інформації споживачу про умови кредитування та сукупну вартість кредиту, затверджених постановою Правління НБУ № 168 від 10.05.2007 р. та інших законодавчих актів України й нормативних документів Національного банку України.

3.2. Основні засади кредитних відносин

Кредити, що надані банком, поділяються на наступні види[43, с.275-276]:

а) за строками кредитування:
короткострокові - до одного року;
довгострокові - понад один рік;

б) за способом забезпечення:
забезпечені - з використанням таких засобів забезпечення:
застава/іпотека, гарантія, порука, страхування кредитного (фінансового) ризику,
бланкові (без забезпечення);

в) за призначенням:
кредити на проведення статутної діяльності;

кредити на фінансування операцій, пов'язаних з інвестиційною діяльністю;

споживчі кредити;

г) за ступенем ризику:

стандартні;

під контролем;

субстандартні;

сумнівні;

безнадійні;

д) за методами надання:

одноразово;

частинами (відповідно до відкритої кредитної лінії, овердрафту, інше);

е) за порядком погашення:

згідно з графіком;

в кінці строку;

після настання / не настання обумовленої події.

3.3.Основні положення кредитування

Правовою підставою для здійснення банком кредитування є наявність у банку ліцензії Національного банку України на здійснення цієї операції [45, с.201].

Надання кредиту може здійснюватися тільки від імені юридичної особи, яка має ліцензію Національного банку на здійснення кредитних операцій [4].

Рішення з питань кредитування приймається відповідними колегіальними органами банку в межах наданих повноважень, а саме:

- Спостережною Радою банку;
- Правлінням Банку;
- Кредитно-Інвестиційним комітетом;
- Кредитною комісією філії;

До компетенції Спостережної Ради банку входить прийняття рішення щодо прийняття банком кредитного ризику у випадках, визначених чинним законодавством та Статутом банку.

До компетенції Правління банку входить:

- прийняття рішення щодо здійснення банком кредитування у випадках, визначених чинним законодавством України, Статутом банку та внутрішніми нормативними документами;

- прийняття рішення щодо кредитування у випадках, коли умови кредиту не відповідають чинним параметрам кредитного продукту та/або лімітам на прийняття рішення, наданим Кредитно-Інвестиційному комітету;

- затвердження параметрів активних операцій, що містять кредитний ризик, та внутрішніх нормативних документів банку з питань кредитування;

- делегування повноважень та/або затвердження рішень про делегування повноважень на прийняття рішення щодо кредитування Кредитно-Інвестиційному комітету, Кредитній комісії філії/відділення.

До компетенції Кредитно-Інвестиційного комітету банку входить:

- прийняття рішення, в межах наданих повноважень, щодо надання кредитів суб'єктам господарської діяльності;

- попередній розгляд кредитних операцій, які перевищують повноваження Кредитно-Інвестиційного комітету, та винесення відповідних пропозицій на розгляд Правління банку;

- прийняття попередніх рішень щодо делегування повноважень (встановлення лімітів) на самостійне прийняття рішень щодо кредитування Кредитними комісіями філій/відділення. Всі рішення про делегування повноважень на самостійне прийняття рішень виносяться на розгляд Правління банку та набирають чинності тільки після затвердження Правлінням банку;

- прийняття та затвердження параметрів кредитних продуктів, у межах своєї компетенції.

До компетенції Кредитної комісії філії/відділення відносять:

- прийняття рішень по кредитним операціям у межах власного ліміту повноважень, який встановлюється Кредитно-Інвестиційним комітетом;

- попередній розгляд заяв/документів та прийняття рішень по кредитним операціям, що перевищують ліміт повноважень Кредитної комісії філії/відділення, з подальшим погодженням рішення про надання кредиту Кредитно-Інвестиційним комітетом.

Кредитна діяльність банку здійснюється з урахуванням рішень:

- Комітету з управління активами та пасивами;
- Тарифного комітету.

У процесі безпосереднього надання та супроводження кредитів суб'єктів господарювання приймають участь наступні підрозділи банку:

- підрозділи фронт-офісу банку, а саме підрозділи кредитування;

- підрозділи бек-офісу банку, а підрозділи бухгалтерського супроводження операцій по обслуговуванню клієнтів філій/відділень;

Філії/відділення банку можуть надавати кредити позичальникам за наявності дозволу банку (ліміту повноважень), наданого Кредитно-Інвестиційним комітетом банку, та належним чином оформленою довіреністю на керівника установи на підписання кредитних договорів, договорів забезпечення та інших договорів, що укладаються при наданні кредиту позичальнику.

Для здійснення кредитних операцій Кредитно-Інвестиційний комітет банку визначає та доводить до філій/відділень:

- ліміти (обсяг повноважень), у межах яких вони можуть самостійно приймати рішення про здійснення кредитних операцій (загальний ліміт філій або відділень банку на проведення кредитних та інвестиційних операцій; ліміт кредитної операції – максимальна сума кредиту, що може бути надана одному позичальнику; ліміт кредитування по кожному з продуктів);

- перелік продуктів, за якими філія/відділення може надавати Кредити фізичним особам;

- поточні напрями в кредитуванні, параметри кредиту, тощо.

У випадку, якщо параметри кредиту перевищують ліміт повноважень, рішення про надання кредиту приймається Кредитною комісією філії/Комітетом з роздрібного кредитування або Кредитно-Інвестиційним комітетом в межах їх повноважень

В процесі кредитування банк дотримується принципу конфіденційності. Вся інформація стосовно діяльності позичальників/поручителів та їх фінансових можливостей є суворо конфіденційною, крім випадків, встановлених кредитними договорами та чинним законодавством.

При здійсненні кредитування банк виходить із необхідності поєднання інтересів банку, його акціонерів, вкладників та позичальників .

Банк надає позичальникам кредити на умовах їх повернення, строковості та платності під забезпечення [48].

Принципи повернення, строковості і платності означають, що кредит має бути повернений позичальником банку у визначений у кредитному договорі строк з відповідною платою за його користування.

Принцип забезпеченості кредиту означає наявність у банка права на предмет застави/іпотеки або інше забезпечення для захисту своїх інтересів, недопущення збитків від неповернення боргу через неплатоспроможність позичальника.

Кредити, що надаються банком, забезпечуються заставою рухомого майна або іпотекою, що належить позичальнику або третій особі (майновому поручителю) на праві власності, повного господарського відання або оперативного управління, яке відповідно до законодавства України може бути відчужено заставодавцем та на яке може бути звернено стягнення [7], [9].

Надання в заставу/іпотеку майна, що є державною власністю і закріплене за підприємствами та установами на праві повного господарського відання або оперативного управління, здійснюється відповідно до Закону України “Про заставу”, Закону України “Про іпотеку” та інших актів законодавства України з дозволу та на умовах, погоджених з органом, уповноваженим управляти відповідним державним майном.

Обсяг забезпечення має бути достатнім для відшкодування заборгованості у разі невиконання позичальником своїх зобов’язань за

кредитним договором. Прийнятність та достатність забезпечення з урахуванням вимог щодо формування резерву під кредитні операції визначаються рішенням Кредитно-Інвестиційного комітету банку [34].

Крім того, в забезпечення виконання зобов'язань за кредитним договором можуть укладатися договори гарантії, поруки та страхування кредитного ризику.

Цільовий характер кредиту передбачає використання кредитних коштів на конкретні цілі, передбачені кредитним договором.

Платність кредиту виражає необхідність не тільки повернення позичальником отриманих від банку кредитних ресурсів, але й оплати права за їхнє використання. Плата за кредит включає проценти за користування кредитним коштом та комісії.

Розмір процентних ставок встановлюється банком і визначається в залежності від вартості кредитних ресурсів, кредитного ризику, наданого забезпечення, строку користування кредитом, попиту і пропозиції на кредитному ринку та інших чинників.

Розміри комісій за кредитними операціями, строки та порядок їх сплати визначаються рішенням Кредитно-Інвестиційного комітету банку.

Суб'єктами кредитування є банк та позичальник.

Банк може надавати кредити всім платоспроможним особам за умови наявності у них реальних джерел та правових форм забезпечення своєчасного повернення Кредиту та сплати процентів за користування ним.

Об'єктами кредитування можуть бути будь-які споживчі витрати, зокрема: придбання товарів широкого вжитку, транспортних засобів, купівля, будівництво, реконструкція та капітальний ремонт житла та інших об'єктів нерухомості, задоволення інших поточних потреб, а також витрати, пов'язані з фінансово-господарською діяльністю позичальника.

Кредитні кошти надаються на покриття касових розривів, пов'язаних з виробничими витратами, поповнення обігових коштів, оплату обладнання, реконструкцію, модернізацію, розширення діючих основних фондів, будівництво нових об'єктів та на інші заходи.

Кредитні взаємовідносини регламентуються кредитними договорами, що укладаються між банком і позичальником

тільки в письмовій формі, та визначають предмет договору, обов'язки, права, відповідальність сторін, тощо, і не можуть змінюватися в односторонньому порядку. Загальні умови кредитування за окремими програмами (максимальний строк, максимальна сума, процентна ставка, розмір фіксованої плати за надання кредиту, розмір щомісячної фіксованої плати за користування кредитом тощо) визначаються Кредитно-Інвестиційним Комітетом банку

Кредит надається після проведення банком ідентифікації потенційного позичальника, комплексного вивчення його кредитоспроможності та визначення рівня ризику кредитної операції.

Фізична особа, яка має намір отримати кредит, повинна задовольняти, зокрема, таким вимогам:

- бути платоспроможною – мати постійне джерело доходів та підтвердити їх документально;
 - надати пакет документів відповідно до вимог Банку;
 - мати постійну реєстрацію або мати місце основної роботи в регіоні за місцем знаходження установи банку
- забезпечити виконання зобов'язань за кредитним договором заставою рухомого/нерухомого майна, порукою чи іншими формами забезпечення відповідно до вимог банку.

Питання про можливість надання позичальнику – юридичній особі розглядається після проведення його ідентифікації шляхом комплексного аналізу:

- установчих документів позичальника на предмет відповідності чинному законодавству порядку створення та реєстрації позичальника, наявності у нього правових підстав на отримання кредиту та передачу майна в заставу/іпотеку;
- репутації позичальника;
- фінансового стану позичальника;
- кредитної історії позичальника;
- документів, що підтверджують право власності на майно, яке передається в заставу/іпотеку;
- бізнес-плану (техніко-економічного обґрунтування потреби в кредиті з розрахунком економічного ефекту від реалізації кредитного проекту).

Суб'єкт підприємницької діяльності, який має намір отримати кредит, повинен задовольняти таким вимогам:

- бути клієнтом банку або надати в банк необхідні документи для відкриття поточного рахунку;
- відповідно до вимог банку надати пакет документів, що підтверджують його статус, повноваження, фінансовий стан, платоспроможність, реальність здійснення кредитного проекту ;
- забезпечити виконання зобов'язань за кредитним договором заставою рухомого майна, іпотекою, порукою чи іншими формами забезпечення відповідно до вимог банку.

Новоствореним підприємствам кредит може бути наданий за умови наявності бізнес-плану (техніко-економічного обґрунтування потреб в кредитуванні), а також надання засновниками або іншими особами в заставу/іпотеку в достатньому обсязі високоліквідного майна, прийняттого для банку.

Кредити, що надаються банком, можуть бути забезпечені заставою (іпотекою) майна, що належить заставодавцю/іпотекодавцю на праві власності, та/або порукою, та/або страхуванням ризику неповернення кредиту та процентів за користування ним. Прийнятність та достатність забезпечення визначаються банком.

Оціночна (договірна) вартість майна, що передається в заставу/іпотеку, визначається:

- у випадку, якщо предметом застави/іпотеки є: нові транспортні засоби, майнові права на житло на первинному ринку, товари – що купуються за рахунок кредитних коштів, майнові права на грошові кошти на депозитному рахунку, відкритому в установі банку – за договірною /фактичною ціною [32], зазначеною в договорі купівлі-продажу/рахунку-фактури/договорі банківського вкладу тощо;
- у випадку, якщо предметом застави/іпотеки є майно на вторинному ринку (бувше у використанні) – на підставі звіту незалежного суб'єкта оціночної діяльності або на підставі довідки-характеристики БТІ (для нерухомості на вторинному ринку).

Забезпечення по кредиту повинно відповідати вимогам:

- обсяг забезпечення має бути достатнім для відшкодування заборгованості за кредитом, процентами за

користування ним та щомісячної фіксованої плати (за наявності) – у разі невиконання позичальником своїх зобов'язань за кредитним договором. Прийнятність та достатність забезпечення з урахуванням вимог щодо формування резерву під можливі втрати за кредитними операціями визначаються банком;

- майно, що перебуває у спільній власності, може бути передано в заставу за згодою всіх співвласників [7]. У випадках, передбачених чинним законодавством та внутрішніми документами банку з питань кредитування фізичних осіб, згода співвласників засвідчується нотаріально;

- предметом застави/іпотеки не може бути майно, право власності (часткової власності) на яке належить неповнолітнім особам;

- при прийнятті в заставу майнових прав на рухоме майно (вклад тощо) термін дії Кредитного договору не повинен перевищувати термін дії права, що складає предмет застави [7];

- майно, яке є предметом застави/іпотеки і залишається у володінні та користуванні заставодавця, має бути застрахованим на вимогу і на користь банку у страховій компанії на умовах, погоджених банком [11];

- у разі якщо предметом застави є нерухоме майно, договір іпотеки повинен бути нотаріально посвідчений. Банк може вимагати нотаріального посвідчення договору застави і в тих випадках, коли чинним законодавством України не передбачена обов'язкова нотаріальна форма договору застави [9];

- інформація щодо прийнятого в заставу рухомого майна підлягає внесенню до Державного реєстру застав рухомого майна [5];

- інформація щодо прийнятого в іпотеку нерухомого майна підлягає внесенню до Державного реєстру іпотек та Державного реєстру заборон відчуження нерухомого майна [5];

- за згодою банку Заставодавець/Іпотекодавець має право зробити заміну предмета застави/іпотеки за умови, що вартість та ліквідність нового предмета застави/іпотеки будуть не меншими, ніж попереднього предмета застави/іпотеки, про

що укладається додатковий договір (договір про внесення змін) до Кредитного договору та договір застави/іпотеки;

- частина об'єкта нерухомого майна житлового/нежитлового призначення може бути предметом іпотеки тільки після її виділення в натурі і реєстрації права власності на неї як на окремий об'єкт нерухомості, якщо інше не передбачено законодавством України;

- у разі передачі в іпотеку житлового будинку або нежитлового приміщення, що знаходиться на земельній ділянці, право власності на яку належить іпотекодавцю, обов'язковою є іпотека належної іпотекодавцю на праві власності земельної ділянки, на якій розташований відповідне нерухоме майно. (Передача в іпотеку житлового будинку або нежитлового приміщення, що знаходиться на земельній ділянці, на яку у іпотекодавця не оформлено право власності або користування не допускається);

- у разі, якщо в іпотеку передається земельна ділянка, що належить іпотекодавцю на праві власності, така земельна ділянка підлягає передачі в іпотеку разом з будівлями (спорудами), об'єктами незавершеного будівництва, що на ній розташовані;

- вивільнення окремих предметів застави (іпотеки) можливе за згодою банку у разі, якщо вартість та якість майна, що залишиться під заставою (іпотекою) буде достатня для забезпечення кредиту згідно нормативів внутрішніх нормативно-правових актів банку.

Рішення про вивільнення частини застави(іпотеки) приймається кредитним комітетом (комісією) того ж рівня, який приймав рішення про видачу кредиту, після обов'язкового проведення працівником фронт-офісу вивчення стану обслуговування кредиту позичальником, проведення оцінки вартості майна, що залишається у заставі/іпотеці банку (за необхідності) та представлення результатів на розгляд кредитного комітету (комісії).

Кредити надаються позичальникам:

у безготівковій формі шляхом:

а) оплати розрахункових документів з рахунку для обліку наданого кредиту;

б) зарахування коштів на поточний/картковий рахунок позичальника, відкритий в банку.

у готівковій формі шляхом видачі готівки з каси банку.

Кредити можуть надаватися у національній валюті України та в іноземній валюті.

Кредитні кошти юридичній особі надаються позичальнику з позичкового рахунку в безготівковій формі шляхом оплати розрахункових документів. Надання кредитних коштів здійснюється згідно з умовами кредитного договору на підставі платіжних доручень позичальника після перевірки відповідності платежу, зазначеного в платіжному дорученні, умовам та цілям, визначеним кредитним договором, а також перевірки відповідності реквізитів платіжного доручення реквізітам, зазначеним у договорі (контракті), за умовами якого здійснюється перерахування грошових коштів

Погашення кредиту здійснюється позичальником у валюті кредиту з поточного/карткового рахунку або шляхом внесення готівки в касу банку в строки, визначені кредитним договором або графіком, який є невід'ємною частиною кредитного договору.

Інші умови надання кредитів (метод погашення, порядок погашення, розмір процентних ставок, строк кредитування, розмір фіксованої плати при наданні кредиту, розмір щомісячної фіксованої плати за користування кредитом тощо) встановлюються Кредитно-Інвестиційним комітетом та зазначаються у Кредитному договорі [12].

Кредитний договір укладається в письмовій формі відповідно до типових форм договорів, наведених в Додатку Ш, Щ і підписується уповноваженими представниками сторін на кожному аркуші, сторінки кредитного договору повинні бути пронумеровані. Зміни до умов кредитного договору приймаються рішенням Кредитно-Інвестиційного комітету відповідно до клопотання позичальника і оформлюються додатковим договором. .

У кредитному договорі передбачаються [12]:

- основні параметри кредитування, а саме: сума, строк кредиту, процентна ставка, комісії, мета кредитування, порядок сплати

заборгованості за кредитом, порядок нарахування і сплати процентів та комісій [39];

- права та обов'язки сторін, в тому числі:

- обов'язок позичальника проводити певну кількість грошових розрахунків через поточний рахунок, відкритий в банку, та право банку, у випадку невиконання цієї умови, підвищувати позичальнику процентну ставку за кредитом;

- право банку здійснювати договірне списання коштів з поточних рахунків позичальника в національній та іноземній валюті, відкритих в усіх установах банку, та спрямовувати їх на погашення простроченої заборгованості за кредитом та процентами;

- право банку на розкриття банківської таємниці в разі невиконання позичальником своїх зобов'язань.

Кредитний договір укладається в двох примірниках: один для банку, один для позичальника (Додатки Ш, Щ).

При цьому кредитні договори, договори поруки та договори застави (що не посвідчуються нотаріально) укладаються в трьох примірниках: два для банку та один для позичальника/поручителя/майнового поручителя.

Договори застави/іпотеки, що посвідчуються нотаріально, укладаються в трьох примірниках: по одному для банку, заставодавця/іпотекодавця та нотаріуса.

Оригінали договорів, додаткових договорів зберігаються в банку у вогнетривких сейфах, які знаходяться в кімнаті з обмеженим правом доступу.

В кредитній справі позичальника зберігаються копії усіх укладених договорів.

При виникненні у позичальника з об'єктивних причин тимчасових фінансових труднощів, внаслідок чого він не може погасити черговий платіж за кредитним договором та/або погасити заборгованість за кредитом у передбачений кредитним договором строк, банк може за обґрунтованим письмовим клопотанням позичальника:

- переглянути графік погашення кредиту шляхом перенесення окремого платежу на більш пізній строк, але в межах встановленого строку користування кредитом, передбаченого кредитним договором;

- відстрочити погашення кредиту на строк за домовленістю сторін. При цьому строки дії договорів забезпечення необхідно привести у відповідність до строку дії кредитного договору з урахуванням строку, на який кредит пролонговано.

При перенесенні строку сплати чергового платежу за кредитним договором/продлонгації строку дії кредитного договору нараховані проценти повинні сплачуватись позичальником щомісячно у повному обсязі.

Відстрочення чергового платежу за кредитним договором/продлонгація строку дії кредитного договору обов'язково має бути оформлене додатковим договором (договором про внесення змін), що укладається між банком та позичальником і є невід'ємною частиною кредитного договору.

Рішення про надання, відстрочення погашення платежу або продлонгацію кредиту приймається Кредитно-Інвестиційним комітетом.

В разі внесення змін до укладених договорів, такі зміни оформляються в письмовій формі договорами про внесення змін, які підписуються банком та позичальником/поручителем/майновим поручителем і за необхідності посвідчуються нотаріально, якщо інше не передбачено укладеними договорами.

У разі несвоєчасного погашення кредиту чи сплати процентів, при відсутності укладених між банком та позичальником договорів про внесення змін щодо відстрочення платежу (продлонгації кредиту), банк має право на застосування до позичальника штрафних санкцій у розмірах, передбачених кредитним договором.

3.4. Організація процесу кредитування

Для оформлення кредиту потенційний позичальник повинен подати банку пакет документів, необхідних для отримання кредиту.

Відповідальність за достовірність інформації, що міститься в пакеті документів, наданих банку позичальником, несе позичальник згідно з чинним законодавством України.

Отримавши від потенційного позичальника повний пакет документів, працівник фронт-офісу здійснює перевірку цих документів на повноту та відповідність вимогам банку та проводить оцінку кредитоспроможності позичальника згідно з Методикою оцінки фінансового стану яку використовує банк.

В разі, коли кредитоспроможність потенційного позичальника достатня для отримання кредиту в банку, пакет документів по позичальнику розглядає

Департаменту безпеки та захисту інтересів банку
Юридичний департамент.

У процесі кредитування беруть участь працівники фронт-офісу, бек-офісу відповідних підрозділів філій та відділень банку, служби безпеки та юридичної служби. При необхідності залучаються: підрозділи по роботі з цінними паперами та операцій на фондовому ринку, казначейства та фінансових ринків, ризиків, корпоративного бізнесу, інвестиційного бізнесу (відповідні структурні підрозділи філій/відділень банку).

Розподіл функцій здійснюється таким чином:

Фронт-офіс:

- проводить співбесіду з потенційним позичальником, роз'яснює умови кредитування та розраховує сукупну вартість споживчого кредиту та реальну процентну ставку, отримує від позичальника пакет необхідних документів;
- проводить ідентифікацію потенційного позичальника шляхом перевірки документів, встановлення тотожності особи потенційного позичальника паспортним даним, перевіряє наявність фотокарток, що мають бути вклеєні відповідним органом МВС в 25/45 років, знімає копії необхідних документів;
- перевіряє заявку та анкету позичальника на одержання кредиту на повноту та правильність заповнення (Додаток Ю, Я);
- здійснює оцінку кредитоспроможності потенційного позичальника та поручителів (за наявності) згідно з Методикою оцінки фінансового стану;
- здійснює первинний аналіз документів щодо майна, що пропонується у заставу (іпотеку) на повноту та відповідність вимогам банку; в окремих випадках може визначати оціночну вартість майна, користуючись інформацією щодо вартості

аналогічного (подібного) майна, отриманою з незалежних джерел – ресурсів мережі Інтернет, з друкованих засобів масової інформації – газет, журналів, спеціалізованої преси;

- формує та надає службі безпеки та юридичній службі пакет документів по позичальнику та предмету застави, для отримання висновків зазначених служб в межах їх компетенції, щодо можливості кредитування позичальника;

- з урахуванням висновків служб, готує та подає на розгляд кредитної комісії філії (відділення)/ висновки щодо можливості надання кредиту позичальнику;

- після прийняття рішення кредитною комісією філії (відділення про надання кредиту, готує проекти договорів, необхідних по кредиту в залежності від програми кредитування та забезпечення кредиту (проект кредитного договору, договору застави (іпотеки), договору поруки, тощо);

- контролює процес підписання договорів з боку банку та позичальника, сплату всіх комісій та платежів, належних до сплати при наданні кредиту;

- готує розпорядження працівнику бек-офісу на видачу кредиту (встановлення кредитного ліміту);

- формує кредитну справу, до якої поміщає всі документи, на підставі яких приймалось рішення про надання кредиту, витяг з протоколу засідання комітету/комісії, яким(ою) приймалось рішення про надання кредиту, примірники кредитного договору, договору поруки та договорів забезпечення (за наявності), що належать банку, копії договорів та/або полісів страхування, квитанцій про сплату комісій, страхових платежів тощо, та передає її відповідальному працівнику бек-офісу для подальшого збереження;

- здійснює контроль за своєчасністю погашення кредиту, нарахованих процентів та інших платежів на користь банку;

- здійснює оцінку фінансового стану позичальника в строки, передбачені нормативно-правовими актами Національного банку України, Методикою оцінки фінансового стану позичальника – фізичної особи та іншими внутрішньобанківськими нормативними документами;

- розглядає клопотання позичальника щодо змін умов кредитного договору та передає документи на розгляд кредитній комісії;

- на підставі рішення кредитної комісії філії готує проекти додаткових договорів (договорів про внесення змін) до кредитного договору та договорів забезпечення;

- здійснює контроль за своєчасністю укладення/продовження дії договорів страхування; контроль за станом предметів застави/іпотеки, тощо;

- поміщає до кредитної справи всі документи, оформлені в процесі супроводження кредиту.

Бек-офіс:

- на підставі отриманих від фронт-офісу документів кредитної справи, здійснює підготовку касових (меморіальних) документів для видачі кредитних коштів позичальнику;

- проводить бухгалтерський облік операцій з кредитування фізичних осіб, в тому числі облік забезпечення за кредитними операціями;

- проводить дії щодо внесення до відповідних реєстрів/виведення з відповідних реєстрів інформації щодо обтяження заставою/іпотекою предметів застави/іпотеки;

- здійснює супроводження кредитних договорів позичальників (нарахування процентів, інших належних до сплати платежів та оперативний контроль за погашенням кредиту та сплатою процентів);

- несе відповідальність за своєчасне внесення, зміну та приведення у відповідність додаткових параметрів по рахункам позичальників;

- зберігає кредитну справу;

- впродовж строку дії кредитного договору щомісяця здійснює оцінку стану погашення кредиту та сплати процентів.

- надає службі безпеки та юридичній службі інформацію щодо стану обслуговування боргу позичальником (наявність простроченого кредиту чи несвоєчасність сплати процентів) та іншу необхідну інформацію, документи (в т.ч. розрахунки заборгованості за кредитними договорами, виписки по рахунках для обліку наданих кредитів, копії касових документів, тощо), з метою вжиття вказаними підрозділами комплексу заходів щодо

повного повернення боргу, в тому числі здійснення претензійно-позовної роботи.

Служба безпеки:

- одержавши від працівника фронт-офісу копії заявки позичальника на отримання кредиту та наданих ним документів вивчає наявну інформацію щодо потенційного позичальника, перевіряє достовірність наданих документів;

- вивчає кредитну історію позичальника;

- надає відповідальному працівнику фронт-офісу висновки про можливість надання кредиту позичальнику;

- у випадку виникнення простроченої заборгованості, проводить первинні заходи для погашення такої заборгованості: телефонні переговори та/або зустрічі з позичальником, написання та відправлення листів позичальникам з вимогою щодо термінового погашення заборгованості здійснює збір інформації, розшук і встановлення місцезнаходження осіб, що ухиляються від погашення заборгованості за кредитними договорами;

- разом із юридичною службою банку, проводить заходи щодо повернення простроченої заборгованості за кредитами; за необхідності співпрацює з правоохоронними та судовими органами в процесі звернення стягнення на забезпечення.

Юридична служба:

- здійснює правову експертизу документів, наданих позичальником для отримання кредиту на відповідність чинному законодавству (в тому числі документів, що підтверджують право власності на майно, що пропонується в заставу/іпотеку);

- готує та подає фронт-офісу висновки про можливість надання кредиту позичальнику;

- разом з працівником фронт-офісу, готує проекти договорів, необхідних по кредиту в залежності від програми кредитування та забезпечення (проекти кредитного договору, договору застави (іпотеки), договору поруки, тощо);

- на підставі рішення кредитної комісії разом з працівником фронт-офісу готує проекти додаткових договорів (договорів про внесення змін) до кредитного договору та договору забезпечення;

▪ разом зі службою безпеки здійснює претензійно-позовну роботу за проблемними кредитами.

У разі надання Кредиту під заставу цінних паперів підрозділ по роботі з цінними паперами та операцій на фондовому ринку надає фронт-офісу висновки щодо оцінки ринкової вартості цінних паперів та доцільності прийняття їх у заставу.

Документи, що мають бути надані позичальником для отримання кредиту:

для фізичної особи [41]

- заява на отримання кредиту згідно встановленої форми із зазначенням мети, суми та строку кредитування;

- анкета позичальника;

- паспорт позичальника, довідка про присвоєння ідентифікаційного номера позичальника, а також паспорт і довідка про присвоєння ідентифікаційного номера його дружини/чоловіка (якщо позичальник перебуває у зареєстрованому шлюбі) або цивільного подружжя (якщо позичальник перебуває у незареєстрованому шлюбі);

- свідоцтво про реєстрацію шлюбу;

- заява про те, що позичальник не перебуває у зареєстрованому шлюбі та не має фактичних шлюбних відносин для неодружених/не перебуваючи у цивільному шлюбі позичальників

- документ, який підтверджує доходи позичальника:

1) для найманих працівників:

довідка про заробітну плату за останні 6 місяців підписана керівником підприємства та головним бухгалтером, завірена печаткою підприємства і зареєстрована належним чином (дата та вихідний номер);

повна копія трудової книжки, завірена підписом керівника (або уповноваженої посадової особи) підприємства та відбитком печатки підприємства.

2) для фізичних осіб – підприємців (ФОП [41]):

декларації з відміткою ДПІ про отримані доходи (звіти суб'єкта малого підприємництва – фізичної особи - платника єдиного податку з відміткою ДПІ), завірені підписом та (за

наявності) печаткою ФОП за останні 4 звітні періоди (якщо ФОП працює менше 4х звітних періодів з моменту реєстрації, звітність подається за фактично відпрацьовані періоди, але не менше 2-х);

довідка ФОП про чистий дохід за останні 6 місяців
свідоцтво про державну реєстрацію;

документ про вид оподаткування (патент, свідоцтво платника єдиного податку – дійсні на момент подачі заявки та отримання кредиту);

книга обліку доходів і витрат (за наявності).

3) для пенсіонерів:

Довідка з Пенсійного фонду про розмір пенсійних виплат за останні 6 місяців;

Пенсійне посвідчення;

4) при наданні кредиту під заставу майнових прав на депозит, відкритий позичальником в банку:

договір банківського вкладу;

свідоцтво про народження дітей (якщо є діти віком до 18 років);

довідка з іншого банку про наявність заборгованості за раніше отриманими кредитами та про стан обслуговування боргу

для юридичної особи [41]

1. Заява на ім'я керівника банку: сума кредиту, мета отримання кредиту, % ставка, забезпечення (Додаток Я),

2. Картку позичальника (Додаток Ю),

3. Статут (Положення) та установчий договір (якщо вони передбачені для даної організаційно-правової форми юридичної особи),

4. Свідоцтво про державну реєстрацію,

5. Довідку органів державної статистики про внесення в Єдиний державний реєстр підприємств та організацій України (ЄДРПОУ).

6. Довідку про взяття на облік платника податків (Форма №4-ОПП)

7. Картку із зразком підпису керівника або іншої особи, уповноваженої згідно Статуту підписувати кредитний договір, і відбитком печатки, завірену нотаріально.

8. Рішення (протокол загальних зборів, наказ власника підприємства тощо) про обрання органу управління та призначення посадової особи, уповноваженої згідно статуту підписувати кредитний договір.

9. Рішення вищого органу управління (зборів акціонерів, правління тощо) про отримання кредиту в банку [1].

10. Надану довіреність на право підписання кредитного договору (якщо кредитний договір з боку позичальника буде підписувати представник).

11. Наказ керівника підприємства про призначення головного бухгалтера.

12. Копію паспорта особи, яка буде підписувати кредитний договір.

13. Дозвіл на працевлаштування (якщо керівник підприємства – нерезидент).

14. Копії (з печаткою Мінстату): балансів (форма 1) та звітів про фінансові результати (форма 2) за останні 4 (чотири) звітних періоди.

15. Копії (з відміткою ДПА): декларації про прибуток та декларації по ПДВ на останню звітну дату.

16. Розшифровку на останню звітну дату наступних статей балансу:

- основні засоби;
- товарні запаси;
- довгострокові фінансові вкладення;
- короткострокові фінансові вкладення;
- довгострокові зобов'язання (в тому числі банківські кредити);
- короткострокові зобов'язання (в тому числі банківські кредити);
- дебіторська заборгованість (по формі, запропонованій банком Додаток Я);
- кредиторська заборгованість (по формі, запропонованій банком).

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. Які етапи включає процедура організації процесу кредитування в банку?
2. Якими нормативно-правовими актами регламентується порядок відображення в обліку процентних доходів та витрат за кредитними операціями?
3. Який порядок укладання кредитного договору?
4. Які функції виконують структурні підрозділи банку, які приймають участь у процесі кредитування ?
5. На яких принципах здійснюється банківське кредитування юридичних осіб?
6. За якими ознаками класифікують банківські кредити?
7. Які особливості проведення банком ідентифікації потенційного позичальника?
8. Що розуміють під „прийнятністю„ та „достатністю„ забезпечення?
9. Який порядок виконання зобов'язань по кредиту позичальником під час об'єктивних тимчасових фінансових труднощів?
10. Які основні вимоги щодо забезпечення, по отриманому кредиту?

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Як називається банківський кредит, виданий без забезпечення позички:
 - а) пролонгований;
 - б) онкольний;
 - в) бланковий;
 - г) строковий?
2. Хто може виступати в ролі кредитора при споживчому кредиті:
 - а) Міністерство фінансів;
 - б) комерційний банк;
 - в) кредитний союз;
 - г) торгуюча організація?

3. До короткострокових банківських позичок відносяться кредити, надані на термін не більш:

- а) трьох місяців;
- б) одного місяця;
- в) шести місяців;
- г) одного року.

4. Джерелами кредиту можуть бути:

- а) тимчасово вільні кошти населення;
- б) нарахована, але не виплачена зарплата;
- в) сума перевищення витрат бюджету над його доходами;
- г) частина прибутку підприємства до її цільового використання.

5. Позичальниками при споживчому кредиті можуть бути:

- а) населення;
- б) підприємства, що виробляють товари народного споживання;
- в) комерційні банки;
- г) бюджетні організації.

6. Яка з форм забезпечення повернення банківських позичок не вимагає участі в кредитній угоді третьої особи:

- а) застава;
- б) гарантія;
- в) поручительство;
- г) страхування?

7. Кожному з наведених нижче положень, відзначених цифрами, знайдіть відповідне наведене під буквою поняття.

- А. Зворотність.
- Б. Депозитний відсоток.
- В. Умови для виникнення кредитної угоди.
- 1. Збіг інтересів кредитора і позичальника.
- 2. Сутнісний принцип кредитування.
- 3. Плата за притягнуті банком ресурси.

8. Кожному з наведених нижче положень, відзначених цифрами, знайдіть відповідне наведене під буквою поняття.

- А. Комерційний кредит.
- Б. Іпотечний кредит.
- В. Лізинговий кредит.
- 1. Кредит-оренда.
- 2. Кредит під заставу нерухомості

3. Кредит у виді продажу товару з відстрочкою платежу за товар

9. Критерії оцінки фінансового стану позичальника:

- а) визначає НБУ;
- б) розробляє сам банк самостійно;
- в) визначає банк на підставі типової методики НБУ;
- г) затверджує НБУ за поданням банку.

10. Бланковий кредит — це:

- а) кредит, виданий шляхом бланкового надпису на векселі;
- б) незабезпечений кредит;
- в) кредит на придбання бланків цінних паперів;
- г) кредит, оформлений договором застави.

11. До засобів захисту від кредитного ризику належать:

- а) лімітування позик;
- б) вивчення та аналіз господарської діяльності клієнта;
- в) забезпеченість позик

12. Оцінку стану обслуговування боргу банки зобов'язані

здійснювати:

- а) щоденно;
- б) щомісяця;
- в) щоквартально;
- г) щотижня

13. Якщо позичальник має заборгованість одночасно за кількома кредитами, то оцінка обслуговування позичальником боргу ґрунтується:

- а) на кожній кредитній заборгованості окремо;
- б) на кредитній заборгованості, що віднесена до нижчої групи;
- в) на кредитній заборгованості, що віднесена до вищої групи;
- г) на середньозваженій оцінці.

14. Банк формує резерв на всю суму боргу за кредитом не залежно від наявності застави за кредитами:

- а) за балансовими;
- б) останньої надії;
- в) безнадійними;
- г) списаними з балансу.

15. Оберіть невірне твердження.

- а) банку рекомендується щокварталу проводити перевірку стану заставленого майна та за потреби переглядати його вартість;

- б) банку рекомендується у разі кожної пролонгації кредитного договору проводити перевірку стану заставленого майна та за потреби переглядати його вартість;
- в) якщо банк не здійснює перевірку стану заставленого майна, то він банк зобов'язаний формувати резерв під кредитні ризики на всю суму основного боргу;
- г) якщо банк не здійснює перевірку стану заставленого майна, на нього накладаються штрафи НБУ.

ПРАКТИЧНІ СИТУАЦІЇ

Ситуація 1

Підприємство 10.05.2011 року звернулося до банку з кредитною заявкою про надання кредиту на суму 200 тис. грн. для придбання сировини і матеріалів у зв'язку із сезонністю роботи постачальників.

Баланс на 01.05.2011 містить таку інформацію:

- залишки сировини і матеріалів — 280 тис. грн.;
- власні кошти — 30 тис. грн.;
- неоплачена сировина і матеріали — 40 тис. грн.;
- заборгованість за позичками під сировину, терміни погашення якої ще не настали — 10 тис. грн.;
- кредитна лінія — 200 тис. грн.

Завдання: визначити розмір кредиту, що може бути наданий підприємству.

Ситуація 2

Банк має таку інформацію:

розмір кредиту — 120 тис. грн.;

термін дії кредиту — 20 діб;

річна ставка простого процента — 22 %.

Завдання: визначити:

- 1) суму нарахованих процентів;
- 2) загальний розмір боргу клієнта банку.

Ситуація 3

Банк "Атлант" 10.03.2011 р. видав ПТ "Ромб" кредит на суму 150 000,00 грн., строком на 9 місяців під 26 % річних. При видачі кредиту банк утримав комісію на суму 1200,00 грн. Нарахування процентів та амортизація дисконту здійснюються за методом "факт/360". Проценти нараховуються і сплачуються щомісячно. Амортизація дисконту здійснюється щомісячно. Основна сума боргу за кредитом погашається по закінченню строку дії договору.

Завдання: розрахуйте суму щомісячних нарахованих процентів, які повинен сплатити позичальник та помісячну суму амортизації дисконту, яку повинен нарахувати банк.

МОДУЛЬ II

Тема 4. ОПЕРАЦІЇ БАНКІВ З ЦІННИМИ ПАПЕРАМИ

Ключові терміни: випуск цінних паперів, емісія, портфель цінних паперів, фінансові інструменти, цінні папери в торговому портфелі, цінні папери в портфелі до погашення, цінні папери в портфелі на продаж.

Мета вивчення: засвоїти класифікацію цінних паперів, розкрити сутність та порядок проведення активних та пасивних банківських операцій з цінними паперами, познайомитись з позабалансовими банківськими операціями з цінними паперами.

Література [4, 8, 14, 17, 35, 36, 38, 44, 47, 49]

4.1. Цінні папери та їх класифікація

Банки здійснюють прямі інвестиції й операції з цінними паперами відповідно до законодавства України про цінні папери та інвестиційну діяльність на основі нормативно-правових актів НБУ серед них:

Закон України Про цінні папери та фондовий ринок від 23.02.2006 р. № 3480-IV з змінами та доповненнями;

Закон України Про інвестиційну діяльність від 18.09.1991 р. № 1560-XII з змінами та доповненнями;

Інструкція з бухгалтерського обліку операцій з цінними паперами в банках України, постанова від 03.10.2005 р. N 358 з змінами та доповненнями;

Положення щодо організації діяльності банків та їх відокремлених підрозділів при здійсненні ними професійної діяльності на фондовому ринку від 16.03.2006 р. № 160 з змінами та доповненнями;

Постанова про здійснення операцій з цінними паперами українських емітентів, постанова від 29.01.2003 р. № 36 з змінами та доповненнями;

Правила бухгалтерського обліку доходів та витрат банків України, № 255 від 18.06.2003 р. (зі змінами та

доповненнями) та інших законодавчих актів України й нормативних документів Національного банку України.

Комерційні банки України використовують емісію цінних паперів при створенні банку для розширення його операцій, а також при формуванні ресурсів для своїх активних операцій [36].

Цінні папери - документи встановленої форми з відповідними реквізитами, що посвідчують грошові або інші майнові права, визначають взаємовідносини особи, яка їх розмістила (видала), і власника, та передбачають виконання зобов'язань згідно з умовами їх розміщення, а також можливість передачі прав, що впливають із цих документів, іншим особам.

Цінні папери за порядком їх розміщення (видачі) поділяються на емісійні та неемісійні [14].

Емісійні цінні папери - цінні папери, що посвідчують однакові права їх власників у межах одного випуску стосовно особи, яка бере на себе відповідні зобов'язання (емітент).

До емісійних цінних паперів належать: акції; облігації підприємств; облігації місцевих позик; державні облігації України; іпотечні сертифікати; іпотечні облігації; сертифікати фондів операцій з нерухомістю (далі - сертифікати ФОН); інвестиційні сертифікати; казначейські зобов'язання України.

Цінні папери, що не належать до емісійних цінних паперів, можуть бути визнані такими Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку, якщо це не суперечить спеціальним законам про ці групи та/або види цінних паперів.

Цінні папери за формою існування поділяються на документарні та бездокументарні.

Емісійні цінні папери одного випуску можуть існувати лише в одній формі.

Неемісійні цінні папери можуть існувати виключно в документарній формі.

Цінні папери за формою випуску можуть бути на пред'явника, іменні або ордерні.

Права, посвідчені цінним папером, належать:
пред'явникові цінного паперу (цінний папір на пред'явника);

особі, зазначеній у цінному папері (іменний цінний папір);

особі, зазначеній у цінному папері, яка може сама здійснити ці права або призначити своїм розпорядженням (наказом) іншу уповноважену особу (ордерний цінний папір).

В Україні у цивільному обороті можуть бути такі групи цінних паперів [14]:

1) пайові цінні папери - цінні папери, які посвідчують участь їх власника у статутному капіталі (крім інвестиційних сертифікатів та сертифікатів ФОН), надають власнику право на участь в управлінні емітентом (крім сертифікатів ФОН) і отримання частини прибутку, зокрема у вигляді дивідендів, та частини майна у разі ліквідації емітента (крім сертифікатів ФОН). До пайових цінних паперів відносяться:

- а) акції;
- б) інвестиційні сертифікати;
- в) сертифікати ФОН;

2) боргові цінні папери - цінні папери, що посвідчують відносини позики і передбачають зобов'язання емітента сплатити у визначений строк кошти відповідно до зобов'язання.

До боргових цінних паперів відносяться:

- а) облігації підприємств;
- б) державні облігації України;
- в) облігації місцевих позик;
- г) казначейські зобов'язання України;
- г) ощадні (депозитні) сертифікати;
- д) векселі;

3) іпотечні цінні папери - цінні папери, випуск яких забезпечено іпотечним покриттям (іпотечним пулом) та які посвідчують право власників на отримання від емітента належних їм коштів. До іпотечних цінних паперів відносяться:

- а) іпотечні облігації;
- б) іпотечні сертифікати;
- в) заставні;

4) приватизаційні цінні папери - цінні папери, які посвідчують право власника на безоплатне одержання у процесі приватизації частки майна державних підприємств, державного житлового фонду, земельного фонду;

5) похідні цінні папери - цінні папери, механізм випуску та обігу яких пов'язаний з правом на придбання чи продаж протягом строку, встановленого договором, цінних паперів, інших фінансових та/або товарних ресурсів;

б)товаророзпорядчі цінні папери - цінні папери, які надають їхньому держателю право розпоряджатися майном, вказаним у цих документах [14].

4.2.Характеристика емісійних цінних паперів

Акція - іменний цінний папір, який посвідчує майнові права його власника (акціонера), що стосуються акціонерного товариства, включаючи право на отримання частини прибутку акціонерного товариства у вигляді дивідендів та право на отримання частини майна акціонерного товариства у разі його ліквідації, право на управління акціонерним товариством, а також немайнові права.

Акція є неподільною.

Акціонер приватного та публічного товариства має переважне право на придбання акцій додаткової емісії. Емітентом акцій є тільки акціонерне товариство.

Акції існують виключно в бездокументарній формі.

Акція має номінальну вартість, установлену в національній валюті. Мінімальна номінальна вартість акції не може бути меншою, ніж одна копійка.

Акціонерне товариство розміщує тільки іменні акції. У разі існування акцій у документарній формі власникові акцій видається сертифікат акції (акцій).

У сертифікаті акції (акцій) зазначаються: вид цінного паперу, найменування акціонерного товариства, серія і номер сертифіката, міжнародний ідентифікаційний номер цінного паперу, тип і клас акцій, номінальна вартість акції, кількість акцій, що належить власникові за таким сертифікатом, ім'я (найменування) власника, підпис керівника емітента або іншої уповноваженої особи, засвідчений печаткою емітента (уповноваженої особи). Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку можуть встановлюватися додаткові реквізити сертифіката акції (акцій).

Акціонерне товариство розміщує акції двох типів - прості та привілейовані.

Прості акції надають їх власникам право на отримання частини прибутку акціонерного товариства у вигляді дивідендів, на участь в управлінні акціонерним товариством, на отримання частини майна акціонерного товариства у разі його ліквідації та інші права, передбачені законом, що регулює питання створення, діяльності та припинення акціонерних товариств. Прості акції надають їх власникам однакові права. Прості акції не підлягають конвертації у привілейовані акції або інші цінні папери акціонерного товариства.

Привілейовані акції надають їх власникам переважні, стосовно власників простих акцій, права на отримання частини прибутку акціонерного товариства у вигляді дивідендів та на отримання частини майна акціонерного товариства у разі його ліквідації, а також надають права на участь в управлінні акціонерним товариством у випадках, передбачених статутом і законом, який регулює питання створення, діяльності та припинення акціонерних товариств.

Частка привілейованих акцій у статутному капіталі акціонерного товариства не може перевищувати 25 відсотків.

Реєстрацію випуску акцій здійснює Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку в установленому нею порядку. Обіг акцій дозволяється після реєстрації Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку звіту про результати розміщення акцій та видачі свідоцтва про реєстрацію випуску акцій [14].

Облігація-цінний папір, що посвідчує внесення його власником грошей, визначає відносини позики між власником облігації та емітентом, підтверджує зобов'язання емітента повернути власникові облігації її номінальну вартість у передбачений умовами розміщення облігацій строк та виплатити доход за облігацією, якщо інше не передбачено умовами розміщення.

Облігації розміщуються у документарній або бездокументарній формі.

Емітент, у порядку, встановленому Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку, може розміщувати відсоткові, цільові та дисконтні облігації.

Відсоткові облігації - облігації, за якими передбачається виплата відсоткових доходів.

Цільові облігації - облігації, виконання зобов'язань за якими дозволяється товарами та/або послугами відповідно до вимог, встановлених умовами розміщення таких облігацій.

Дисконтні облігації - облігації, що розміщуються за ціною, нижчою ніж їх номінальна вартість. Різниця між ціною придбання та номінальною вартістю облігації виплачується власнику облігації під час її погашення і становить доход (дисконт) за облігацією.

Погашення облігацій може здійснюватися грошима або майном відповідно до умов розміщення облігацій.

Облігація має номінальну вартість, визначену в національній валюті, а якщо це передбачено умовами розміщення облігацій - в іноземній валюті. Мінімальна номінальна вартість облігації не може бути меншою ніж одна копійка.

У сертифікаті облігації зазначаються назва виду цінного паперу, найменування та місцезнаходження емітента, міжнародний ідентифікаційний номер цінного паперу, номінальна вартість облігації, загальна сума випуску, строк погашення, розмір та строки виплати відсотків (для відсоткової облігації), дата прийняття рішення про розміщення облігацій, серія та номер сертифіката облігації, підпис керівника емітента або іншої уповноваженої особи, засвідчений печаткою емітента.

Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку можуть встановлюватися додаткові реквізити сертифіката облігації.

У сертифікаті іменної облігації обов'язково зазначається ім'я власника.

До сертифіката відсоткової облігації на пред'явника додається купон (купонний лист). У купоні (купонному листі) зазначаються серія та номер сертифіката облігації, за якою виплачуються відсотки, найменування і місцезнаходження

емітента, строки виплати відсотків. На кожному купоні (купонному листі) зазначається його порядковий номер.

Продаж облігацій здійснюється в національній валюті, а якщо це передбачено законодавством та умовами їх розміщення, - в іноземній валюті [14].

Облігації підприємств розміщуються юридичними особами тільки після повної сплати свого статутного капіталу.

Облігації підприємств підтверджують зобов'язання емітента за ними та не дають право на участь в управлінні емітентом.

Юридична особа має право розміщувати облігації на суму, яка не перевищує трикратного розміру власного капіталу або розміру забезпечення, що надається їй з цією метою третіми особами.

Умови розміщення облігацій, що розміщуються акціонерним товариством, можуть передбачати можливість їх конвертації в акції акціонерного товариства (конвертовані облігації).

Рішення про розміщення облігацій підприємств приймається відповідним органом управління емітента згідно з нормами законів, що регулюють порядок створення, діяльності та припинення юридичних осіб відповідної організаційно-правової форми.

Реєстрацію випуску облігацій підприємств здійснює Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку [14].

До *облігацій місцевих позик* належать облігації внутрішніх та зовнішніх місцевих позик .

Рішення про розміщення облігацій місцевих позик приймає Верховна Рада Автономної Республіки Крим або міська рада Державні облігації України можуть бути:

- довгострокові - понад п'ять років;
- середньострокові - від одного до п'яти років;
- короткострокові - до одного року.

Державні облігації України поділяються на облігації внутрішніх державних позик України, облігації зовнішніх державних позик України та цільові облігації внутрішніх державних позик України [14].

Облігації внутрішніх державних позик України - державні цінні папери, що розміщуються виключно на внутрішньому фондовому ринку і підтверджують зобов'язання України щодо відшкодування пред'явникам цих облігацій їх номінальної вартості з виплатою доходу відповідно до умов розміщення облігацій.

Цільові облігації внутрішніх державних позик України - облігації внутрішніх державних позик, емісія яких є джерелом фінансування дефіциту державного бюджету в обсягах, передбачених на цю мету законом про Державний бюджет України на відповідний рік, та в межах граничного розміру державного боргу.

Основним реквізитом цільових облігацій внутрішніх державних позик України є зазначення передбаченого законом про Державний бюджет України на відповідний рік напряму використання залучених від розміщення таких облігацій коштів (виключно для фінансування державних або регіональних програм і проектів на умовах їх повернення в обсягах, передбачених на цю мету законом про Державний бюджет України на відповідний рік).

Облігації зовнішніх державних позик України - державні боргові цінні папери, що розміщуються на міжнародних фондових ринках і підтверджують зобов'язання України відшкодувати пред'явникам цих облігацій їх номінальну вартість з виплатою доходу відповідно до умов випуску облігацій.

Емісія державних облігацій України є частиною бюджетного процесу і не підлягає регулюванню Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

Розміщення, обслуговування та погашення облігацій зовнішніх державних позик України здійснює Міністерство фінансів України, яке може залучати для цього банки, інвестиційні компанії тощо. Відносини між Міністерством фінансів України і цими організаціями регулюються відповідними договорами.

Державні облігації України можуть бути іменними або на пред'явника.

Державні облигації України розміщуються у документарній або бездокументарній формі. Продаж облигацій внутрішніх державних позик здійснюється в національній валюті, а облигацій зовнішніх державних позик України - у валюті запозичення.

Казначейське зобов'язання України державний цінний папір, що розміщується виключно на добровільних засадах серед фізичних осіб, посвідчує факт заборгованості Державного бюджету України перед власником казначейського зобов'язання України, дає власнику право на отримання грошового доходу та погашається відповідно до умов розміщення казначейських зобов'язань України.

Обсяг емісії казначейських зобов'язань України у сукупності з емісією державних облигацій внутрішніх державних позик України не може перевищувати граничного обсягу внутрішнього державного боргу та обсягу пов'язаних з обслуговуванням державного боргу видатків, визначених законом про Державний бюджет України на відповідний рік.

Емісія казначейських зобов'язань України є частиною бюджетного процесу і не підлягає регулюванню Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

Погашення та сплата доходу за казначейськими зобов'язаннями України гарантується доходами Державного бюджету України.

Казначейські зобов'язання України можуть бути:

довгострокові - понад п'ять років;

середньострокові - від одного до п'яти років;

короткострокові - до одного року.

Емітентом казначейських зобов'язань України виступає держава в особі Міністерства фінансів України за дорученням Кабінету Міністрів України.

Казначейські зобов'язання України можуть бути іменними або на пред'явника.

Казначейські зобов'язання України розміщуються у документарній або бездокументарній формі.

У разі розміщення казначейських зобов'язань України у документарній формі видається сертифікат. У сертифікаті казначейського зобов'язання України зазначаються вид цінного

паперу, найменування і місцезнаходження емітента, сума платежу, дата виплати грошового доходу, дата погашення, зазначення місця, в якому повинно бути здійснено погашення, дата і місце видачі казначейського зобов'язання.

України, серія та номер сертифіката казначейського зобов'язання України, підпис керівника емітента або іншої уповноваженої особи, засвідчений печаткою емітента. У сертифікаті іменного казначейського зобов'язання України також зазначається ім'я власника [14].

Інвестиційний сертифікат - цінний папір, який розміщується інвестиційним фондом, інвестиційною компанією, компанією з управління активами пайового інвестиційного фонду та посвідчує право власності інвестора на частку в інвестиційному фонді, взаємному фонді інвестиційної компанії та пайовому інвестиційному фонді.

Емітентом інвестиційних сертифікатів виступає інвестиційний фонд, інвестиційна компанія або компанія з управління активами пайового інвестиційного фонду.

Кількість проголошених інвестиційних сертифікатів пайового інвестиційного фонду зазначається у проспекті емісії.

Строк розміщення інвестиційних сертифікатів відкритого та інтервального пайових інвестиційних фондів не обмежується.

Інвестиційні сертифікати можуть надавати його власнику право на отримання доходу у вигляді дивідендів. Дивіденди за інвестиційними сертифікатами відкритого та інтервального пайового інвестиційних фондів не нараховуються і не сплачуються.

Ощадний (депозитний) сертифікат - цінний папір, який підтверджує суму вкладу, внесеного у банк, і права вкладника (власника сертифіката) на одержання зі спливом встановленого строку суми вкладу та процентів, встановлених сертифікатом, у банку, який його видав.

Ощадні (депозитні) сертифікати розміщуються на певний строк (під відсотки, передбачені умовами їх розміщення). Ощадні (депозитні) сертифікати можуть бути іменними або на пред'явника. Іменні ощадні (депозитні)

сертифікати розміщуються у бездокументарній формі, а на пред'явника - у документарній.

В ощадному (деPOSITному) сертифікаті у документарній формі зазначаються вид цінного паперу, найменування і місцезнаходження банку, що випустив сертифікат, серія і номер сертифіката, дата випуску, сума депозиту, процентна ставка, строк отримання вкладу, підпис керівника банку або іншої уповноваженої особи, засвідчений печаткою банку.

Доход за ощадними (деPOSITними) сертифікатами виплачується під час пред'явлення їх для оплати в банк, що розмістив ці сертифікати.

Вексель - цінний папір, який посвідчує безумовне грошове зобов'язання векселедавця або його наказ третій особі сплатити після настання строку платежу визначену суму власнику векселя (векселедержателю).

Векселі можуть бути прості або переказні та існують виключно у документарній формі [14].

4.3. Пасивні операції банків із цінними паперами

Комерційні банки України використовують емісію цінних паперів при створенні банку для розширення його операцій, а також при формуванні ресурсів для своїх активних операцій [49, с.277].

Банки України здійснюють емісію різних видів цінних паперів (рис. 4.1).

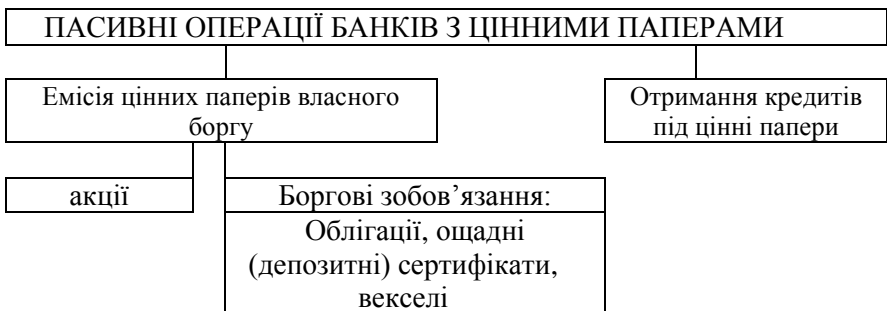

Рис. 4.1. Пасивні операції банку з цінними паперами

4.4. Активні операції банків з цінними паперами

Активними є такі операції банків [44, с.346]:

- інвестиційні - у портфелі цінних паперів, в асоційовані компанії, у дочірні компанії
- дилерські - торгівля цінними паперами за власні кошти
- кредитні кредитування під цінні папери, врахування векселів
- комісійні - консультації клієнтам [47].

Для розгляду активних операцій банку із цінними паперами вводиться поняття *портфель цінних паперів* — це сукупність придбаних банком цінних паперів, право на володіння, користування та розпорядження якими належить банку та які згруповані за типами та призначенням [17].

Банківські портфелі цінних паперів класифікують залежно від мети вкладень (рис.4.2.).

- а) цінні папери, які обліковуються в торговому портфелі;
- б) цінні папери в портфелі банку на продаж;
- в) цінні папери в портфелі банку до погашення;
- г) інвестиції в асоційовані та дочірні компанії.

У торговому портфелі обліковуються:

а) боргові цінні папери, акції та інші цінні папери з нефіксованим прибутком, що використовуються банком для отримання прибутків у результаті короткотермінових коливань ціни або дилерської маржі та продажу в найближчий час;

б) будь-які інші цінні папери, що визначаються банком на етапі первісного визнання як такі, щодо яких банк має намір і змогу обліку за справедливою вартістю з визнанням переоцінки через прибутки/збитки (крім акцій, які не мають котирувальної ціни на активному ринку і справедливую вартість яких неможливо достовірно визначити).

Цінні папери в торговому портфелі підлягають переоцінці в разі зміни їх справедливої вартості.

КЛАСИФІКАЦІЯ БАНКІВСЬКИХ ПОРТФЕЛІВ ЦІННИХ ПАПЕРІВ	
Торговий портфель цінних паперів	Боргові цінні папери та акції, придбані банком з метою отримання прибутку від короткотермінових коливань ринкової ціни
Цінні папери в портфелі банку до погашення	Боргові цінні папери, придбані з такою метою: <ul style="list-style-type: none"> • для їх утримання до настання строку погашення (для безстрокових цінних паперів — довічно); • для отримання дивідендного доходу; • для використання інших прав, які впливають з володіння цінними паперами
Цінні папери в портфелі банку на продаж	Цінні папери, до яких не належать торгові й такі, що утримуються до погашення: <ul style="list-style-type: none"> • акції; • інші цінні папери з нефіксованим прибутком; • боргові цінні папери
Портфель вкладень в асоційовані компанії	Довгострокові вкладення капіталу (акції, паї) банку в асоційовані компанії, де банк володіє 20 % або більшою частиною їх капіталів і на його частку виплачуються дивіденди
Портфель вкладень у дочірні компанії	Вкладення капіталу в дочірні компанії, де банк володіє 50 % або більшою частиною капіталу

Рис.4.2. Класифікація портфелів цінних паперів банків

За борговими цінними паперами в торговому портфелі банк визнає процентні доходи згідно із встановленою процентною ставкою купона за цими цінними паперами. Від володіння цінними паперами з невизначеним доходом банк отримує доходи у вигляді дивідендів.

Банк здійснює нарахування процентних доходів за цінними паперами в торговому портфелі на дату їх переоцінки, але не рідше одного разу на місяць.

Нарахування процентів за купонними цінними паперами здійснюється за процентною ставкою купона, починаючи з дати їх придбання до дати погашення або продажу .

У *портфелі цінних паперів на продаж* обліковуються акції, інші цінні папери з нефіксованим прибутком та боргові цінні папери, а саме:

боргові цінні папери з фіксованою датою погашення, які банк не має наміру і/або змоги тримати до дати їх погашення або за наявності певних обмежень щодо обліку цінних паперів у портфелі до погашення;

цінні папери, які банк готовий продати у зв'язку із зміною ринкових відсоткових ставок, його потребами, пов'язаними з ліквідністю, а також наявністю альтернативних інвестицій;

акції та інші цінні папери з нефіксованим прибутком, за якими неможливо достовірно визначити справедливую вартість;

фінансові інвестиції[8] в асоційовані та дочірні компанії, що придбані та/або утримуються виключно для продажу протягом 12 місяців;

інші цінні папери, придбані з метою утримання їх у портфелі на продаж.

Усі цінні папери в портфелі банку на продаж на дату балансу підлягають перегляду на зменшення корисності.

Дохід за борговими цінними паперами визнається під час кожної переоцінки, але не рідше одного разу на місяць. Амортизація дисконту (премії) здійснюється одночасно з нарахуванням процентів [17].

У портфелі до погашення обліковуються придбані боргові цінні папери з фіксованими платежами або з платежами, що можна визначити, а також з фіксованим строком погашення. Боргові цінні папери відносяться до портфеля до погашення, якщо банк має намір та змогу утримувати їх до строку погашення з метою отримання процентного доходу.

Банк не повинен первісно визнавати цінні папери в портфелі до погашення, якщо:

не має фінансових ресурсів для фінансування цінних паперів до погашення;

є юридичне або інше обмеження, яке може перешкодити наміру банку утримувати цінні папери до погашення;

протягом поточного фінансового року або протягом двох попередніх фінансових років банк продав до дати погашення значну суму інвестицій порівняно із загальною сумою інвестицій, утримуваних до погашення.

Банк не повинен визнавати цінні папери як утримувані до погашення, якщо:

має намір утримувати цінні папери протягом невизначеного часу;

готовий продати їх у разі змін ринкових ставок відсотка, ризиків, потреб ліквідності;

умови випуску безстрокових боргових цінних паперів передбачають сплату відсотків протягом невизначеного часу (тобто немає фіксованого строку погашення);

емітент має право погасити цінні папери сумою, значно меншою, ніж їх амортизована собівартість.

Цінні папери, за якими емітент передбачає дострокове погашення, можуть бути визнані в портфелі до погашення, якщо банк має намір і змогу утримувати їх до строку погашення.

Банк постійно на дату балансу оцінює свій намір та змогу утримувати цінні папери до погашення.

У разі продажу значної суми інвестицій, утримуваних до погашення, цінні папери з портфеля банку до погашення мають бути переведені в портфель на продаж. У такому разі банк має анулювати портфель до погашення шляхом переведення залишку інвестицій в портфель на продаж.

Не є порушенням намірів утримувати портфель до погашення, якщо продаж цінних паперів з портфеля до погашення був здійснений у таких випадках:

не більше ніж за 3 місяці до дати погашення;

після того, як отримано в основному всю первісну вартість фінансової інвестиції у вигляді планових платежів або передоплати;

значного погіршення кредитоспроможності емітента;

реорганізації емітента;

змін законодавчих або регулятивних вимог;

значного підвищення регулятивних вимог до капіталу;

у зв'язку з непередбаченою подією, яка відбулася з незалежних від банку причин, яка не повторюється і стосовно якої є докази, що банк не мав змоги її спрогнозувати [17].

До інвестицій в асоційовані та дочірні компанії належать акції та інші цінні папери з нефіксованим прибутком емітентів, які відповідають визначенням асоційованої або дочірньої компанії банку, за винятком таких цінних паперів, що придбані та/або утримуються виключно для продажу протягом 12 місяців з дати придбання [17].

Асоційована компанія (підприємство) - це компанія, у якій інвестор має суттєвий вплив і яка не є ні дочірньою компанією, ні спільним підприємством інвестора. Суттєвий вплив передбачає, що інвестор прямо або через дочірні компанії володіє 20% або більше голосів об'єкта інвестування. Суттєвий вплив є, якщо інвестор (банк) прямо або через дочірні компанії володіє менше ніж 20% голосів об'єкта інвестування, але виконуються щонайменше дві з таких умов:

інвестор (банк) має представників у раді директорів або аналогічному керівному органі компанії;

інвестор (банк) бере участь у визначенні стратегії та операцій компанії;

здійснюється обмін управлінським персоналом між інвестором (банком) та компанією;

інвестор (банк) надає компанії суттєву технічну інформацію;

Дочірня компанія (підприємство) - компанія, що контролюється іншою компанією. Контроль передбачає, що материнська компанія (банк) прямо або через дочірні компанії володіє більше ніж 50% голосів об'єкта інвестування. Контроль є, якщо материнська компанія (банк) прямо або через дочірні компанії володіє менше ніж 50% голосів об'єкта інвестування, але має:

частку управлінських голосів у компанії, що перевищує 50% завдяки договорам з іншими інвесторами;

право визначати фінансову та операційну політику підприємства згідно з установчими документами;

право призначати або звільняти більшість членів ради директорів або аналогічного керівного органу компанії;

право визначального голосу в раді директорів або аналогічному керівному органі компанії.

Здійснені інвестиції в асоційовані та дочірні компанії первісно оцінюються та відображаються в бухгалтерському обліку за собівартістю. Витрати на операції, пов'язані з придбанням інвестиції, збільшують суму такої інвестиції на дату її придбання.

Інвестиції в асоційовані компанії обліковуються за методом участі в капіталі.

За інвестиціями в дочірні компанії, облік яких здійснюється за собівартістю з урахуванням зменшення корисності, інвестор складає консолідовану фінансову звітність.

Якщо вартість придбання інвестиції в асоційовані та дочірні компанії перевищує частку банку-інвестора в справедливій вартості чистих активів (придбаних ідентифікованих активів і зобов'язань) на дату придбання, то виникає гудвіл.

Гудвіл обліковується як складова вартості інвестиції та оцінюється за собівартістю з урахуванням зменшення корисності.

Банк має щорічно здійснювати перевірку гудвілу на зменшення корисності.

Якщо частка банку в справедливій вартості придбаних чистих активів (придбаних ідентифікованих активів і зобов'язань) перевищує вартість придбання інвестиції в

асоційовані та дочірні компанії на дату придбання, то виникає негативний гудвіл.

За наявності негативного гудвілу банк має перевірити ідентифікацію та оцінку ідентифікованих активів і зобов'язань та оцінку вартості придбання. Негативний гудвіл у повній сумі має бути визнаний доходом під час первісного визнання інвестиції.

Інвестиції в асоційовані компанії можуть бути переведені:

- в інвестиції в дочірні компанії;
- у портфель на продаж.

Інвестиції в дочірні компанії можуть бути переведені:
в інвестиції в асоційовані компанії;
у портфель на продаж.

4.5. Позабалансові операції комерційних банків з цінними паперами

Комерційні банки можуть надавати послуги фінансового брокера, депозитарію, незалежного реєстратора, гаранта, а також довірчі, розрахунково-клірингові послуги [4], [35]. Часто ці послуги надаються в комплексі, за що банк отримує винагороду у вигляді комісії. Окрім комісії банк може стягувати плату за обслуговування [38].

Під брокерською діяльністю розуміється укладення банком цивільно-правових договорів (зокрема договорів комісії, доручення) щодо цінних паперів від свого імені, за дорученням і за рахунок іншої особи.

Банк може виступати поручителем або гарантом виконання зобов'язань перед третіми особами за договорами, що укладаються від імені клієнта такого банку, отримуючи за це винагороду, що визначається договором з клієнтом.

Андеррайтинг - розміщення (підписки, продаж) цінних паперів торговцем, (яким може бути банк) цими паперами за дорученням, від імені та за рахунок емітента.

У разі публічного розміщенні цінних паперів андеррайтер може брати на себе зобов'язання за домовленістю з

емітентом щодо гарантування продажу всіх цінних паперів емітента, що підлягають розміщенню, або їх частини. Якщо випуск цінних паперів публічно розміщується не в повному обсязі, андеррайтер може здійснити повний або частковий викуп нереалізованих цінних паперів за визначеною в договорі фіксованою ціною на засадах комерційного представництва відповідно до взятих на себе зобов'язань [44, с.346].

З метою організації публічного розміщення цінних паперів андеррайтери можуть укласти між собою договір про спільну діяльність.

Діяльність з управління цінними паперами - діяльність, яка провадиться банками від свого імені за винагороду протягом визначеного строку на підставі договору про управління переданими йому цінними паперами та за згодою довірителя коштами, призначеними для інвестування в цінні папери, а також отриманими в процесі цього управління цінними паперами та коштами, які належать на праві власності іншій особі, в інтересах цієї особи або визначених нею третіх осіб.

Банки мають право укласти договори про управління цінними паперами з фізичними та юридичними особами.

Сума договору про управління цінними паперами з одним клієнтом – фізичною особою має становити не менше 100 мінімальних заробітних плат.

Договір про управління цінними паперами не може укладатися банками з компанією, яка провадить діяльність з управління активами.

Договір доручення, договір комісії або договір про управління цінними паперами укладається в письмовій формі. Права і обов'язки банку стосовно його клієнта, умови укладення договорів щодо цінних паперів, порядок звітності перед клієнтом, порядок і умови виплати винагороди визначаються у договорі, що укладається між ними.

Банк зобов'язаний виконувати доручення клієнтів за договорами доручення, договорами комісії та договорами про управління цінними паперами на найвигідніших для клієнта умовах. Доручення клієнтів виконуються банком у порядку їх надходження, якщо інше не передбачено договором або дорученням клієнтів. У разі укладення банком договорів від

свого імені та за власний рахунок разом з укладенням ним договорів доручення, договорів комісії або договорів про управління цінними паперами виконання договорів для клієнта є пріоритетним.

Банки ведуть облік цінних паперів, грошей окремо для кожного клієнта та окремо від цінних паперів, грошей та майна, що перебувають у власності, відповідно до вимог, установлених Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку за погодженням з Міністерством фінансів України, а у випадках, установлених законодавством, - також з Національним банком України. На гроші та цінні папери клієнтів, що передаються їм в управління, не може бути звернене стягнення за зобов'язаннями банку, що не пов'язані із здійсненням ним функцій управителя.

Для провадження діяльності з управління цінними паперами грошові кошти клієнта зараховуються на окремий поточний рахунок банку окремо від власних коштів, коштів інших клієнтів та відповідно до умов договору про управління цінними паперами. Банк звітує перед клієнтами про використання їх коштів [44, с.347].

Банк вправі використовувати гроші клієнтів, якщо це передбачено договором про управління цінними паперами.

Договором про управління цінними паперами може бути передбачено розподіл між сторонами прибутку, отриманого банком від використання грошей клієнта.

Банки зобов'язані подавати на обрану ним біржу інформацію про всі укладені ним угоди з цінними паперами в строки і порядку, визначені правилами фондової біржі [14].

Депозитарна діяльність банку — це діяльність зі зберігання та обслуговування обігу цінних паперів за рахунками клієнтів у цінних паперах та операцій емітентів з цінними паперами власного випуску. Така діяльність охоплює кілька видів діяльності:

- *власне депозитарну діяльність* — надання послуг щодо зберігання цінних паперів, обліку прав власності на цінні папери та обслуговування угод з цінними паперами;

- *розрахунково-клірингову діяльність* — послуги з визначення взаємних зобов'язань щодо угод з цінними паперами та розрахунків за ними;

- *управління цінними паперами* — діяльність, що здійснюється від власного імені за винагороду на підставі відповідного договору протягом визначеного терміну щодо управління переданими у володіння цінними паперами, які належать на правах власності іншій особі, в інтересах цієї особи або визначених цією особою третіх осіб. Плата за ці послуги може бути фіксованою або встановлюватись у відсотковому відношенні до отриманого доходу;

- *реєстраторська діяльність* — збирання, фіксація, обробка, зберігання та надання даних, що становлять систему реєстру власників іменних цінних паперів, їх емітентів і власників, заміни сертифікатів при зміні власника цінних паперів, інформування акціонерів про діяльність акціонерного товариства.

Клієнтами банку як зберігача можуть бути як фізичні особи (резиденти і нерезиденти), так і юридичні (резиденти і нерезиденти). Особливою категорією клієнтів є інвестиційні фонди і фонди взаємного інвестування інвестиційних компаній [49, с.319-320].

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. Що розуміють під банківськими інвестиціями ?
2. На які структурні елементи поділяються операції з цінними паперами банку? Охарактеризуйте їх.
3. Які операції банку належать до брокерських?
4. Які складові емісійних цінних паперів?
5. На які види поділяються акції? Охарактеризуйте х. переваги та недоліки.
6. У чому полягає економічна сутність андеррайтингу ?
7. Які складові активних та пасивних операцій банку з цінними паперами?
8. Що розуміють під депозитарною діяльністю?

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Інвестиції в грошові активи — це:

- а) придбання акцій та інших цінних паперів;
- б) придбання прав на участь в управлінні інших фірм і боргових прав;
- в) придбання облікових засобів;
- г) портфельні інвестиції.

2. Операції зі зберігання цінних паперів клієнтів належать до:

- а) спекулятивних;
- б) комісійних;
- в) брокерських;
- г) дилінгових.

3. Первісно оцінені акції в торговому портфелі в обліку відображають за:

- а) справедливою вартістю;
- б) собівартістю;
- в) амортизованою собівартістю;
- г) дисконтованою вартістю.

4. Визначити, який вид діяльності банків з цінними паперами можна зарахувати як до групи активних, так і до групи пасивних операцій:

- а) консультаційну;
- б) андерайтинг;
- в) кредитну;
- г) брокерську.

5. До типів андерайтингу не належать:

- а) повний викуп;
- б) розміщення з гарантією викупу;
- в) звичайне посередництво;
- г) реєстраторська діяльність.

6. До активних операцій банку з цінними паперами не належать:

- а) емісійні;
- б) кредитні;
- в) дилерські;
- г) комісійні.

7. Депозитарна діяльність банків з цінними паперами не включає:

- а) реєстраторську діяльність;
- б) послуги зберігача;
- в) управління портфелями цінних паперів клієнта;
- г) первинний випуск і розміщення цінних паперів іншого емітента.

8. Під інвестиційним портфелем банку розуміють:

- а) сукупність цінних паперів, якими володіє банк;
- б) сукупність фінансових інструментів і реальних активів, сформовану відповідно до інвестиційної політики банку;
- в) сукупність товарно-матеріальних цінностей і нематеріальних активів, що належать банку;
- г) боргові зобов'язання банку.

9. До боргових зобов'язань, які може емітувати банк, не належать:

- а) привілейовані акції;
- б) купонні облигації;
- в) ощадні (депозитні) сертифікати;
- г) векселі.

10. Цінний папір, що засвідчує внесення його власником грошових коштів і підтверджує зобов'язання відшкодувати йому номінальну вартість цього цінного папера в передбачений у ньому строк з виплатою фіксованого процента (якщо інше не передбачено умовами випуску), називають:

- а) привілейованою акцією;
- б) облигацією;
- в) депозитним сертифікатом;
- г) векселем.

11. Торгівля цінними паперами за власні кошти — це:

- а) брокерські операції;
- б) дилерські операції;
- в) інвестиційні операції;
- г) розрахунково-клірингова діяльність.

12. Банк не здійснює інвестиційні операції з цінними паперами, які належать до такого портфеля:

- а) до погашення;
- б) на продаж;

- в) торгового;
- г) пайової участі.

13. Якщо банк здійснює купівлю-продаж цінних паперів за рахунок клієнта, але від власного імені, таку операцію називають:

- а) дилерською;
- б) брокерською за угодою-дорученням;
- в) брокерською за угодою комісії;
- г) кліринговою.

14. Інвестиції — це:

- а) купівля нерухомості та товарів довготривалого користування;
- б) операції, пов'язані з вкладанням грошових коштів у реалізацію проектів зі строком реалізації більше ніж один рік;
- в) купівля обладнання і машин із строком служби до одного року;
- г) вкладання капіталу з метою збільшення його в майбутньому.

ПРАКТИЧНІ СИТУАЦІЇ

Ситуація 1

Номінальна вартість привілейованих акцій банку становить 20 грн., а дивіденди — 15 %.

Завдання: визначити дохід, який отримають власники привілейованих акцій банку.

Ситуація 2

Зборами акціонерів банку оголошено дивіденди за простими акціями в розмірі 10000 грн.

Завдання: визначити дохід, який у розрахунку на одну акцію отримає власник пакета 200 простих акцій номінальною вартістю 25 грн. кожна, якщо частка акціонера в капіталі банку становить 5 %.

Тема 5. ВАЛЮТНІ ОПЕРАЦІЇ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

Ключові терміни: валюта України, іноземна валюта, банківські метали, торгівля іноземною валютою, кореспондентський рахунок, конвертованість валюти, поточні конверсійні операції.

Мета вивчення: зрозуміти сутність проведення операцій з іноземною валютою, засвоїти механізм здійснення розрахунків за експортно-імпортними операціями, вивчити основні форми міжнародних розрахунків, з'ясувати основні завдання банків як агентів валютного контролю.

Література [2, 4, 20, 21, 22, 23, 25, 30, 33, 42, 46, 48]

5.1. Нормативно-правова база здійснення валютних операцій банку

Банки можуть здійснювати операції з валютою при дотриманні наступних нормативно-правових документів:

Декрет КМУ Про систему валютного регулювання і валютного контролю від 19.02.1993 р. № 15-93 (із змінами та доповненнями);

Інструкція про порядок здійснення контролю за експортними, імпортними операціями, від 24.03.1999 р. № 136, (із змінами та доповненнями).

Інструкція про порядок організації та здійснення валютно-обмінних операцій на території України, від 12.12.2002 р. № 502, (із змінами та доповненнями);

Класифікатор іноземних валют, від 04.02.1998 р. № 34 (із змінами та доповненнями);

Положення про вантажну митну декларацію від 09.06.1997 р. № 574, (із змінами та доповненнями);

Положення про вимоги до стандартної (типової) форми деривативів, від 19.04.1999 р. № 632, (із змінами та доповненнями);

Положення про порядок видачі банкам банківських ліцензій, письмових дозволів та ліцензій на виконання окремих операцій № 275 від 17.07.2001 р. (із змінами та доповненнями);

Положення про порядок та умови торгівлі іноземною валютою, від 10.08.2005 р. N 281 (із змінами та доповненнями) та інших законодавчих актів України й нормативних документів Національного банку України.

5.2. Операції банків з іноземною валютою

Уповноважені банки можуть здійснювати операції з валютними цінностями, а відповідно до Декрету КМУ „Про систему валютного регулювання і валютного контролю„ від 19.02. 1993 р. № 15-93 (із змінами, останні - від 14.12.2010) [2], [4] в поняття „валютні цінності„ входять:

валюта України - грошові знаки у вигляді банкнотів, казначейських білетів, монет і в інших формах, що перебувають в обігу та є законним платіжним засобом на території України, а також вилучені з обігу або такі, що вилучаються з нього, але підлягають обмінові на грошові знаки, які перебувають в обігу, кошти на рахунках, у внесках в банківських та інших фінансових установах на території України;

платіжні документи та інші цінні папери (акції, облігації, купони до них, бони, векселі (тратти), боргові розписки, акредитиви, чеки, банківські накази, депозитні сертифікати, ощадні книжки, інші фінансові та банківські документи), виражені у валюті України;

іноземна валюта - іноземні грошові знаки у вигляді банкнотів, казначейських білетів, монет, що перебувають в обігу та є законним платіжним засобом на території відповідної іноземної держави, а також вилучені з обігу або такі, що вилучаються з нього, але підлягають обмінові на грошові знаки, які перебувають в обігу, кошти у грошових одиницях іноземних держав і міжнародних розрахункових (клірингових) одиницях, що перебувають на рахунках або вносяться до банківських та інших фінансових установ за межами України;

платіжні документи та інші цінні папери (акції, облігації, купони до них, векселі (тратти), боргові розписки, акредитиви, чеки, банківські накази, депозитні сертифікати, інші

фінансові та банківські документи), виражені в іноземній валюті або банківських металах;

Для проведення операцій з валютою використовуються обмінні курси іноземних валют, виражені у гривні, курси валютних цінностей в іноземних валютах, які встановлюються НБУ за погодженням з КМУ [2].

Національний банк України розробив і запровадив *Класифікатор іноземних валют*, що регулює режим застосування кожної валюти та поділяє її за ступенем конвертованості. Найбільш відомі іноземні валюти поділені на три групи:

1) вільно конвертовані валюти держав, які без обмежень обмінюються на інші види валют і широко використовуються для здійснення платежів на міжнародних ринках. Курси цих валют встановлюються НБУ;

2) вільно конвертовані валюти держав, які не використовуються широко для здійснення платежів при міжнародних операціях і не продаються на головних валютних ринках світу. Курси ряду валют цієї групи встановлюються НБУ;

3) неконвертовані валюти. Курси встановлюються НБУ тільки за окремими валютами (35 найменувань валют - валюти більшості країн, що розвиваються, держав ближнього зарубіжжя, країн СНД) [22].

Здійснення операцій з валютою можливе лише після отримання в Національному банку України індивідуальної або генеральної ліцензії згідно з Декретом) [2].

Генеральні ліцензії видаються комерційним банкам та іншим фінансовим установам України, національному оператору поштового зв'язку на здійснення валютних операцій, що не потребують індивідуальної ліцензії, на весь період дії режиму валютного регулювання.

Уповноважені банки та інші фінансові установи, національний оператор поштового зв'язку, що одержали генеральну ліцензію Національного банку України на здійснення операцій, пов'язаних з торгівлею іноземною валютою, мають право відкривати на території України пункти

обміну іноземних валют, у тому числі на підставі агентських угод з іншими юридичними особами - резидентами.

Індивідуальні ліцензії видаються резидентам і нерезидентам на здійснення разової валютної операції на період, необхідний для здійснення такої операції. Індивідуальної ліцензії потребують такі операції:

а) вивезення, переказування і пересилання за межі України валютних цінностей, за винятком:

вивезення, переказування і пересилання за межі України фізичними особами - резидентами іноземної валюти на суму, що визначається Національним банком України;

вивезення, переказування і пересилання за межі України фізичними особами - резидентами і нерезидентами іноземної валюти, яка була раніше ввезена ними в Україну на законних підставах;

платежів у іноземній валюті, що здійснюються резидентами за межі України на виконання зобов'язань у цій валюті перед нерезидентами щодо оплати продукції, послуг, робіт, прав інтелектуальної власності та інших майнових прав, за винятком оплати валютних цінностей та за договорами платежів у іноземній валюті за межі України у вигляді процентів за кредити, доходу (прибутку) від іноземних інвестицій;

вивезення за межі України іноземної інвестиції в іноземній валюті, раніше здійсненої на території України, в разі припинення інвестиційної діяльності;

б) ввезення, переказування, пересилання в Україну валюти України, за винятком випадків, визначених Національним банком України;

в) надання і одержання резидентами кредитів в іноземній валюті, якщо терміни і суми таких кредитів перевищують встановлені законодавством межі;

г) використання іноземної валюти на території України як засобу платежу або як застави;

д) розміщення валютних цінностей на рахунках і у вкладах за межами України, за винятком:

відкриття фізичними особами - резидентами рахунків у іноземній валюті на час їх перебування за кордоном;

відкриття кореспондентських рахунків уповноваженими банками;

відкриття рахунків у іноземній валюті резидентами;

е) здійснення інвестицій за кордон, у тому числі шляхом придбання цінних паперів, за винятком цінних паперів або інших корпоративних прав, отриманих фізичними особами - резидентами як дарунок або у спадщину.

Порядок і терміни видачі ліцензій, перелік документів, необхідних для одержання ліцензій, а також підстави для відмови у видачі ліцензій визначаються Національним банком України.

Операції з валютними цінностями банки мають право здійснювати за наявності банківської ліцензії та за умови отримання письмового дозволу Національного банку.

За наявності банківської ліцензії та за умови отримання письмового дозволу Національного банку банки мають право здійснювати такі операції з валютними цінностями) [4] :

неторговельні операції з валютними цінностями;

операції з готівковою іноземною валютою та чеками (купівля, продаж, обмін, прийняття на інкасо), що здійснюються в касах і пунктах обміну іноземної валюти банків [21];

операції з готівковою іноземною валютою (купівля, продаж, обмін), що здійснюються в пунктах обміну іноземної валюти, які працюють на підставі укладених банками агентських договорів з юридичними особами-резидентами [21];

ведення рахунків клієнтів (резидентів і нерезидентів) в іноземній валюті та клієнтів-нерезидентів у грошовій одиниці України;

ведення кореспондентських рахунків банків (резидентів і нерезидентів) в іноземній валюті;

ведення кореспондентських рахунків банків (нерезидентів) у грошовій одиниці України;

відкриття кореспондентських рахунків в уповноважених банках України в іноземній валюті та здійснення операцій за ними;

відкриття кореспондентських рахунків у банках (нерезидентах) в іноземній валюті та здійснення операцій за ними;

залучення та розміщення іноземної валюти на валютному ринку України;

залучення та розміщення іноземної валюти на міжнародних ринках;

торгівля іноземною валютою на валютному ринку України (за винятком валютно-обмінних операцій);

торгівля іноземною валютою на міжнародних ринках;

операції з банківськими металами на валютному ринку України;

операції з банківськими металами на міжнародних ринках;

інші операції з валютними цінностями на міжнародних ринках;

інші операції з валютними цінностями на валютному ринку України [30].

Для отримання письмового дозволу на здійснення неторговельних операцій з валютними цінностями, операцій з готівковою іноземною валютою та чеками (купівля, продаж, обмін, прийняття на інкасо) у касах і пунктах обміну іноземної валюти, у тому числі тих, що працюють на підставі укладених банками агентських договорів з юридичними особами-резидентами, операцій з валютними цінностями в частині ведення рахунків клієнтів (резидентів та нерезидентів) в іноземній валюті та клієнтів-нерезидентів у грошовій одиниці України банк має відповідати таким спеціальним вимогам:

а) розмір регулятивного капіталу банку становить не менше ніж 120 млн. гривень;

б) наявність фахівців відповідної кваліфікації.

Для отримання письмового дозволу на здійснення операцій з валютними цінностями в частині ведення кореспондентських рахунків банків (резидентів і нерезидентів) в іноземній валюті банк має відповідати таким спеціальним вимогам:

а) наявність письмового дозволу на здійснення операцій з валютними цінностями в частині відкриття кореспондентських

рахунків в уповноважених банках України в іноземній валюті та здійснення операцій за ними;

б) розмір регулятивного капіталу банку становить не менше ніж 120 млн. гривень [30].

Для отримання письмового дозволу на здійснення операцій з валютними цінностями в частині ведення кореспондентських рахунків банків (нерезидентів) у грошовій одиниці України банк має відповідати таким спеціальним вимогам:

а) розмір регулятивного капіталу банку становить не менше ніж 120 млн. гривень;

Для отримання письмового дозволу на здійснення операцій з валютними цінностями в частині відкриття кореспондентських рахунків в уповноважених банках України в іноземній валюті та здійснення операцій за ними банк має відповідати таким спеціальним вимогам:

а) розмір регулятивного капіталу банку становить не менше ніж 120 млн. гривень;

б) є письмове підтвердження одного банку (резидента) про згоду на відкриття коррахунку в іноземній валюті.

Для отримання письмового дозволу на здійснення операцій з валютними цінностями в частині відкриття кореспондентських рахунків у банках (нерезидентах) в іноземній валюті та здійснення операцій за ними банк має відповідати таким спеціальним вимогам:

а) розмір регулятивного капіталу банку становить не менше ніж 120 млн. гривень;

б) письмове підтвердження банку-нерезидента, який має рейтинг не нижче ніж "інвестиційний клас" (крім країн СНД), про згоду на відкриття в нього кореспондентського рахунку;

в) підключення до електронної міжнародної системи платежів в іноземній валюті (S.W.I.F.T. тощо) та відповідність технічного стану та організації охорони приміщення, в якому розміщується технічне обладнання цієї системи, вимогам нормативно-правових актів Національного банку [30].

Для отримання письмового дозволу на здійснення операцій з валютними цінностями в частині залучення та

розміщення іноземної валюти на валютному ринку України банк має відповідати таким спеціальним вимогам:

а) розмір регулятивного капіталу банку становить не менше ніж 120 млн. гривень. Місцеві кооперативні банки не мають права здійснювати операції із залучення та розміщення іноземної валюти на міжбанківському ринку (крім операцій з центральним кооперативним банком).

Для отримання письмового дозволу на здійснення операцій з валютними цінностями в частині залучення та розміщення іноземної валюти на міжнародних ринках або торгівлі іноземною валютою на міжнародних ринках банк має відповідати таким спеціальним вимогам:

а) наявність письмового дозволу на здійснення операцій з валютними цінностями в частині відкриття кореспондентських рахунків у банках (нерезидентах) в іноземній валюті та здійснення операцій за ними;

б) розмір регулятивного капіталу банку становить не менше ніж 120 млн. гривень;

в) підключення до міжнародних інформаційних систем типу REUTERS, DOW JONES TELERETE, BLOOMBERG тощо.

Для отримання письмового дозволу на здійснення операцій з валютними цінностями в частині торгівлі іноземною валютою на валютному ринку України (за винятком валютно-обмінних операцій) або інших операцій з валютними цінностями на валютному ринку України банк має відповідати таким спеціальним вимогам:

а) наявність письмового дозволу на відкриття кореспондентських рахунків в уповноважених банках України в іноземній валюті та здійснення операцій за ними;

б) розмір регулятивного капіталу банку становить не менше ніж 120 млн. гривень.

Для отримання письмового дозволу на здійснення операцій з валютними цінностями в частині здійснення операцій з банківськими металами на валютному ринку України банк має відповідати таким спеціальним вимогам:

а) наявність письмового дозволу на здійснення операцій з валютними цінностями в частині відкриття кореспондентських

рахунків в уповноважених банках України в іноземній валюті та здійснення операцій за ними;

б) строк роботи банку не менше ніж два роки;

в) розмір регулятивного капіталу банку становить не менше ніж 120 млн. гривень [30].

Для отримання письмового дозволу на здійснення операцій з валютними цінностями в частині здійснення операцій з банківськими металами на міжнародних ринках банк має відповідати таким спеціальним вимогам:

а) наявність письмового дозволу на здійснення операцій з валютними цінностями в частині здійснення інших операцій з валютними цінностями на міжнародних ринках;

б) строк роботи банку з банківськими металами на валютному ринку України не менше ніж один рік;

в) розмір регулятивного капіталу банку становить не менше ніж 180 млн. гривень;

Для отримання письмового дозволу на здійснення операцій з валютними цінностями в частині здійснення інших операцій з валютними цінностями на міжнародних ринках банк має відповідати таким спеціальним вимогам:

а) наявність письмового дозволу на здійснення операцій з валютними цінностями в частині відкриття кореспондентських рахунків у банках (нерезидентах) в іноземній валюті та здійснення операцій за ними;

б) строк роботи банку не менше ніж три роки (вимоги щодо строку роботи не поширюються на банки, у яких банки-нерезиденти з рейтингом не нижче ніж "інвестиційний клас" (кредитний рейтинг, підтверджений у бюлетені однієї з провідних світових рейтингових компаній (Fitch IBCA, Standard & Poor's, Moody's тощо), мають істотну участь - більше 50 відсотків статутного капіталу чи права голосу придбаних акцій (паїв) в органах управління банку, у частині здійснення інших операцій з валютними цінностями з материнським банком у грошовій одиниці країни його місцезнаходження);

в) розмір регулятивного капіталу банку становить не менше ніж 180 млн. гривень;

г) підключення до міжнародних інформаційних систем типу REUTERS, DOW JONES TELERETE, BLOOMBERG тощо;

г) обладнання спеціального операційного залу (дилерської кімнати, бек-офісу, приміщення міжнародних телекомунікаційних систем) з організацією охорони і системою допуску, що відповідають вимогам нормативно-правових актів Національного банку).

Для отримання письмового дозволу на перевезення валютних цінностей та інкасації коштів банк має відповідати спеціальним вимогам, що визначені у нормативно-правовому акті Національного банку щодо організації перевезень валютних цінностей та інкасації.

Банк має право без письмового дозволу Національного банку здійснювати інвестиції в статутні фонди та акції інших юридичних осіб (далі - інвестиції), якщо:

а) інвестиція здійснюється у фінансову установу та загальна сума таких інвестицій у кожен фінансову установу не перевищує 5 відсотків регулятивного капіталу банку;

б) розмір регулятивного капіталу банку становить не менше ніж 120 млн. гривень.

Для отримання письмового дозволу на здійснення інвестицій у фінансові установи в обсягах, що перевищують 5 відсотків регулятивного капіталу банку, а також інвестицій у будь-яких розмірах в інші юридичні особи, які не є фінансовими установами, банк має дотримуватися таких спеціальних вимог:

а) строк діяльності банку не менше ніж три роки;

б) розмір регулятивного капіталу банку становить не менше ніж 240 млн. гривень [30].

Для отримання письмового дозволу на довірче управління коштами та цінними паперами за договорами з юридичними та фізичними особами банк має відповідати таким спеціальним вимогам:

а) строк діяльності банку не менше ніж два роки;

б) розмір регулятивного капіталу банку становить не менше ніж 120 млн. гривень.

Для надання послуг з відповідального зберігання та надання в оренду сейфів для зберігання цінностей та документів банк має відповідати такій спеціальній вимозі:

наявність сховища для розміщення індивідуальних сейфів, технічний стан якого відповідає вимогам нормативно-правових актів Національного банку [30].

5.3. Організація міжнародних кореспондентських відносин між банками

Після отримання ліцензії Національного банку України на здійснення валютних операцій уповноважені банки України можуть укладати угоди про відкриття кореспондентських рахунків [46].

Міжнародний кореспондентський рахунок - рахунок, на якому відображені розрахунки, здійснені банком однієї країни за дорученням і за рахунок іншої на основі кореспондентської угоди.

Кореспондентські рахунки за міжнародними розрахунками поділяють на рахунки НОСТРО і рахунки ЛОРО.

Міжнародний рахунок НОСТРО (італ. *nostro conto* - наш рахунок) -

1) рахунок, який банк відкриває у своєму іноземному банку-кореспонденті і на якому враховуються всі його витрати і надходження;

2) кореспондентський рахунок, за яким здійснюються всі операції з виконання кореспондентом доручень банку.

Міжнародний рахунок ЛОРО (італ. *loro conto* - їх рахунок)

1) кореспондентський рахунок, який відкривається у вітчизняному банку на ім'я іноземного банку-кореспондента;

2) кореспондентський рахунок, який відкривається банком-кореспондентом для захисту сум, що видаються, або одержаних за дорученням свого кореспондента.

У процесі створення кореспондентських відносин між банками можна виділити кілька етапів:

- вибір партнера;
- встановлення зв'язку з обраним банком;
- складання кореспондентської угоди;
- відкриття кореспондентського рахунку;

- обмін контрольними документами;
- оновленість про контрольні ключі.

Банки України можуть відкривати та вести кореспондентські рахунки банків - резидентів та нерезидентів в іноземній валюті та кореспондентські рахунки банків-нерезидентів у гривнях на підставі угоди про встановлення кореспондентських відносин [42].

Кореспондентська угода - договір про встановлення кореспондентських відносин і відкриття кореспондентських рахунків ЛОРО і НОСТРО, в якому фіксується термін дії договору, розмір комісійних зборів, порядок відкриття та режим функціонування кореспондентських рахунків (субрахунків) та інші зобов'язання сторін.

Крім вказаної угоди, сторони також можуть укласти:

- угоду про обслуговування за акредитивною формою розрахунків;
- угоду про прискорення розшуку платежів;
- угоду про проведення міжбанківських операцій;
- угоду про неторговельні операції згідно з чинним законодавством України тощо.

Наявність широкої мережі кореспондентських відносин надає можливість банкам:

- звернутися за консультацією про торгові і правові звичаї безпосередньо до партнера у відповідній державі;
- одержати довідку про фірми-резиденти цих держав з метою консультації власних клієнтів;
- рекомендувати партнера як адресата-референта;
- рекомендувати третій особі партнера як уповноваженого з перевірки підписів посадових осіб;
- включити банк-кореспондент як посередника в проведення угод з міжнародних розрахунків тощо.

У кореспондентських відносинах вирізняють А та Б-кореспондентів.

Про А-кореспондентів йдеться, коли між національним та іноземним банками існують кореспондентські рахунки, як на одній, так і на двосторонній основі.

Б-кореспонденти не ведуть взаємних рахунків, хоча співробітництво між ними може бути інтенсивним. На відміну

від кореспондентських відносин типу А у цьому випадку для виконання безпосередніх доручень необхідна третя установа, як правило, у країні, у валюті якої має бути здійснена оплата. У межах агентської угоди між банками-кореспондентами типу Б прямі доручення виконуються відразу після їх надходження без формування відповідного покриття. Доручення виконуються через банки, наприклад, через той, у якому обидва партнери мають свої рахунки.

Найчастіше встановлення кореспондентських відносин супроводжується взаємним відкриттям рахунків. Проте це не є правилом.

Операції за кореспондентськими рахунками банків можуть виконуватися в межах наявних коштів або (за домовленістю) можливий овердрафт.

Політика відкриття рахунків може бути в кожного банку власна. У своїй практиці відкриття рахунків, наприклад, Державний експортно-імпортний банк України дотримується принципу: відкривати рахунки в конкретних валютах у банках тих країн, для яких дана валюта є національною. Проте рахунки в доларах США, крім американських банків, відкриті в банках Німеччини, Великобританії, Швейцарії, Угорщини, Австрії, Росії. Це обумовлено, наприклад, тим, що Франкфурт-на-Майні, Лондон, Цюрих є фінансовими центрами світу.

Українські банки, внесені Національним банком до Державного реєстру, можуть створювати дочірні банки, філії і представництва на території інших держав на підставі дозволу Національного банку.

За потреби здійснення інвестиції за кордон для створення дочірніх банків, філій і представництв на території інших держав (після отримання відповідного дозволу Національного банку) банк повинен відкрити (або вже відкрив) прямий кореспондентський рахунок у банку-нерезиденті країни їх місцезнаходження [48].

Дочірній банк - це установа банку, яку контролює материнський банк шляхом володіння акціями (паями) дочірнього банку.

Філія банку - це відокремлений структурний підрозділ банку, що не має статусу юридичної особи і здійснює банківську

діяльність від імені банку на підставі окремого положення, працює за кореспондентськими рахунками банку та здійснює банківські операції, передбачені положенням про філію, за умови наявності та в межах дозволу, наданого центральним банком (контрольними органами) інших держав.

Представництво банку - це відокремлений структурний підрозділ банку, що не проводить банківську діяльність, а створений та функціонує з метою виконання представницької функції.

Національний банк надає дозвіл на створення дочірніх банків, філій і представництв на території інших (офшорних) держав за таких умов:

- держава майбутнього місцезнаходження дочірнього банку, філії і представництва є членом міжнародної організації FATE (Financial Action Task Force on Money Laundering) або виконує Рекомендації щодо фінансових дій, які попереджають відмивання „брудних„ грошей відповідно до вимог банківського законодавства;

- держава майбутнього місцезнаходження дочірнього банку, філії і представництва не накладає заборони на отримання інформації, потрібної для здійснення адекватного нагляду;

- за наявності двосторонньої угоди між центральними банками держав про взаємодію у сфері банківського нагляду.

5.4. Конверсійні операції

Операції з купівлі-продажу здійснюються суб'єктами ринку на міжнародних валютних ринках та/або на внутрішньому міжбанківському валютному ринку валютою та строковими угодами. Суб'єкти валютного ринку купують іноземну валюту та угоди для власних потреб і за дорученням клієнтів (резидентів і нерезидентів).

На світовому ринку торгівля валютою в основному зосереджується на міжбанківському валютному ринку (*Forex*); торгівля строковими угодами здійснюється на біржі (*Chicago Mercantile Exchange, CME*) та в позабіржовий час на позабіржовому електронному ринку (*GLOBEX*). Торгівля

ф'ючерними угодами на індекс долара США (*Dollar Index*), яка використовується для хеджування портфельних інвестицій, здійснюється у Нью-Йорку на NYBOT (New York Board of Trade).

Forex є цілодобовим міжбанківським валютним ринком, який не припиняє своєї діяльності протягом дня (виділяють три основні географічні регіони цього ринку: Азія з центром у Токіо, Європа з центрами в Лондоні та Франкфурті-на-Майні; Америка з центром у Нью-Йорку).

Здійснюючи операцію з купівлі-продажу валютних цінностей, слід розглядати дві дати:

1) дату укладення угоди (за телефоном, телексом, письмово іт.ін.);

2) дату виконання угоди, тобто фізичного переміщення грошових коштів (дата валютування).

Конверсійні операції — це угоди агентів валютного ринку з купівлі-продажу обумовлених сум готівкової та безготівкової валюти однієї країни на валюту іншої країни за узгодженим курсом на визначену дату

Для безготівкових конверсійних операцій датою валютування є календарне число здійснення реального обміну грошових коштів у вигляді отримання купленої валюти на поставки контрагенту угоди проданої валюти.

Датами валютування та датами закінчення угоди є тільки робочі дні банку, тобто всі дні за винятком „вихідних і святкових днів для даної валюти,,.

Конверсійні операції поділяють на угоди з негайною поставкою, строкові та свопи. Угоди з негайною поставкою поділяють на [33]:

- угоди *Today* - конверсійні операції з датою валютування в день укладання угоди;

- угоди *Tomorrow* - конверсійні операції з датою валютування на наступний робочий день за днем укладання угоди;

- угоди *Spot* - конверсійні операції з датою валютування на другий робочий банківський день з дня укладання угоди.

Базою для проведення операції спот служать кореспондентські відносини між банками. Валютні операції *Spot* становлять близько 90% усіх валютних операцій. Головною метою їх проведення є:

- 1) забезпечення потреб клієнтів банку в іноземній валюті;
- 2) переливання коштів із однієї валюти в іншу;
- 3) проведення спекулятивних операцій.

Обмінний курс продажу чи купівлі, який використовується для операцій без будь-якої попередньої угоди для здійснення майбутньої купівлі чи продажу, називають *Spot-курсом*, який є базою для здійснення строкових (термінових) операцій.

Операції з купівлі-продажу валюти з терміном оплати більше двох банківських днів, не враховуючи день укладання угоди, відносять до строкових операцій.

Сутність *поточних конверсійних операцій* - купівля-продаж валюти на умовах її поставки банками-контрагентами не пізніше другого робочого дня з дня укладання угоди за курсом, зафіксованим в момент укладання угоди.

Готівкою здійснюється купівля або продаж товарів та послуг; обмін грошей для туристів також здійснюється за короткий проміжок часу; дуже часто потрібно негайно купити чи продати цінні папери, оскільки ціни на них змінюються постійно, і через деякий час уся операція не буде мати сенсу; отримання прибутку від розміщення грошей однією країною на короткий строк в іншій країні також робить необхідним як можна швидше обміняти грошові знаки однієї країни на грошові знаки іншої. Враховуючи необхідність у швидкому проведенні подібних операцій, передбачається, що вони будуть здійснюватися готівкою.

Строкові торговельні валютні операції представлені форвардними угодами, валютними ф'ючерсами, свопами, опціонами, а також їх різновидами та комбінаціями.

Форвардні угоди - дозволяють здійснити обмінну валютну операцію на даний момент часу з постачанням валюти в майбутньому.

Основне призначення форвардних валютних угод - забезпечити надійне страхування майбутніх платежів або надходжень за зовнішньоторговельними контрактами. Наприклад, металургійне підприємство, експортуючи свою продукцію, розрахунки здійснює в доларах США, а обладнання та устаткування закуповує (імпортує) за євро. Якщо відомий чіткий графік постачання товарів і надходження платежів, то підприємство може застрахувати свій валютний ризик від зміни курсу американського долара до євро, уклавши угоду про купівлю євро за американські долари в майбутньому, враховуючи дату купівлі обладнання чи устаткування. За таких умов менеджери підприємства мають чітку інформацію щодо майбутніх витрат і можуть формувати відповідну стратегію фінансового менеджменту. Використання форвардних угод дає змогу визначити вартість і ефективність експортних чи імпортних операцій, нейтралізуючи можливі коливання валютних курсів.

Форвардний контракт - угода з обміну однієї іноземної валюти на іншу за раніш узгодженим курсом, яка укладається сьогодні, а дата валютування (тобто реального зачислення валюти на відповідний рахунок) відкладена на визначений термін у майбутньому) [25].

Основною форвардної угоди є договір купівлі-продажу іноземної валюти на певну дату в майбутньому за обмінним курсом, визначеним на дату укладення угоди. Форвардні контракти є терміновими контрактами міжбанківського валютного ринку. Терміни форвардних угод стандартизовані та, як правило, не перевищують 12 місяців; найбільш поширеними є угоди на 1, 2, 3, 6, 9 та 12 місяців.

Форвардні контракти мають певні умови:

- валютний курс фіксується в момент укладення форвардної угоди;
- реальна поставка валюти здійснюється, як правило, через певний обумовлений стандартний проміжок часу;
- під час підписання угоди жодні авансові платежі не здійснюються;
- обсяги контрактів не є стандартизованими.

Фінансовий зміст форвардної операції полягає в купівлі-продажу однієї валюти в обмін на іншу, виходячи з інтересів покупця (продавця), з метою одержання прибутку чи запобігання збиткам.

Специфікою форвардних операцій є те, що форвардні валютні курси, на відміну від інших видів угод, безпосередньо не фіксуються, а *розраховуються*. Форвардний валютний курс розраховується на момент укладення угоди і складається з поточного курсу (спот-курсу) і форвардного диференціалу, який може набувати вигляду надбавки (премії) або знижки (дисконту).

Торгівля валютними ф'ючерсами є своєрідною строковою валютною операцією, пов'язаною одночасно як з хеджуванням валютних ризиків, так і з проведенням спекуляцій.

Валютними ф'ючерсами називають строкові контрактні угоди на купівлю або продаж в майбутньому стандартизованої суми іноземної валюти за стандартизованою специфікацією валют та узгодженою ціною.

Відповідно до такої угоди її учасники одержують і право, і зобов'язання обміняти певну стандартизовану суму однієї іноземної валюти на іншу в установлені терміни в майбутньому за курсами, визначеними на момент укладення угоди.

Здійснення операцій з валютними ф'ючерсами відбувається тільки на біржовому ринку, що значно підвищує їх надійність і рівень страхування валютних ризиків.

Особливостями ринку валютних ф'ючерсів є:

- високий рівень стандартизації контрактів;
- обмежене коло валют, що обмінюються одна на одну;
- висока ліквідність контрактів;
- надійність укладених угод;
- можливість за незначних початкових витрат оперувати значними сумами.

Відмітною особливістю ф'ючерсних контрактів є перерозподіл ризику, що забезпечує високу ліквідність укладених угод. Фіксуючи обмінний курс, обидві сторони гарантують відсутність як збитків, так і прибутків, тобто одна сторона уникає непередбачених збитків, а інша - відмовляється

від непередбаченого (спекулятивного) прибутку, що дозволяє взаємно зменшити ризик втрат від можливої зміни валютних курсів у несприятливому для обох напрямку. Важливе значення має реалізація принципу вільного біржового торгу завдяки тому, що розрахункова палата біржі для кожного учасника ф'ючерсної угоди бере на себе функції третьої сторони, тобто здійснюється додаткове страхування укладеної угоди [25].

У цілому ж валютні ф'ючерси мають багато спільного з форвардними контрактами, і при хеджуванні валютних ризиків велика частина підприємств і фінансово-кредитних установ надає перевагу саме останнім але ф'ючерсні угоди високоліквідні, що надає можливість клієнту закрити позицію на строковому ринку будь-коли до моменту здійснення угоди.

Валютний опціон є своєрідною формою строкової угоди двох сторін - продавця (емітента) і покупця (власника опціону), унаслідок якої останній отримує право, але не зобов'язання, купити в першого або продати йому заздалегідь визначену суму однієї валюти в обмін на іншу (або на національну грошову одиницю) у визначений момент або протягом певного часового періоду в майбутньому за валютним курсом, що встановлюється в момент укладення угоди [25].

Цей фіксований валютний курс називають ціною реалізації (виконання) опціону, або *страйковою ціною*

Власник опціону має право вибору реалізувати опціон або ж відмовитися від його виконання залежно від того, наскільки сприятливими для нього будуть коливання валютного курсу протягом опціонного періоду (періоду дії опціону).

У світовій практиці залежно від характеру валюто обмінної операції розрізняють *опціон кол* і *опціон пут*

Опціон кол надає право його власнику купити певну суму однієї іноземної валюти в обмін на іншу. Опціон пут надає власнику право продати певну суму однієї валюти в обмін на іншу.

Наприклад, якщо підприємство, придбавши пут за гривні, одержує право продати відповідну суму в американських доларах в обмін на гривню, то це буде доларовий пут. Що стосується хеджування валютних ризиків, то опціони кол

використовуються переважно імпортерами для страхування від операційного валютного ризику, що виникає в результаті підвищення валютного курсу. Опціони пут використовують переважно експортери з метою хеджування від знецінення валюти платежу за зовнішньоторговельним контрактом.

З юридичної точки зору учасники опціонної угоди завжди рівноправні, але з економічної у більш вигідному становищі знаходиться покупець опціону, оскільки остаточне рішення про купівлю чи продаж валюти з настанням терміну (дати) здійснення опціону вносить саме він, сплачуючи за це опціонну премію.

Зважаючи на переваги валютних опціонів перед іншими видами валютних деривативів, необхідно зазначити, що їх використання вигідне (доцільне) в таких випадках:

- коли час і сума валютних надходжень чітко не визначені;
- з метою захисту експортних та імпортних потоків товарів, чутливих до зміни цін;
- у разі публікації преїскурантів на свої товари в іноземній валюті;
- з метою підтримки комерційної пропозиції на укладення контракту, оціненого в іноземній валюті;
- у разі необхідності забезпечення одночасного страхування від комерційних і валютних ризиків.

Валютний своп - валютна операція, яка поєднує купівлю або продаж валюти на умовах спот з одночасним продажем (або купівлею) тієї самої валюти на певний термін на умовах форвард.

Іншими словами, здійснюється комбінація двох протилежних конверсійних угод на однакові суми, але з різними датами валютування.

Основними перевагами свопів перед іншими валютними деривативами є такі:

- можливість використання переваг іноземних ринків позичкових капіталів;
- можливість одержання прибутку з існуючої відкритої валютної позиції або можливість закрити цю позицію;
- страхування руху капіталу в іноземній валюті;

- диверсифікація джерел фінансування;
- страхування довгострокових валютних форвардів;
- страхування нових або вже існуючих активів і пасивів шляхом відкриття різних валютних позицій.

Розрізняють класичні операції своп та їх різновиди у вигляді опціонних, валютно-відсоткових свопів тощо.

Класичні свопи залежно від послідовності виконаних операцій спот і форвард поділяють на *репорт* і *депорт*.

Репорт - це продаж валюти на умовах спот і одночасна купівля на умовах форвард.

Депорт - купівля валюти на умовах спот і одночасний її продаж на умовах форвард.

Залежно від термінів укладення угоди свопи поділяють на:

- звичайні (операції репорту і депорту);
- тижневі свопи, коли перша угода виконується на умовах спот, а друга - на умовах тижневого форварду;
- односторонні свопи, коли перша операція здійснюється з датою валютування „завтра,, , а зворотна -на умовах спот;
- форвардні (форвард-форвард).

5.5.Порядок здійснення міжнародних розрахунків за експортно-імпортними операціями

Міжнародні розрахунки в іноземній валюті між резидентами та нерезидентами здійснюють уповноваженими банками через кореспондентські рахунки ностро. На уповноважені банки покладено функції агентів валютного контролю за здійсненням міжнародних розрахунків їхніми клієнтами. Так, для забезпечення контролю за проведенням розрахунків, пов'язаних з експортом-імпортом товарів, робіт, послуг, уповноважені банки при списанні коштів із поточного валютного рахунку резидента зобов'язані вимагати від останнього документи, що підтверджують мету операції (договори, контракти, інвойси тощо). Якщо резидент здійснює авансовий платіж або попередню оплату за продукцію, що імпортується в Україну, банк реєструє цю операцію у спеціальному журналі, в якому фіксують дату перерахування коштів; найменування постачальника продукції; дату і номер

контракту; граничний строк надходження продукції з-за кордону на адресу резидента, виходячи зі законодавчо встановлених строків; дату фактичного надходження продукції, яку проставляють на підставі реєстрів вантажних митних декларацій, що свідчать про перетинання імпортованою продукцією митного кордону України.

Експортні операції клієнтів фіксуються уповноваженими банками після одержання реєстрів вантажних митних декларацій в аналогічному журналі з одночасною вимогою від резидента копій контракту та товаросупроводжувальних документів, які підтверджують момент фактичного перетинання митного кордону України.

Виручка резидентів підлягає зарахуванню на їх рахунки в банках у строки виплати заборгованостей, зазначені в контрактах, але не пізніше 180 календарних днів з дати оформлення ВМД на продукцію, що експортується, а в разі експорту робіт (послуг, прав інтелектуальної власності) - з моменту підписання акта або іншого документа, що засвідчує виконання робіт, надання послуг, експорт прав інтелектуальної власності [20], [23].

Відлік законодавчо встановленого строку розрахунків банк починає з наступного календарного дня після дня оформлення ВМД або підписання акта (іншого документа).

Продовження зазначеного строку можливе лише за індивідуальним дозволом обласного управління НБУ за місцем реєстрації резидента

Банк знімає експортну операцію резидента з контролю після зарахування виручки за цією операцією на поточний рахунок останнього.

Імпортні операції резидентів, які здійснюються на умовах відстрочення поставки, в разі, коли таке відстрочення перевищує 180 календарних днів з моменту здійснення авансового платежу [20].

Виставлення векселя на користь постачальника товару, що імпортується, або при застосуванні розрахунків у формі документарного акредитива з моменту здійснення банком платежу на користь нерезидента, потребують одержання

висновку. Відлік законодавчо встановленого строку розрахунків банк починає з наступного календарного дня після дня здійснення операцій. Перевищення встановленого строку надходження продукції потребує індивідуального дозволу обласного управління НБУ. При застосуванні розрахунків у формі документарного акредитива моментом здійснення платежу на користь нерезидента вважається дата списання коштів з рахунку банку. При цьому банк повинен надати клієнту належним чином оформлене письмове повідомлення про списання коштів з рахунку банку на користь нерезидента. Зобов'язане містить таку інформацію: назва нерезидента та банк нерезидента, N договору та N акредитива, валюта платежу та сума списаних коштів, дата списання коштів з рахунку банку

При відсутності на рахунку резидента передбаченої контрактом вільно конвертованої валюти для оплати продукції, що імпортується в Україну, уповноважений банк здійснює конвертацію наявної іноземної валюти у валюту контракту за власним курсом купівлі.

Банк знімає з контролю операцію резидента в разі імпорту продукції з увезенням її на територію України, якщо така продукція згідно із законодавством України підлягає митному оформленню, на підставі ВМД та за наявності інформації про цю операцію в реєстрі ВМД, а в інших випадках - після пред'явлення резидентом документа, який згідно з умовами договору засвідчує здійснення нерезидентом поставки продукції, виконання робіт, надання послуг [20], [23].

Банк здійснює контроль за своєчасністю розрахунків лише щодо тієї частини імпортного договору резидента, яка передбачає розрахунки в грошовій формі

Дія встановленого строку не поширюється на виконання будівельних робіт іноземними фірмами на території України при спорудженні об'єктів, які будуються тривалий час. Зазначені строки не застосовують також до перерахованих за кордон валютних коштів у вигляді заставної суми для участі у міжнародних торгах з одержання замовлення на здійснення будівництва чи поставок обладнання для будівництва за кордоном, які після закінчення торгів повертають резидентіві.

Для одержання індивідуального дозволу на продовження законодавчо встановлених строків розрахунків за експортно-імпортними операціями резидент має подати комісії при регіональному управлінні НБУ матеріали з обґрунтуванням такої необхідності:

а) при експорті:

— заяву з обґрунтуванням необхідності продовження строків перерахування виручки в іноземній валюті з-за кордону;

— нотаріально завірену копію установчих документів;

— копії контрактів з нерезидентами з обов'язковим зазначенням поштових та банківських реквізитів іноземних контрагентів;

— копію вантажної митної декларації та товаросупровідних документів, що підтверджують момент фактичного перетинання митного кордону України продукцією, що експортується, а у разі експорту робіт (послуг) — підписаного іноземним партнером акта або іншого документа, що засвідчує строк виконання робіт чи надання послуг. При цьому вантажна митна декларація, що не містить реквізитів уповноваженого банку України, через який здійснюються розрахунки за експортовану продукцію, до розгляду не приймається;

б) при імпорті:

— заяву з обґрунтуванням необхідності продовження законодавчо визначених строків відстрочення поставки продукції в Україну за умови здійснення авансового платежу чи відкриття акредитива;

— згоду управління зовнішніх економічних зв'язків обласної державної адміністрації на продовження строку поставки продукції;

— нотаріально завірену копію установчих документів;

— копії контрактів із нерезидентами з обов'язковим зазначенням поштових та банківських реквізитів іноземних контрагентів.

Резидент одночасно з поданням комісії при регіональному управлінні НБУ пакета документів для оформлення індивідуального дозволу на подовження строків розрахунків за експортно-імпортними операціями повинен у письмовій формі проінформувати уповноважений банк про

передачу документів на розгляд комісії. Комісія має розглянути пакет поданих документів у двотижневий строк із часу надходження. Індивідуальний дозвіл на продовження строків розрахунків за експортно-імпортними операціями надається регіональним управлінням НБУ не більш як на 90 календарних днів [20].

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. Які нормативно-правові акти регламентують порядок організації валютних операцій банку?
2. У яких випадках користуються рахунками НОСТРО і рахунками ЛОРО?
3. Як організовані кореспондентські відносини вітчизняних банків з іноземними?
4. У чому полягає суть валютних операцій банку?
5. Які умови здійснення конверсійних операцій з готівковою іноземною валютою?
6. За якими класифікують конверсійні операції?
7. У чому суть функції агента валютного контролю за здійсненням міжнародних розрахунків покладених на банки?
8. Які основні умови та порядок здійснення міжнародних розрахунків?

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Банки мають право здійснювати валютні операції за наявності:
 - а) банківської ліцензії;
 - б) письмового дозволу;
 - в) розпорядження Правління НБУ;
 - г) Положення про валютні операції банку.
2. До поточних неторговельних операцій в іноземній валюті належить:
 - а) надходження валютного виторгу експортеру за поставлений товар;
 - б) виплата в іноземній валюті заробітної плати найманим робітникам — іноземцям;

- в) оплата резидентом — юридичною особою консультаційних послуг іноземній фірмі в іноземній валюті;
- г) виплата готівкою іноземною валютою за платіжними картками.

3. До немонетарної статті балансу відносять:

- а) готівку в касі банку;
- б) кредиторську заборгованість з придбання нематеріальних активів;
- в) інвестиції в асоційовані компанії;
- г) кошти на кореспондентському рахунку НБУ.

4. Банки, які мають право на здійснення валютних операцій, називаються:

- а) спеціалізованими;
- б) валютними;
- в) уповноваженими;
- г) генеральними.

5. Банки обліковують масу банківських металів у:

- а) грошах;
- б) у грошах і трійських унціях;
- в) у гривневому еквіваленті;
- г) у трійських унціях.

6. Продаж і оплату дорожніх чеків в іноземній валюті можуть здійснювати :

- а) валютні каси уповноважених банків;
- б) обмінні пункти уповноважених банків;
- в) обмінні пункти на агентських умовах

7. Визначити, чи правильне твердження: "Встановлення кореспондентських відносин між банками різних країн завжди супроводжується взаємним відкриттям рахунків":

- а) так;
- б) ні;
- в) не завжди.

8. Кошти в інвалюті, які надійшли від експортера за продану йому продукцію і підлягають згідно із законодавством обов'язковому продажу на міжбанківському валютному ринку, зараховуються на такий рахунок:

- а) поточний;
- б) картковий;

- в) розподільчий;
- г) депозитний.

9. До операцій банків в іноземній валюті належать:

- а) ведення валютних рахунків клієнтів;
- б) неторговельні операції;
- в) операції за міжнародними торговельними розрахунками;
- г) усі відповіді правильні.

10. Валютний дериватив — це стандартний документ, що засвідчує право та/або зобов'язання:

- а) купити, продати та/або обміняти іноземну валюту на визначених у цьому документі умовах у майбутньому;
- б) купити іноземну валюту на визначених у цьому документі умовах у майбутньому;
- в) продати іноземну валюту на визначених у цьому документі умовах у майбутньому;
- г) обміняти іноземну валюту на визначених у цьому документі умовах у майбутньому.

11. Крос-курс — це...

- а) співвідношення між двома валютами, яке визначено через їх курс до третьої валюти;
- б) різниця між курсами продавця та покупця;
- в) курс, згідно з яким банк продає валюту.

12. Ліцензія банку — це:

- а) надання банку статусу юридичної особи відповідно до вимог законодавства;
- б) документ, який видається НБУ, на підставі якого банки мають право здійснювати банківську діяльність;
- в) документ, який містить відомості про господарську діяльність та підтверджує її здійснення;
- г) усі відповіді правильні.

13. До поточних конверсійних операцій банку з іноземною валютою не належать:

- а) своп;
- б) год;
- в) том;
- г) спот.

14. Якщо банки уклали угоду типу "том" у п'ятницю 07.05 датою валютування буде:

- а) 08.05;
- б) 09.05;
- в) 10.05;
- г) 11.05.

15. До поточних торговельних операцій належать:

- а) розрахунки між юридичними особами-резидентами і юридичними особами-нерезидентами під час здійснення зовнішньоекономічної діяльності за торговельними операціями;
- б) платежі на покриття витрат судових, арбітражних, правоохоронних органів;
- в) купівля платіжних документів в іноземній валюті;
- г) оплата витрат на придбання літератури та передплатних видань;
- д) здійснення обмінних операцій з іноземною валютою та платіжними документами в іноземній валюті.

ПРАКТИЧНІ СИТУАЦІЇ

Ситуація 1

Банк "Демарк" 15 червня 2011 р. здійснив продаж іноземної валюти (820 євро) клієнту банку ЧП "Роксалана" за курсом 1 євро — 11,45 грн. Офіційний курс: 1 євро — 11,29 грн.

Завдання: визначте результат від купівлі-продажу іноземної валюти.

Ситуація 2

Банк укладає договір на одержання доларів США за гривні на умовах "спот". 7 жовтня 2011 р. укладено договір про одержання 1500 дол. США за 11970,00 грн. за такими умовами: 7 жовтня відбувається перерахування 11970,00 грн. на рахунок банку-продавця, а 9 жовтня одержується 1500 дол. США. Офіційний курс: 1 дол. США — 7,98 грн.

Завдання: визначте результат від купівлі іноземної валюти.

ГЛОСАРІЙ

Авізуючий банк - банк, який авізує та надає письмове повідомлення бенефіціару або банку бенефіціара про умови наданої гарантії на користь бенефіціара.

Авторизація процедура отримання дозволу від емітента або особи, яка його заміщує, члена або учасника платіжної системи на проведення операції із застосуванням банківської платіжної картки.

Афілійована особа банку - будь-яка юридична особа, в якій банк має істотну участь або яка має істотну участь у банку.

Бандероль - паперова стрічка (кільце) з установленними характеристиками, яка (яке) використовується для пакування корінців банкнот.

Банк Бенефіціара - банк, що обслуговує бенефіціара за гарантією.

Банк-гарант - банк, який надає гарантію на користь бенефіціара.

Банк-емітент – банк, який здійснює емісію БПК (якому належить БПК держателя).

Банківська діяльність - залучення у вклади грошових коштів фізичних і юридичних осіб та розміщення зазначених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик, відкриття і ведення банківських рахунків фізичних, юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців як суб'єктів господарювання.

Банківська ліцензія - документ, який видається Національним банком України в порядку і на умовах, визначених законодавством, на підставі якого банки мають право здійснювати банківську діяльність.

Банківські метали - це золото, срібло, платина, метали платинової групи, доведені (афіновані) до найвищих проб відповідно до світових стандартів, у зливках і порошках, що мають сертифікат якості, а також монети, вироблені з дорогоцінних металів.

Банківська платіжна картка(БПК)– ідентифікаційний засіб у вигляді пластикової чи іншого виду картки, що містить обов'язкові реквізити, визначені платіжною організацією, які ідентифікують Платіжну систему та його Емітента, Держателя та його рахунки в банку. Ідентифікування (персоніфікація) Держателя БПК має забезпечуватись нанесенням на БПК

номера БПК, терміну дії БПК та прізвища, імені і зразку підпису держателя БПК.

Банківський переказ - просте доручення банку своєму банку-кореспонденту виплатити певну суму грошей на прохання і за рахунок переказодавця іноземному отримувачу (бенефіціару) з визначенням способу відшкодування банку-платнику виплаченої ним суми.

Банківський платіжний інструмент - засіб, що містить реквізити, які ідентифікують його емітента, платіжну систему, в якій він використовується, та, як правило, держателя цього банківського платіжного інструмента. За допомогою банківських платіжних інструментів формуються відповідні документи за операціями, що здійснені з використанням банківських платіжних інструментів, на підставі яких проводиться переказ грошей або надаються інші послуги держателям банківських платіжних інструментів.

Банківські рахунки - рахунки, на яких обліковуються власні кошти, вимоги, зобов'язання Банку стосовно його клієнтів і контрагентів та які дають можливість здійснювати переказ коштів за допомогою банківських платіжних інструментів.

Банкноти - паперові грошові знаки різного номіналу.

Банкноти (монети) з дефектами виробника це банкноти (монети) національної валюти, що не відповідають затвердженому зразку за ознаками, установленими нормативно-правовими актами;

Банк-партнер – банк учасник ПС УкрКарт.

Безвідклична гарантія - гарантія, умови якої не можуть бути змінені і вона не може бути припинена банком-гарантом згідно із заявою принципала без згоди та погодження з бенефіціаром.

Безумовна гарантія - гарантія, за якою банк у разі порушення принципалом свого зобов'язання, забезпеченого гарантією, сплачує кошти бенефіціару за першою його вимогою без подання будь-яких інших документів або виконання будь-яких інших умов.

Бек-офіс-підрозділи або окремі відповідальні виконавці, які залежно від їх функцій забезпечують реєстрацію, перевіряння, звіряння, облік операцій та контроль за ними.

Бенефіціар-особа, на користь якої надається гарантія.

Бізнес-план (техніко-економічне обґрунтування кредитного проекту) - документ, що містить цілі, завдання та засоби їх досягнення як на найближчий час, так і на перспективу, з відповідними розрахунками, що підтверджують потребу позичальника в кредитних коштах, економічний ефект від реалізації кредитного проекту, а також можливість повернення кредиту та сплати процентів.

Валюта платежу - це валюта, в якій здійснюється платіж.

Валюта ціни - валюта, в якій встановлюється ціна контракту.

Валютне регулювання - видання нормативних актів щодо ведення валютних операцій; видача та відкликання ліцензій на здійснення операцій з валютними цінностями; встановлення лімітів відкритої валютної позиції для банків й інших установ; що купують та продають іноземну валюту; встановлення валютного курсу.

Валютний контроль - сукупність заходів органів валютного контролю, спрямованих на забезпечення проведення операцій резидентів з іноземною валютою та нерезидентів з національною валютою, згідно з чинним валютним законодавством.

Валютний курс - ціна грошової одиниці однієї країни, виражена в грошових одиницях іншої країни.

Валютний ринок як економічна категорія відображає певну сукупність відносин щодо здійснення операцій з купівлі-продажу іноземної валюти, інших валютних цінностей, цінних паперів в іноземній валюті та руху іноземних капіталів.

Валютні зони - валютні угруповання держав, створені для проведення узгодженої політики в галузі міжнародних валютних відносин.

Валютні інтервенції - це пряме втручання центрального банку у функціонування валютного ринку через купівлю-продаж іноземної валюти з метою впливу на курс національної грошової одиниці.

Валютні обмеження - це сукупність заходів та нормативних правил, установлених у законодавчому або адміністративному порядку та спрямованих на досягнення рівноваги в платіжному балансі, підтримання стабільності курсу національної грошової одиниці та досягнення інших цілей.

Вимога - лист або повідомлення з вимогою до банку сплатити кошти за гарантією. Вимога складається бенефіціаром і подається за довільною письмовою формою (в якій має зазначатися факт порушення принципалом основного зобов'язання, забезпеченого гарантією) або надсилається у формі повідомлення банку.

Випуск цінних паперів - сукупність певного виду емісійних цінних паперів одного емітента, однієї номінальної вартості, які мають однакову форму випуску і міжнародний ідентифікаційний номер, забезпечують їх власникам однакові права незалежно від часу придбання і розміщення на фондовому ринку.

Витрати на операції - комісійні винагороди, податки та збори (обов'язкові платежі), які безпосередньо пов'язані з операціями з придбання, емісії або продажу цінних паперів та інвестицій, не оформлених цінними паперами, і яких не було б, якби операція з придбання, емісії або продажу не здійснювалася. Витрати на операції не включають дисконт або премію за борговими цінними паперами, адміністративні витрати.

Відділення безбалансове відділення , підпорядковане головному банку або філії.

Відклична гарантія - гарантія, умови якої можуть бути в будь-який час змінені і вона може бути відкликана банком-гарантом за заявою принципала без попереднього повідомлення бенефіціара.

Відклична кредитна лінія - вид кредитної лінії, при якій зобов'язання Банку в наданні кредитних коштів позичальнику носять відкличний характер, тобто можуть бути анульовані банком в безумовному порядку та у випадку невиконання (неналежного виконання) позичальником своїх зобов'язань за кредитним договором.

Відновлювальна відклична кредитна лінія – вид відкличної кредитної лінії, згідно з якою позичальник має можливість упродовж дії кредитної лінії неодноразово отримувати та погашати суму кредиту в межах установленого ліміту. Ліміт кредитування автоматично відновлюється на суму погашеного кредиту.

Відповідальні особи сховища цінностей посадові особи, яких призначено згідно з наказом керівника банку і на яких покладено обов'язки щодо зберігання готівки операційної каси

та інших цінностей у сховищі цінностей і виконання операцій з ними.

Вклад (депозит) - це грошові кошти в готівковій або безготівковій формі у валюті України або в іноземній валюті або банківські метали, які банк прийняв від вкладника або які надійшли для вкладника на договірних засадах на визначений строк зберігання чи без зазначення такого строку (під процент або дохід в іншій формі) і підлягають виплаті вкладнику відповідно до законодавства України та умов договору.

Вклади (депозити) на вимогу - це грошові кошти або банківські метали, що розміщені вкладниками в банках на умовах видачі вкладу (депозиту) на першу вимогу вкладника або здійснення платежів за розпорядженням власника рахунку.

Вклади (депозити) строкові - це грошові кошти або банківські метали, розміщені вкладниками в банку на визначений договором строк.

Вкладна (депозитна) операція - операція банку із залучення грошових коштів або банківських металів від вкладників на їх рахунки в банку на договірних засадах або депонування грошових коштів вкладниками з оформленням їх ощадними (депозитними) сертифікатами.

Вкладник - юридична чи фізична особа, яка здійснила розміщення готівкових (безготівкових) грошових коштів або банківських металів на рахунок у банку чи придбала ощадний (депозитний) сертифікат банку на договірних умовах.

Гарант - юридична особа, яка зобов'язується перед банком (бенефіціаром) у повному обсязі відповідати за невиконання позичальником (принципалом) умов кредитного договору (основного зобов'язання).

Гарантійний випадок - факт порушення принципалом перед бенефіціаром зобов'язання, забезпеченого гарантією, у зв'язку із настанням якого банк одержує вимогу бенефіціара на сплату коштів відповідно до виданої гарантії з урахуванням умов наданої гарантії та строку дії гарантії.

Гарантійний лист - це належним чином оформлена гарантія на паперовому носії, яка містить умови зобов'язань за гарантією.

Гарантія - це спосіб забезпечення виконання зобов'язань, відповідно до якого банк приймає на себе грошове зобов'язання

перед бенефіціаром сплатити кошти за принципала в разі невиконання останнім своїх зобов'язань у повному обсязі або їх частини в разі пред'явлення бенефіціаром вимоги та дотримання всіх вимог, передбачених умовами гарантії. Зобов'язання банка-гаранта перед бенефіціаром не залежить від основного зобов'язання принципала (його припинення або недійсності), зокрема і тоді, коли посилання на таке зобов'язання безпосередньо міститься в тексті гарантії.

Готівка - грошові знаки (банкноти, монети).

Дебіторська заборгованість - сума боргів, що належить підприємству, організації, установі, від юридичних або фізичних осіб.

Делістинг - процедура виключення цінних паперів з реєстру організатора торгівлі, якщо вони не відповідають правилам організатора торгівлі, з наступним припиненням їх обігу на організаторі торгівлі або переведенням в категорію цінних паперів, допущених до обігу без включення до реєстру організатора торгівлі.

Державний реєстр іпотек (ДРІ) - єдина комп'ютерна база даних про обтяження і зміну умов обтяження нерухомого майна іпотекою, відступлення прав за договором іпотеки, передачу, анулювання, видачу дубліката заставної та видачу нової заставної.

Державний реєстр обтяжень рухомого майна (ДРОРМ) - єдина комп'ютерна база даних про виникнення, зміну, припинення обтяжень, а також про звернення стягнення на предмет обтяження.

Держатель БПК - фізична особа - клієнт або довірена особа клієнта, яка на законних підставах використовує платіжну картку для ініціювання переказу грошей з відповідного рахунку в банку або здійснює інші операції з її застосуванням.

Дисконт - це різниця між номінальною вартістю цінних паперів та їх вартістю під час первісного визнання без урахування нарахованих на час придбання процентів, якщо така вартість нижча номінальної вартості.

Ділова репутація позичальника - сукупність підтвердженої інформації про позичальника, що дає можливість зробити висновок про професійні та управлінські здібності такого

позичальника, його порядність та відповідність його діяльності вимогам законодавства.

Довгострокове кредитування - надання банками на строк більше ніж один рік кредитів юридичним та фізичним особам на цілі, передбачені кредитними договорами.

Договір забезпечення - загальна назва договорів, якими регулюються взаємовідносини між банком, позичальником та/або його майновими та фінансовими поручителями щодо забезпечення виконання позичальником своїх зобов'язань за кредитним договором, а саме: договори застави рухомого майна, іпотеки, поруки, договори щодо інших видів забезпечення виконання зобов'язань позичальника за кредитним договором (гарантією).

Договір кредиту - кредитний договір, договір факторингу, договір врахування векселів, договір авалювання векселів, договір поруки, а також інші договори, які передбачають надання клієнтам (позичальникам) залучених коштів у тимчасове користування або прийняття зобов'язань про надання коштів у тимчасове користування.

Договір страхування - це письмовий договір між страхувальником і страховиком, згідно з яким страховик бере на себе зобов'язання у разі настання страхового випадку здійснити страхову виплату страхувальнику або іншій особі, визначеній у договорі страхування страхувальником, на користь якої укладено договір страхування (подати допомогу, виконати послугу тощо), а страхувальник зобов'язується сплачувати страхові платежі у визначені строки та виконувати інші умови договору.

Договірна вартість предмета застави (іпотеки) – вартість предмета застави (іпотеки), що визначається за згодою між заставодавцем (іпотекодавцем) та заставодержателем (іпотекодержателем), зазначається в договорі застави (договорі іпотеки).

Додатковий договір - будь-яка угода щодо зміни умов кредитування.

Документ, який засвідчує особу – закордонний (не внутрішньо-національний) паспорт – для іноземних громадян, які тимчасово знаходяться в Україні. Дані клієнта в такому паспорті повинні бути вказані латинськими літерами і співпадати з даними на

БПК. Для громадян Білорусії і Росії допускається приймати внутрішньо-національний паспорт; Внутрішній загальногромадянський паспорт або закордонний паспорт для громадян України; Посвідчення військовослужбовця або військовий квиток (нового зразку) – для військовослужбовців України; водійське посвідчення нового зразку (тільки для громадян України).

Документарний акредитив - форма розрахунків, за якої банк-емітент за дорученням свого клієнта (апліканта, заявника, наказодавця, емітента акредитива) або від свого імені зобов'язаний:

- виконати платіж третій особі (бенефіціару) за поставлені товари, виконані роботи та надані послуги;
- надати повноваження іншому (виконуючому) банку здійснити цей платіж проти передбачених документів при дотриманні строків та умов акредитива.

Дослідження сумнівних банкнот (монет) національної та іноземної валюти - аналіз банкнот (монет) з метою перевірки наявності ознак справжності та платіжності, оцінки їх відповідності встановленим зразкам з обов'язковим оформленням відповідного акта про результати досліджень.

Еквайр – банк, який здійснює еквайрінг.

Еквайрінг – діяльність еквайра щодо технологічного, інформаційного обслуговування торговців та виконання розрахунків з ними за операції, які здійснені із застосуванням платіжних карток і виконання операцій з видачі готівки держателям БПК.

Економічні нормативи - показники, що встановлюються Національним банком України і дотримання яких є обов'язковим для банків.

Експозиція - різниця між сумою активів в іноземній валюті і пасивів у тій самій валюті.

Експортно-імпорتنі операції - міжнародні розрахунки, в процесі яких регулюються платежі за грошовими вимогами та зобов'язаннями, що виникають у підприємств щодо експорту чи імпорту товарів і послуг.

Ембосування – нанесення персоніфікованих, пов'язаних з банком ідентифікаційних даних у вигляді рельєфних знаків, що

включають номер БПК, термін дії БПК, прізвище та ім'я власника рахунку.

Емісійні різниці (емісійний дохід) - це перевищення суми коштів, отриманих від первинного випуску або продажу власних акцій (інших корпоративних прав), над їх номіналом або перевищення номіналу акцій (інших корпоративних прав) над вартістю їх викупу.

Емісія - установлена законодавством послідовність дій емітента щодо випуску та розміщення емісійних цінних паперів.

З інституціональної точки зору валютні ринки являють собою сукупність уповноважених банків, інвестиційних компаній, бірж, брокерських контор, іноземних банків, які здійснюють валютні операції.

З організаційно-технічної точки зору валютний ринок являє собою сукупність телеграфних, телефонних, телекських, електронних та інших комунікаційних систем, об'єднують банки різних країн, що здійснюють міжнародні розрахунки та інші валютні операції.

З практичної точки зору під валютним ринком розуміються офіційні фінансові центри, у яких зосереджене здійснення валютних операцій.

З функціональної точки зору валютні ринки забезпечують своєчасне здійснення міжнародних розрахунків, страхування від валютних ризиків, диверсифікацію валютних резервів.

Забезпечення кредиту - засоби страхування банку від ризику невиконання договірних зобов'язань шляхом укладання договорів за видами забезпечення виконання зобов'язань згідно із законодавством України.

Застава - це спосіб забезпечення зобов'язань, в силу якого банк (заставодержатель/іпотекодержатель) має право у разі невиконання позичальником (заставадавцем/іпотекодавцем) зобов'язання, забезпеченого заставою (іпотекою), одержати задоволення за рахунок заставленого майна (як рухомого та і нерухомого) переважно перед іншими кредиторами цього позичальника, якщо інше не встановлено законом (право застави).

Заставадавець - позичальник або третя особа (майновий поручитель). Заставадавцем може бути власник речі (майнового

права), а також особа, якій власник речі (майнового права) передав річ (майнове право) з правом її застави.

Зменшення корисності цінних паперів - втрата економічної вигоди, яка спричинена однією або кількома збитковими подіями, які відбулися після первісного визнання цінних паперів і мають вплив на очікувані майбутні грошові потоки за цінними паперами.

Зовнішньоекономічний контракт - це матеріально оформлена угода двох або більше суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та їх іноземних контрагентів, якщо інше не встановлено законом або міжнародним договором країни, спрямована на встановлення, зміну або припинення їх взаємних прав і обов'язків у зовнішньоекономічній діяльності.

Зразок банкноти- контрольний примірник банкноти певного номіналу, виготовлений на замовлення банку-емітента, з повною системою ознак платіжності та захисних елементів, який має нульову нумерацію і на якій за допомогою перфорації або друку нанесено слово “ЗРАЗОК” будь-якою мовою. Як виняток, зразок банкноти може бути виготовлений з обігової пронумерованої банкноти шляхом перфорації слова “ЗРАЗОК” будь-якою мовою.

Інвестиційний вклад –кошти у вільноконвертованій іноземній валюті, які іноземний інвестор з метою отримання відсотків розміщує на вкладному (деPOSITному) рахунку на підставі укладеного в письмовій формі договору банківського вкладу на строк не менше ніж на один рік без права дострокового розірвання цього договору.

Індосамент - передавальний напис на ордерному цінному папері, що посвідчує перехід прав за цінним папером до іншої особи.

Індосант - фізична або юридична особа, яка є власником ордерного цінного паперу і вчиняє індосамент.

Інкасо - банківська операція стягнення грошових коштів з платника на користь одержувача на підставі письмового доручення останнього з наданням відповідних документів.

Інсайдер - особа (юридична або фізична), яка має доступ до конфіденційної інформації про справи банку завдяки своєму службовому становищу,

участі в капіталі Банку, родинним зв'язкам і має можливість використовувати своє становище у власних інтересах.

Іноземні представництва - іноземні дипломатичні, консульські, торговельні, інші офіційні представництва та установи міжнародних організацій, що користуються імунітетом і дипломатичними привілеями, представництва іноземних банків, іноземних компаній, фірм, які представляють інтереси юридичних осіб - нерезидентів в Україні, а також військові частини Чорноморського флоту Російської Федерації, що дислокуються на території України.

Іпотека - вид забезпечення виконання зобов'язання нерухомим майном, що залишається у володінні і користуванні іпотекодавця, згідно з яким іпотекодержатель має право в разі невиконання боржником забезпеченого іпотекою зобов'язання одержати задоволення своїх вимог за рахунок предмета іпотеки переважно перед іншими кредиторами цього боржника в порядку, встановленому чинним законодавством України.

Іпотекодавець - особа, яка передає в іпотеку нерухоме майно для забезпечення виконання власного зобов'язання або зобов'язання іншої особи перед іпотекодержателем. Іпотекодавцем може бути позичальник або майновий поручитель.

Іпотекодержатель - кредитор за основним зобов'язанням. У кредитних відносинах іпотекодержателем є банк.

Істотна участь - пряме або опосередковане, самостійно або спільно з іншими особами володіння 10 і більше відсотками статутного капіталу або права голосу придбаних акцій (паїв) юридичної особи або незалежна від формального володіння можливість вирішального впливу на керівництво чи діяльність юридичної особи.

Капіталізація процентів - наращення суми депозиту за рахунок відсотків за ним. Наступне нарахування здійснюють на суму депозиту з урахуванням відсотків. У разі погашення депозиту клієнтові повертають суму депозиту і нарахованих за ним відсотків.

Картковий рахунок (картрахунок) – поточний рахунок, на якому обліковуються операції за БПК.

Касове обслуговування - це надання послуг з приймання, видачі та обміну готівки.

Касовий вузол - комплекс поєднаних між собою приміщень банку, у яких проводяться операції з готівкою та іншими цінностями.

Касові документи - документи, за допомогою яких оформляються операції з готівкою та банківськими металами.

Касові операції операції, які здійснює банк, а саме: видача готівки, приймання її та обмін не придатних до обігу банкнот (монет) на придатні до обігу банкноти (монети), банкнот на монети, монет на банкноти, банкнот (монет) одного номіналу на банкноти (монети) іншого номіналу, вилучення з обігу сумнівних банкнот (монет), валютно-обмінні операції та операції з банківськими металами.

Клієнт банку - особа (юридична або фізична особа-підприємець як суб'єкт підприємницької діяльності), яка на підставі укладеного між нею та банком договору користується послугами, пов'язаними із здійсненням банківських операцій.

Контрагент - будь-яка особа (фізична чи юридична), яка має з банком відносини фінансового характеру, в тому числі кредитні.

Корінець банкнот 100 (сто) банкнот одного номіналу, які упаковані відповідною бандероллю (менше 100 (ста) банкнот – це неповний корінець).

Короткостроковий кредит (поточна вимога або поточне зобов'язання) - кредит (наданий або одержаний) зі строком погашення, що не перевищує один рік.

Корпоративні клієнти – юридичні особи – резиденти, юридичні особи - нерезиденти, фізичні особи – підприємці, іноземні представництва, нерезиденти – інвестори, постійні представництва.

Котирування - механізм визначення та/або фіксації ринкової ціни цінного паперу.

Котирування валюти - встановлення валютних курсів.

Кошти - гроші у національній або іноземній валютах або їх еквівалент.

Кредит - позичковий капітал банку у грошовій формі, що передається позичальнику в тимчасове користування на умовах забезпеченості, повернення, строковості та платності.

Кредити на поповнення обігових коштів - кредити, надані позичальникам на задоволення тимчасової потреби в коштах для придбання поточних активів у разі розриву між часом

надходження коштів та здійснення затрат. Кредити в поточну діяльність включають усі кредити, надані на купівлю сировини та інших виробничих запасів, на сезонні затрати, інші цілі.

Кредитна лінія - спосіб надання кредиту частинами в межах установленого ліміту протягом обумовленого кредитним договором строку з відновленням або без відновлення ліміту кредитування у разі погашення позичальником отриманого кредиту або його частини. Кредитна лінія може бути відновлюваною та не відновлюваною.

Кредитний договір - договір між банком і позичальником, який визначає мету, суму і строк кредиту, умови і порядок його видачі та погашення, види забезпечення зобов'язань позичальника, процентну ставку, порядок плати за кредит, обов'язки, права і відповідальність сторін щодо видачі та погашення кредиту.

Кредитний проект - проект, захід, операція, який планує реалізувати позичальник з участю кредиту.

Кредитний ризик - імовірність несплати позичальником основного боргу та процентів, які належать сплаті за користуванням кредитом, у строки, визначені в кредитному договорі.

Кредитні відносини - стосунки, які виникають між банком та позичальником в процесі здійснення кредитних операцій.

Кредитні операції - вид активних операцій, пов'язаних із наданням банком клієнтам коштів у тимчасове користування або прийняттям зобов'язань про надання коштів у тимчасове користування за певних умов.

Кредитно-Інвестиційний комітет - колегіальний оперативний орган банку, створений з метою розробки та впровадження Кредитної політики банку, контролю за її виконанням та прийняття рішення щодо кредитування.

Кредиторська заборгованість - кошти підприємства, організації або установи, які підлягають сплаті відповідним юридичним або фізичним особам.

Кредитоспроможність - наявність передумов у позичальника для отримання кредиту та його здатність повернути кредит і сплатити проценти за користування кредитним коштом.

Крос-курс - це співвідношення між двома валютами, яке впливає з курсів цих валют до третьої валюти.

Купонний ощадний (депозитний) сертифікат - це ощадний (депозитний) сертифікат, що має окремі купони, на кожному з яких зазначено строк здійснення виплати процентної плати.

У разі настання цього строку банк відриває купон і виплачує власнику сертифіката дохід згідно з визначеним процентом.

Ліміт повноважень (ліміт самостійного кредитування) – встановлений Кредитно-Інвестиційним Комітетом банку ліміт кредитної заборгованості на одного позичальника та сукупний ліміт кредитної заборгованості на всіх позичальників (кредитний портфель). Ліміт повноважень також регулює умови надання і погашення кредитів, особливості внесення змін до раніше укладених договорів, інші параметри і умови надання та погашення кредитів, дотримання яких є обов'язковим, та види кредитних програм.

Лістинг - сукупність процедур з включення цінних паперів до реєстру організатора торгівлі та здійснення контролю за відповідністю цінних паперів і емітента умовам та вимогам, установленим у правилах організатора торгівлі.;

Логотип - зображення знака/емблеми ПС, наноситься на БПК і використовується там, де здійснюються операції із застосуванням цих карток.

Майновий поручитель - юридична або фізична особа, яка поручається перед банком за виконання зобов'язань позичальника своїм визначеним майном, що належить йому на праві власності (заставадавець – якщо він передає в заставу рухоме майно/іпотекодавець – якщо він передає в іпотеку нерухоме майно).

Метод участі в капіталі - метод обліку інвестицій, згідно з яким балансова вартість інвестицій відповідно збільшується або зменшується на суму частки інвестора в чистому прибутку (збитку) об'єкта інвестування за звітний період та на суму частки інвестора в сумі зміни загальної величини власного капіталу об'єкта інвестування за звітний період.

Міжнародний ідентифікаційний номер цінних паперів - номер (код), який дозволяє однозначно ідентифікувати цінні папери або інший фінансовий інструмент та присвоєння якого передбачено законами України.

Монети - металеві грошові знаки різного номіналу.

Надлишки банкнот (монет)- кількість (сума) зайвих банкнот (монет) щодо кількості (суми), що зазначена на бандеролі

корінця банкнот, накладці до пачки банкнот або ярлику до мішечка з монетами, або в супровідному документі на готівку.

Накопичені проценти - сума процентів, що нарахована з дати випуску цінних паперів або дати останньої сплати купона до дати придбання (продажу) або на визначену дату.

Неамортизований дисконт (премія) - сума дисконту (премії), яку на визначену дату ще не віднесено на рахунки доходів (витрат) банку.

Невідновлювальна відклична кредитна лінія - вид відкличної кредитної лінії, згідно з якою позичальник має можливість траншами впродовж строку дії кредитної лінії отримати суму кредиту в межах встановленого ліміту. Ліміт кредитування на суму погашеного кредиту не відновлюється.

Недостача банкнот (монет)- кількість (сума) банкнот (монет), яких не вистачає, щодо кількості (суми), що зазначена на бандеролі корінця банкнот, накладці до пачки банкнот або ярлику до мішечка з монетами, або в супровідному документі на готівку.

Непряме котирування - визначення кількості іноземної валюти, що виражається в одиницях національної валюти.

Нерезиденти - юридичні особи з місцем державної реєстрації за межами України, які створені й діють відповідно до законодавства іноземної держави.

Номинал банкнот (монет)- вартість, що зазначена на банкнотах (монетах).

Нормативно-правові акти Національного банку України - нормативно-правові акти, що видаються Національним банком України у межах його повноважень на виконання законів України.

Обіг цінних паперів - вчинення правочинів, пов'язаних з переходом прав власності на цінні папери і прав за цінними паперами, за винятком договорів, що укладаються під час розміщення цінних паперів.

Обігові монети - монети національної валюти номіналом 1 грн., що виконують функцію законного платіжного засобу.

Оброблення готівки - це комплекс робіт, що включає сортування готівки, її перерахування та упакування відповідно до вимог нормативно - правових актів.

Обтяження - право банку на рухоме майно (майнові права) заставодавця або обмеження права заставодавця на рухоме майно (майнові права), що виникає на підставі закону, договору, рішення суду або з інших дій фізичних і юридичних осіб, з якими закон пов'язує виникнення прав і обов'язків щодо рухомого майна (майнових прав).

Обтяження іпотекою - обмеження прав власника на нерухоме майно, що виникає на підставі договору, закону або рішення суду та підлягає реєстрації іпотекодержателем у встановленому законодавством порядку.

Овердрафт - короткостроковий кредит, що надається Банком клієнту понад його залишок на поточному рахунку в межах заздалегідь обумовленої суми шляхом дебетування його рахунку. При цьому утворюється дебетове сальдо.

Операційна каса - це приміщення банку (філії відділення), у яких здійснюються касові операції.

Операційний день банку - здійсненням це діяльність банку протягом робочого дня, що пов'язана з реєстрацією, перевірянням, вивірянням, обліком, контролем операцій (у тому числі прийманням від клієнтів документів на переказ і документів на відкликання та їх оброблення, передавання та виконання) з відображенням їх у балансі банку. Тривалість операційного дня встановлюється Наказом керівника банку.

Операційний час банку - частина операційного дня банку, протягом якої відбувається обслуговування клієнтів, у тому числі приймаються документи на переказ і документи на відкликання, що мають бути оброблені, передані та виконані банком. Початок та кінець операційного часу встановлюються Наказом керівника банку з урахуванням режиму роботи платіжних систем і доводяться до відома клієнтів.

Основне зобов'язання - правовідношення, в якому одна сторона (принципал) зобов'язана вчинити на користь другої сторони (бенефіціара) певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу тощо) або утриматися від певної дії, а бенефіціар має право вимагати від принципала виконання його обов'язку.

Ощадний (депозитний) сертифікат - це письмове свідоцтво банку про депонування грошових коштів, яке засвідчує право

власника сертифіката або його правонаступника на одержання після закінчення встановленого строку суми вкладу (депозиту) та процентів, установлених сертифікатом, у банку, який його видав.

Пачка банкнот - 1000 банкнот одного номіналу, що складаються із 10 корінців банкнот по 100 банкнот (менше 10 корінців - неповна пачка).

Перший власник - особа, яка отримала цінні папери у власність безпосередньо в емітента (або в особи, що видала цінний папір) чи андеррайтера під час розміщення цінних паперів.

Підроблені (фальшиві) банкноти (монети) - банкноти (монети), що виготовлені будь-яким способом, включаючи промисловий, у супереччя установленому законодавством порядку та імітують (фальсифікують) платіжні банкноти (монети), виготовлені на замовлення банку-емітента в введені ним в обіг. До підроблених належать також перероблені банкноти (монети), на яких будь-яким способом (наклеюванням, малюванням, друкуванням тощо) змінено зображення, що визначають номінал, рік затвердження зразка (виготовлення), банк-емітент, інші реквізити, і які за зовнішнім виглядом можуть бути сприйняті як справжні іншого номіналу чи року затвердження зразка (виготовлення), іншої країни (банку-емітента).

Післяопераційний час - частина робочого дня банку після закінчення операційного часу, включаючи роботу в вихідні та святкові дні, протягом якої здійснюються касові операції з їх відображенням у бухгалтерському обліку не пізніше наступного операційного дня.

Платіжна система (ПС) – платіжна організація, члени платіжної системи, учасники платіжної системи та відносини, що виникають між ними при здійсненні розрахунків за операції, що виконуються із застосуванням БПК цієї системи.

Платоспроможність - це здатність позичальника своєчасно і повністю виконати свої платіжні зобов'язання.

Повідомлення - повідомлення, що складається та надсилається банками, які здійснюють операції за гарантіями у форматах міжнародних стандартів (що використовуються в міжнародній банківській практиці), за допомогою телекса (повідомлення може містити відповідний телексивий ключ) або системи SWIFT,

або іншими засобами передавання інформації на адресу банків, що беруть участь у здійсненні операцій за гарантіями.

Подовження строку кредитування (продлонгація) - перенесення на більш пізній строк сплати кредиту або його частини.

Позичальник - юридична особа або фізична особа-підприємець, суб'єкт кредитних відносин, який отримав у тимчасове користування грошові кошти на умовах повернення, платності, строковості.

Позичковий рахунок - рахунок, за яким обліковується залишок заборгованості за наданим кредитом.

Портфель цінних паперів - згрупована інформація з обліку інвестицій у цінні папери за їх видами і призначенням з метою складання фінансової звітності.

Порука - спосіб забезпечення зобов'язань позичальника, згідно з яким поручитель поручається перед банком, як кредитором позичальника, п за виконання грошових зобов'язань позичальником за кредитним договором.

Поручитель - юридична або фізична особа, яка поручається перед банком за виконання зобов'язань позичальника.

Поточний рахунок - рахунок, що відкривається банком клієнту на договірній основі для зберігання грошей і здійснення розрахунково-касових операцій за допомогою платіжних інструментів відповідно до умов договору та вимог законодавства України.

Працівник бек-офісу – працівник банку, який займається адмініструванням та бухгалтерським супроводженням кредитів, наданих фізичним особам.

Працівник фронт-офісу – працівник відповідного підрозділу головної контори банку/ філії/відділення, який працює з позичальниками (надає консультації стосовно умов кредитування, проводить ідентифікацію позичальника, перевіряє правильність та повноту заповнення документів, оцінює фінансовий стан позичальника, формує кредитну справу тощо).

Пред'явник банкнот (монет) - фізична або юридична особа, яка пред'явила на дослідження до банку сумнівні банкноти (монети).

Предмет застави (іпотеки) – майнові права, майно, право власності на яке належить Заставаодавцю (майно, що стане

власністю у майбутньому), яке відповідно до законодавства України може бути відчужене заставодавцем і на яке може бути звернене стягнення.

Премія - це перевищення вартості цінних паперів під час їх первісного визнання без урахування нарахованих (накопичених) на час придбання процентів над їх номінальною вартістю.

Принципал - особа, за заявою якої банк надає гарантію.

Проблемна заборгованість - прострочена, сумнівна та безнадійна заборгованість позичальника перед банком за кредитним договором.

Перспективна емісія цінних паперів - документ, який містить інформацію про відкрите (публічне) розміщення цінних паперів.

Прострочена заборгованість - заборгованість за кредитним договором, не сплачена банку в установленій строк.

Процентний ощадний (депозитний) сертифікат - це ощадний (депозитний) сертифікат, який випущений банком з визначеною процентною ставкою.

Пряме котирування - визначення кількості національної валюти за одиницю іноземної.

Прямі інвестиції - це категорія міжнародної діяльності, яка відображає прагнення інституційної одиниці - резидента однієї країни справляти стійкий вплив на діяльність підприємства іншої країни.

Ревальвація - офіційне підвищення курсу національної грошової одиниці відносно іноземних валют та міжнародних розрахункових одиниць.

Ринкова вартість цінних паперів - сума коштів, яку можна отримати від продажу цінних паперів на активному ринку.

Розмінні монети - монети національної валюти номіналом 1 коп., 2 коп., 5коп., 10коп., 25 коп. та 50коп., які виконують функції розміну банкнот і обігових монет та законного платіжного засобу.

Розміщення цінних паперів - відчуження цінних паперів емітентом або андеррайтером шляхом укладення цивільно-правового договору з першим власником.

Служба безпеки – відповідальний за безпеку кредитної та іншої діяльності банку, фахівці якого беруть участь у кредитному процесі шляхом: проведення аналізу документів, що

засвідчують особу потенційного позичальника (поручителя, майнового поручителя), здійснюють аналіз достовірності наданої позичальником інформації, вивчення кредитної історії потенційного позичальника, та відповідають за своєчасність вжиття заходів щодо стягнення простроченої заборгованості.

Собівартість цінного папера - це ціна придбання цінного папера, включаючи накопичені проценти, а також витрати на операції з придбання цінних паперів.

Справа з юридичного оформлення рахунку – сукупність копій документів, наданих вкладником (в тому числі уповноваженою особою владника) для здійснення банком ідентифікації та відкриття вкладного (депозитного) рахунку, а також примірників укладених договорів, що належать банку, та всіх документів (копій документів) що можуть бути надані вкладником/укладені з вкладником в процесі користування вкладним (депозитним) рахунком (в т.ч. Договорів про внесення змін/додаткових договорів до договору банківського вкладу). Всі документи (копії документів) у справі мають бути завірені належним чином відповідно до вимог внутрішніх нормативних документів Банку.

Справедлива вартість - сума, за якою може бути здійснений обмін активу або оплата зобов'язання в результаті операції між обізнаними, зацікавленими та незалежними сторонами.

Справжні банкноти (монети)- грошові знаки, які виготовлені на замовлення банку-емітента.

Строк обігу облігацій - строк, що починається з дня, наступного за днем реєстрації Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку звіту про результати розміщення облігацій і видачі свідоцтва про реєстрацію випуску облігацій, та закінчується днем, що передує дню початку погашення таких облігацій відповідно до проспекту їх емісії.

Суб'єкти вкладних (депозитних) операцій - банки і власники грошових коштів або банківських металів.

Суб'єкт оціночної діяльності - зареєстрована в установленому законодавством порядку фізична особа - суб'єкт підприємницької діяльності або юридична особа незалежно від її організаційно-правової форми та форми власності, яка здійснює професійну оціночну діяльність відповідно до

законодавства України. Підтвердженням права здійснення практичної діяльності з оцінки майна є сертифікат суб'єкта оціночної діяльності, кваліфікаційне свідоцтво та свідоцтво про підвищення кваліфікації оцінювача, отримані у встановленому законом порядку.

Сумнівні банкноти(монети)- це банкноти (монети), справжність або платіжність яких викликає сумнів , а також ті, що мають ознаки підроблення, до проведення їх дослідження та складання експертом Національного банку відповідного акта.

Сховище цінностей - спеціально обладнане сертифіковане приміщення з передсховищем (сейф, депозитна система), що використовується для зберігання готівки та інших цінностей, технічний стан якого відповідає нормативно-правовим актам. У разі використання сейфа як сховища цінностей, функції передсховища виконує приміщення, в якому встановлений зазначений сейф.

Тарифний комітет - постійно діючий колегіальний орган банку, що визначає тарифну політику банку.

Тендерна документація - документація, що готується замовником тендера і передається особам (учасникам тендера) для підготовки та їх участі в тендері.

Трани - частина коштів, яка перераховується банком в рахунок відкритої кредитної лінії одноразово за платіжним дорученням позичальника.

УкрКарт – національна міжбанківська платіжна система, сфера діяльності якої поширюється тільки на територію України; учасником системи може бути тільки банк-резидент України.

Умовна гарантія - гарантія, за якою банк-гарант у разі порушення принципалом свого зобов'язання, забезпеченого гарантією, сплачує кошти бенефіціару на підставі вимоги бенефіціара та в разі виконання ним відповідних умов або подання документів, зазначених у гарантії.

Уповноважена особа банку - особа, яка на підставі статуту чи відповідної довіреності має повноваження представляти банк та вчиняти від його імені певні дії, що мають юридичне значення.

Уповноважена фінансова установа - юридична особа, яка не є банком і відповідно до законодавства України надає одну чи кілька фінансових послуг та внесена до відповідного реєстру та має генеральну ліцензію Національного банку України на

здійснення операцій з валютними цінностями, а також її філії, які мають право здійснювати операції з валютними цінностями згідно з положенням цієї юридичної особи про філію та за умови видачі їй фінансовою установою - юридичною особою дозволу на здійснення визначених у цьому дозволі операцій з валютними цінностями, погодженого територіальним управлінням Національного банку України.

Уповноважений банк - будь-який банк, офіційно зареєстрований на території України, що має банківську ліцензію та отримав письмовий дозвіл Національного банку України на здійснення валютних операцій, а також здійснює валютний контроль за операціями своїх клієнтів, та його філії, які мають право здійснювати банківські операції з валютними цінностями згідно з внутрішньобанківським положенням про філію та за умови видачі банком - юридичною особою дозволу на здійснення певних банківських операцій (далі - банк).

Установа банку – головний банк, філія.

Установи Банку - філії, відділення, регіональні дирекції банку.

Учасники банку - засновники банку, акціонери банку, який є акціонерним товариством, учасники банку, який є товариством з обмеженою відповідальністю, і пайовики кооперативного банку.

Філія - відокремлений структурний підрозділ банку, що не має статусу юридичної особи і здійснює банківську діяльність від імені банку, відповідно до Положення про філію.

Фінансові інструменти - цінні папери, строкові контракти (ф'ючерси), інструменти грошового обігу, відсоткові строкові контракти (форварди), строкові контракти на обмін (на певну дату в майбутньому) в разі залежності ціни від відсоткової ставки, валютного курсу чи фондового індексу (відсоткові, курсові чи індексні свопи), опціони, що дають право на купівлю або продаж будь-якого із зазначених фінансових інструментів, у тому числі тих, що передбачають грошову форму оплати (курсіві та відсоткові опціони).

Цінні папери - документи встановленої форми з відповідними реквізитами, що посвідчують грошові або інші майнові права, визначають взаємовідносини особи, яка їх розмістила (видала), і власника, та передбачають виконання зобов'язань згідно з

умовами їх розміщення, а також можливість передачі прав, що впливають із цих документів, іншим особам.

Цінні папери в портфелі до погашення - боргові цінні папери, щодо яких є намір і змога банку утримувати їх до строку погашення.

Цінні папери в портфелі на продаж - цінні папери, які не належать до торгового портфеля цінних паперів та до портфеля до погашення.

Цінні папери в торговому портфелі - цінні папери, придбані банком для перепродажу та переважно з метою отримання прибутку від короткотермінових коливань їх ціни або дилерської маржі. До торгових цінних паперів можуть бути віднесені будь-які цінні папери, щодо яких банк під час первісного визнання прийняв рішення про їх облік за справедливою вартістю з визнанням переоцінки через прибутки/збитки.

Цінності - готівка національної та іноземної валют, сумнівні (включаючи підроблені) банкноти, зразки банкнот, ювілейні, пам'ятні та інвестиційні монети, банківські метали, дорогоцінні метали та дорогоцінне каміння, цінні папери та інші цінності, які мають вартість.

Чисте інкасо - інкасування через банк суми, яку належить отримати від покупця проти вручення пакета фінансових документів, що не супроводжуються комерційними документами.

Юридична служба - підрозділ, фахівці якого приймають участь у кредитному процесі шляхом: здійснення правової експертизи документів, наданих потенційним позичальником з метою отримання кредиту; узгодження договірної бази, що супроводжує надання кредиту; організації претензійно-позовної роботи – за необхідності.

PIN-код (персональний ідентифікаційний номер) – цифровий код, відомий тільки держателю платіжної картки, який дає доступ до його рахунку.

POS- термінал – пристрій, призначений для виконання процедури авторизації із застосуванням платіжної картки та, як правило, друкування документа за операцією із застосуванням платіжної картки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативна література

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV зі змінами та доп. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : // <http://zakon.rada.gov.ua>
2. Декрет КМУ „Про систему валютного регулювання і валютного контролю„ від 19.02.1993 р. № 15-93 IV зі змінами та доп. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : // <http://zakon.rada.gov.ua>
3. Закон України “Про платіжні системи та переказ грошей в Україні” від 05.04.2001 р. № 2346-III зі змінами та доп. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : // <http://zakon.rada.gov.ua>
4. Закон України „Про банки і банківську діяльність„ від 07.12.2000 р. № 2121-III зі змінами та доп. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : // <http://zakon.rada.gov.ua>
5. Закон України „Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень„ від 18.11.2003 р. № 1255-IV зі змінами та доп. [Електронний ресурс]. — Режим доступу :// <http://zakon.rada.gov.ua> ;
6. Закон України „Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом„ від 28.11.2002 р. № 249-IV зі змінами та доп. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : // <http://zakon.rada.gov.ua>
7. Закон України „Про заставу„ від 02.10.1992 р. № 2654-XII зі змінами та доп. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : // <http://zakon.rada.gov.ua>
8. Закон України „Про інвестиційну діяльність„ від 18.09.1991 р. № 1560-XII зі змінами та доп. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : // <http://zakon.rada.gov.ua>
9. Закон України „Про іпотеку„ від 05.06.2003 р. № 898 – IV зі змінами та доп. [Електронний ресурс]. — Режим доступу :// <http://zakon.rada.gov.ua> ;

10. Закон України „Про Національний банк„ від 20.05.1999 р. № 679-XIV зі змінами та доп. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : // <http://zakon.rada.gov.ua>
11. Закон України „Про страхування„ від 07.03.1996 р. № 85/96-ВР зі змінами та доп. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : // <http://zakon.rada.gov.ua>
12. Закон України „Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг„ від 12.07.2001 р. № 2664-III зі змінами та доп. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : // <http://zakon.rada.gov.ua>
13. Закон України „Про Фонд гарантування вкладів фізичних осіб„ від 28.11.2002 р. № 249-IV зі змінами та доп. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : // <http://zakon.rada.gov.ua>
14. Закон України „Про цінні папери та фондовий ринок„ від 23.02.2006 р. № 3480-IV зі змінами та доп. // <http://zakon.rada.gov.ua>
15. Інструкції з бухгалтерського обліку кредитних, вкладних (депозитних) операцій та формування і використання резервів під кредитні ризики в банках України, від 27.12.2007 р. № 481 зі змінами та доп. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : // <http://zakon.rada.gov.ua>.
16. Інструкції про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах №492 від 12.11.2003 р. зі змінами та доп. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : // <http://zakon.rada.gov.ua>
17. Інструкція з бухгалтерського обліку операцій з цінними паперами в банках України від 03.10 2005 р. N 358 зі змінами та доп. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : // <http://zakon.rada.gov.ua>
18. Інструкція з організації перевезення валютних цінностей та інкасації коштів у банківських установах України від 14.02.2007 р. №45.[Електронний ресурс]. — Режим доступу : //<http://zakon.rada.gov.ua>
19. Інструкція про касові операції в банках України від 14.08.2003 р. №337. [Електронний ресурс]. — Режим доступу ://<http://zakon.rada.gov.ua>

20. Інструкція про порядок здійснення контролю за експортними, імпортними операціями від 24.03.1999 р. № 136, зі змінами та доп. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : // <http://zakon.rada.gov.ua>
21. Інструкція про порядок організації та здійснення валютно-обмінних операцій на території України від 12.12.2002 р. № 502,(із змінами та доповненнями);
22. Класифікатор іноземних валют від 04.02.1998 р. № 34 зі змінами та доп. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : // <http://zakon.rada.gov.ua>
23. Положення про вантажну митну декларацію від 09.06.1997 р. № 574 зі змінами та доп. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : // <http://zakon.rada.gov.ua>
24. Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні від 15.12.2004 р. №637 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : //<http://zakon.rada.gov.ua>
25. Положення про вимоги до стандартної (типової) форми деривативів від 19.04.1999 р. № 632, зі змінами та доп. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : // <http://zakon.rada.gov.ua>
26. Положення про вимоги щодо технічного стану та організації охорони приміщень банків України, від 29.12.2007 р. №493 зі змінами та доп. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : // <http://zakon.rada.gov.ua>
27. Положення про здійснення банками фінансового моніторингу №189 від 14.05.2003 р. зі змінами та доп. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : // <http://zakon.rada.gov.ua>
28. Положення про організацію бухгалтерського обліку та звітності в банківських установах України, від 13.12.1998 р. №566 зі змінами та доп. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : // <http://zakon.rada.gov.ua>
29. Положення про організацію операційної діяльності в банках України від 18.06.2003 р. №254 зі змінами та доп. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : // <http://zakon.rada.gov.ua>
30. Положення про порядок видачі банкам банківських ліцензій, письмових дозволів та ліцензій на виконання

- окремих операцій № 275 від 17.07.2001 р. зі змінами та доп. [Електронний ресурс]. — Режим доступу :// <http://zakon.rada.gov.ua>
31. Положення про порядок здійснення банками операцій за гарантіями в національній та іноземній валютах від 15.12.2004 р. № 639 зі змінами та доп. // <http://zakon.rada.gov.ua>;
 32. Положення про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами № 516 від 03.12.2003р. зі змінами та доп. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : // <http://zakon.rada.gov.ua>
 33. Положення про порядок та умови торгівлі іноземною валютою, від 10.08.2005 р. N 281 зі змінами та доп. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : // <http://zakon.rada.gov.ua>;
 34. Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків, від 06.07.2000 р. № 279 зі змінами та доп. [Електронний ресурс]. — Режим доступу :// <http://zakon.rada.gov.ua>
 35. Положення щодо організації діяльності банків та їх відокремлених підрозділів при здійсненні ними професійної діяльності на фондовому ринку від 16.03.2006 р. № 160 з зі змінами та доп. [Електронний ресурс]. — Режим доступу :// <http://zakon.rada.gov.ua>
 36. Постанова про здійснення операцій з цінними паперами українських емітентів, постанова від 29.01.2003 р. № 36 зі змінами та доп. [Електронний ресурс]. — Режим доступу :// <http://zakon.rada.gov.ua>
 37. Правила визначення платіжності та обміну банкнот і монет Національного банку України від 17.11.2004 р. N 547 зі змінами та доп. [Електронний ресурс]. — Режим доступу :// <http://zakon.rada.gov.ua>
 38. Правила бухгалтерського обліку доходів та витрат банків України № 255 від 18.06.2003 р. зі змінами та доп. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : // <http://zakon.rada.gov.ua>

39. Правила надання банками України інформації споживачу про умови кредитування та сукупну вартість кредиту, затверджених постановою Правління НБУ № 168 від 10.05.2007 р. зі змінами та доп. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: // <http://zakon.rada.gov.ua>.
40. Уніфіковані правила для гарантій за першою вимогою, розроблені Міжнародною торговою палатою №988_001, від 01.01.1992 р. // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
41. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-І зі змінами та доп. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : // <http://zakon.rada.gov.ua>

Основна література

42. Береславська О. І. Міжнародні розрахунки та валютні операції: навч. посіб. /О. І. Береславська, О. М. Наконечний, М. Г. Пясецька та ін. — К.: Вид-во КНЕУ, 2002. — 392 с.
43. Вовчак О. Д. Кредит і банківська справа: підручник / О. Д. Вовчак , Н. М. Руцишин , Т. Я. Андрейків. — К.: Знання, 2008. — 564 с.
44. Епіфанов А. О. Операції комерційних банків: навч. посіб. / А. О. Епіфанов, Н. Г. Маслак .І. В. Сало . — Суми: Університетська книга, 2007. — 523 с.
45. Михайловська І. М. Гроші та кредит практикум: навч. посібник / І. М. Михайловська, К. Л Ларіонова. — Л.: Новий Світ—2000, 2008. — 312 с.
46. Оболенська Т. Є. Міжнародні розрахунки: тексти лекцій / Т. Є. Оболенська. — К.: Вид-во КНЕУ, 1999. — 128 с.
47. Примостка Л. О. Фінансові деривативи: аналітичні та облікові аспекти: моногр. / Л. О. Примостка. — К.: Вид-во КНЕУ, 2001. — 264 с.
48. Руденко Л. В. Організація міжнародних кредитно-розрахункових операцій в банках: посіб. / Л. В. Руденко. — К.: Академія, 2002. — 376 с.
49. Снігурська Л. П. Банківські операції і послуги: навч. посіб./ Л. П.Снігурська. — К.: МАУП, 2006. — 456 с.

Додаткова література

50. Адамик Б. П. Національний банк і грошово-кредитна політика: навч. посіб. / Б. П. Адамик. — Тернопіль: Карт-бланш, 2002. — 278 с.
51. Васюренко О. В. Банківські операції: навч. посіб. / О. В. Васюренко. — К.: Знання, 2008. — 318 с.
52. Вовчак О. Д. Банківський нагляд: навч. посіб. / О. Д. Вовчак, О. І. Скаско, А. М. Стасів. — Л.: Новий Світ — 2000, 2005. — 472 с.
53. Загородній А. Г. Фінансовий словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк, Т. С. Смовженко. — К.: Знання, 2007. — 243 с.
54. Загородній А. Г. Кредитування: термінологічний словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк, Г. О. Партин. — К.: Кондор, 2007. — 168 с.
55. Заєць О. В. Банківська справа в схемах, таблицях, документах: навч. посіб. / О. В. Заєць, П. Є. Житний, П. П. Несторенко. — Луганськ: вид-во СНУ ім. В. Даля 2002. — 407 с.
56. Лаврушин О. И Банковское дело: учебник / И. О. Лаврушин, И. Д. Мамонова, Н. И Валенцева и др.; - М.: КНОРУС, 2006. - 768 с
57. Луців Б. Л. Банківська діяльність у сфері інвестицій. підруч. / Б. Л. Луців. — Тернопіль: Карт-бланш, 2001. — 320 с.
58. Міщенко В. І. Банківські операції: підруч. / В. І. Міщенко, Н. Г. Слав'янської. — К.: Знання, 2006. — 727 с.
59. Мороз А. М. Банківські операції: підруч. / А. М. Мороз, М. І. Савлук, М. Ф. Пуховкіна. — К.: КНЕУ, 2002. — 476 с.
60. Орлюк О. П. Банківське право: навч. посібник / О. П. Орлюк. — К.: Юрінком Інтер, 2006. — 392 с.
61. Петрук О. М. Банківська справа: навч. посіб./ О. М. Петрук, Ф. Ф. Бутинця. — К.: Кондор, 2004. — 461 с.

62. Савлука М. І. Гроші та кредит :підруч. / М. І. Савлука, А. М. Мороз, М. Ф. Пуховкіна. - Київ: КНЕУ, 2002. —598 с.
63. Сало І. В. Фінансовий менеджмент банку: навч. посіб. / І. В. Сало, О. А. Криклій. — Суми: Університетська книга, 2007. — 314 с.
64. Стельмах В. С. Кредитна система України і банківські технології: навч. посіб. у 3 кн. / В. С. Стельмах, А. В. Шаповалов, В. Л. Кротюк, І. В. Сала . та ін.;- Л.: ЛБІ НБУ, 2002. - 579 с.
65. Тиркала Р. І. Банківська справа: навч. посіб. / Р. І. Тиркала. — Тернопіль: Карт-бланш, 2001. — 314 с.
66. Тиркала Р. І. Банківські операції з цінними паперами: моног. / Р. І. Тиркала, І. С. Кравчук. — Тернопіль: Карт-бланш, 2004. — 211 с.
67. Череп А. В. Банківські операції: навч.посіб. / А. В. Череп, О. Ф. Андросова.— К.: Кондор, 2008.— 410 с.
68. Шевченко Р. І. Банківські операції: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / Р. І. Шевченко — К.: Вид-во КНЕУ, 2003. — 276 с.

Інтернет- джерела

1. Інтернет-сайт "Все про банки України" Режим доступу: // www.uabanker.net
2. Інтернет-сайт КБ "ПриватБанк" Режим доступу: // www.privat.ua
3. Інтернет-сайт позабіржової фондової торгової системи Режим доступу: // www.pfts.kiev.ua
4. Законодавство України Режим доступу: // <http://zakon.rada.gov>
5. Офіційний сайт Асоціації українських банків Режим доступу: // www.aub.com.ua
6. Офіційний сайт НБУ Режим доступу: // www.bank.gov.ua

ДОДАТКИ

Додаток А

Заява на переказ готівки №

Дата здійснення операції _____

Дата валютування _____

Назва валюти		№ рахунку	Сума	Еквівалент у гривнях
	Дебет			
	Кредит			
Загальна сума (цифрами)				

Платник _____

Код

платника** _____

Банк платника* _____

Отримувач _____

Код отримувача _____

Банк отримувача _____

Код банку отримувача* _____

Загальна сума _____

(словами)

Призначення платежу

Пред'явлений документ** _____

(паспорт або документ, що його замінює))

серія _____ № _____,

виданий _____

(номер документа)

(найменування установи, яка видала документ)

(дата видачі документа)

(дата народження)

(місце проживання особи)

Додаткові реквізити _____

Підпис

платника _____ Контролер*** _____ Бухгалтер _____ Касир _____

—

Продовження Додатку А

Квитанція № _____

Дата здійснення операції _____

Дата валютування _____

Назва валюти		№ рахунку	Сума	Еквівалент у гривнях
	Дебет			
	Кредит			
Загальна сума (цифрами)				

Платник _____

Код платника** _____

Банк платника* _____

Отримувач _____

Код отримувача* _____

Банк отримувача _____

Код банку отримувача* _____

Загальна сума _____

(словами)

Призначення
платежу _____

Додаткові реквізити _____

Контролер*** _____ **Бухгалтер** _____ **Касир** _____

*Реквізити зазначаються в разі здійснення переказу готівки для зарахування на рахунок, відкритий в іншому банку.

** Заповнюється в разі здійснення операцій з готівкою без відкриття рахунку на суму, що перевищує 50 000 гривень або еквівалент цієї суми в іноземній валюті.

*** Реквізит заповнюється в разі виконання операцій, які підлягають додатковому контролю

Заява на видачу готівки № _____

_____ (дата здійснення операції)

Банк отримувача _____

Отримувач _____

Назва валюти		№ рахунку	Сума	Еквівалент у гривнях
	Дебет			
	Кредит			
Загальна сума (цифрами)				

Загальна сума

_____ (словами)

Зміст операції

Пред'явлений документ

Паспорт або документ, що його замінює)

п _____,

виданий _____

(номер документа) (найменування установи, яка видала документ)

(дата видачі документа)

(дата народження)

(місце проживання особи)

Підпис отримувача _____

Контролер _____ **Бухгалтер** _____ **Касир** _____

Додаток В

Прибутковий касовий ордер № _____

_____ (дата здійснення операції)

Найменування банку _____

Платник _____

Назва валюти		№ рахунку	Сума	Еквівалент у гривнях
	Дебет			
	Кредит			
Загальна сума (цифрами)				

Загальна сума

_____ (словами)

Призначення платежу _____

Пред'явлений документ _____

№ _____ (посвідчення, перепустка)

Підпис платника _____

Контролер _____ Бухгалтер _____ Касир _____

Додаток Д

Видатковий касовий ордер № _____

_____ (дата здійснення операції)

Найменування банку _____

Отримувач _____

Назва валюти		№ рахунку	Сума	Еквівалент у гривнях
	Дебет			
	Кредит			
Загальна сума (цифрами)				

Загальна сума

_____ (словами)

Призначення платежу _____

Пред'явлений документ _____ № _____

(посвідчення, перепустка)

Підпис отримувача _____

Контролер _____ Бухгалтер _____ Касир _____

Додаток Е
Лицьовий бік грошового чека

Корінець чека АА0000000	_____
НА _____	(подавець чека) _____
“ ___ ” _____ р.	АА0000000
ЧЕК ВИДАНИЙ	ГРОШОВИЙ ЧЕК АА0000000 _____ В КАСУ – контрольну марку
_____	(номер рахунку подавця чека)
(кому)	НА _____
Підписи:	(сума цифрами) _____
_____	дата _____ р.
(перший)	(число, місяць словами) _____ (рік цифрами)
_____	_____
(другий)	(найменування установи банку)
_____	Заплатить _____
ЧЕК ОДЕРЖАВ	_____
“ ___ ” _____ р.	(кому)
_____	_____
(підпис)	Місце печатки _____
	Подавця чека _____

	(сума словами) _____

	(підписи) _____

	Цілі витрат	Сума	

Підписи _____
 Зазначену в цьому грошовому чеку суму
 одержав _____ (підпис)
 Відмітки, що засвідчують особу одержувача
 Пред'явлений _____ № _____
 (найменування документа) (номер документа)
 Виданий _____
 _____ (найменування установи, яка видала документ)
 “ _____ ” _____ р.
 (дата видачі документа)

Перевірено _____ Оплатити _____ “ _____ ” _____ р.
 Сплачено _____
 Контролер _____ Відповідальний _____ Касир _____
 (підпис) (підпис) виконавець (підпис) (підпис)

ОПРИБУТКОВАНО
ЗА КАСОЮ
 Касовий ордер
 № _____
 “ _____ ” _____ р.

 Головний старший
 бухгалтер

 (підпис)

Додаток Ж

_____ (найменування банку)

Видатковий позабалансовий ордер

_____ (дата здійснення операції)

_____ (кому належать документи (цінності))

	Сума	Рахунок №
Дебет		
Кредит		

Видати _____
(прізвище, ім'я, по батькові особи, яка отримує документи (цінності))

Найменування документів (цінностей)	Кількість	Сума
Усього		

Сума _____
(словами)

_____ грн. _____ коп.

Підстава _____
Зазначені документи (цінності)
отримав _____
(підпис)

Керівник _____
Головний бухгалтер _____
Зав. касою _____
Виконавець _____

(найменування банку)

Прибутковий позабалансовий ордер

_____ (дата здійснення операції)

Прийнято від _____
(кому належать документи (цінності))

	Рахунок №	Сума
Дебет		
Кредит		

Найменування документів (цінностей)	Кількість	Сума
Усього		

Сума _____

(словами)

_____ грн. _____ коп.

Підстава _____

Керівник _____

Головний бухгалтер _____

Здав _____

Титульна сторінка

Найменування установи банку: _____

**КНИГА
обліку прийнятих
і виданих грошей
(цінностей)**

(прізвище та ініціали)

Розпочата _____

Закінчена _____

Записи в цій книзі проводяться до повного її використання

Продовження Додатку К

(розгорнутий аркуш)

Дата	Приход			Видаток			
	Від кого прийнято (прізвище касира)	Кількість приходних документів	Сума цифрами	Кому видано (прізвище касира)	Кількість видаткових документів	Сума цифрами	Розписка про одержання
Усього за день							

Довідка
касира приходної каси про суму прийнятих
грошей та кількість грошових документів, які надійшли до каси
за _____ **20** __р.

№ п/п	Найменування бригад або Прізвища відповідальних виконавців	Кількість усіх приходних документів	Сума Приходу	Підписи контролерів або відповідальних виконавців
	Усього			

Усього за день _____
(сума прийнятих грошей літерами)

Завідуючий касою _____

Касир приходної каси _____

**Журнал обліку
прийнятих сумок і мішків з готівкою і порожніх сумок**

Маршрут (заїзд) _____

№ п/п	Номери сумок або мешків	Сума за накладними	Примітка	№ п/п	Номери сумок або мешків	Сума за накладними	Примітка
1	2	3	4	5	6	7	8

_____ усього

Вказані опломбовані сумки і мішки в кількості

_____ (кількість літерами)

штук на оголошену загальну суму

_____ (сума літерами)

і накладні до них за даним маршрутом (заїздом), прийняті у справній упаковці від інкасаторів

_____ (прізвище, ініціали)

крім того, прийнято

_____ (кількість цифрами)

порожніх сумок і мішків за номерами

Кількість і номери зданих інкасаторами сумок і мішків з грошовою виручкою відповідають їх кількості і номерам за записами у явочних картках і накладних. Сума виручки, що записана в явочних картках і накладних, відповідає сумі за цим журналом.

Здали:

Інкасатори _____ (підписи)

Прийняли:

Касир _____ (підпис)

Бухгалтер-контролер _____ (підпис)

_____ год. _____ хвил. " ____ " _____ 20__ р.

Перевірка відповідності кількості зданих інкасаторами сумок і мішків від підприємств (установ) і кас банку при підприємствах проведена.

Начальник відділу (дільниці) інкасації _____ (підпис)
_____ " ____ " _____ 20__

р.

(черговий інкасатор)

Банк

(Прізвище, ім'я , по батькові)

Звітна довідка
про касові обороти за день і залишки цінностей у іноземній валюті
 " ____ " _____ 20__ р.

Найменування цінностей (код валюти)	Прийнято цінностей на суму		Обороти за день		Передано цінностей на суму		Залишок на кінець дня у сумі

Кількість касових документів _____

Касовий працівник _____

(підпис)

Завідувач касою _____

(підпис)

**Довідка
про прийнятті вечірньою касою сумки
(мішки) з готівкою і порожні сумки**

за " ____ " _____ 200__ р.
Усього за _____ маршрутами
_____ шляховими відомостями
номери маршрутів (заїздів)

(номери відомостей) (номери реєстрів)
реєстрами прийнято касою

(кількість цифрами і літерами)
сумок і мішків на оголошену суму, грн.

_____ (сума цифрами і літерами)
із них розкрито і перераховано _____ сумок
(сума цифрами і літерами)
і мішків на оголошену суму, грн.

_____ (сума цифрами і літерами)
Крім того, одержано _____
порожніх сумок і мішків. (кількість, цифрами і літерами)

Касир _____ (підпис)
Бухгалтер-контролер _____ (підпис)
Прийнято " ____ " _____ 0__ р. для
перерахування

_____ сумок (мішків) і така ж
кількість (кількість цифрами і літерами)
накладних до них на суму, грн.

(сума цифрами і літерами)
Контролер лічильної бригади _____ (підпис)
(ця розписка повторюється за кількістю лічильних бригад)

Продовження Додатку П

Прийнято " ____ " _____ 20__ р. для перевірки
_____(кількість цифрами і літерами)

_____ сумок (мішків) з готівкою кас
банку при підприємствах і така ж кількість накладних до них на
суму, грн.

(сума цифрами і літерами)

Завідуючий касою _____ (підпис)
Порожні сумки і мішки _____

(кількість цифрами і літерами)

прийняв касир (контролер), що очолює касу перерахування.

Касир (контролер) _____ (підпис)

У результаті перерахування сумок з виручкою і перевірки
готівки, що надійшла від кас банку при підприємствах, вказаних у
цій довідці, виявилось:

Готівки на суму	грн. _____	коп. _____
Чеків "	грн. _____	коп. _____
Надлишків "	грн. _____	коп. _____
Недостач "	грн. _____	коп. _____
Неплатіжних "	грн. _____	коп. _____
Фальшивих "	грн. _____	коп. _____

Готівка в сумі _____ грн.
(літерами)

прийнята і зарахована до оборотної каси.

Завідуючий касою _____ (підпис)

Перевірено

Головний бухгалтер _____ (підпис)

Квитанція №

про здійснення валютно-обмінної операції або
операції з купівлі-продажу банківського металу

Дата _____ Час здійснення _____ операції
Назва операції: купівля, продаж, конвертація іноземної валюти
або купівля, продаж банківського металу, купівля,
продаж дорожніх чеків

Назва валюти/ Вид банківського металу	Сума/ Маса	Курс, крос-курс	Комісія в %	До видачі	
				Назва валюти/ Вид банківського металу	Сума/маса
Усього					

Сума комісії _____.

Клієнт* _____
прізвище, ім'я та по батькові фізичної особи

Пред'явлений* _____

(назва документа - паспорт або інший документ, який посвідчує особу)

серії* _____ №* _____,

виданий* _____

(ким виданий, дата видачі)

_____,
(дата народження, місце проживання особи)

(ідентифікаційний номер згідно з Державним реєстром фізичних осіб - платників податків та інших обов'язкових платежів)

(громадянство - для фізичних осіб-нерезидентів)

Підпис клієнта* _____

Підписи банку _____

* Реквізити заповнюються, якщо фізична особа-резидент здійснює операцію на суму, що перевищує 50 000 гривень, або в разі здійснення операції з конвертації готівкової іноземної валюти в іншу іноземну валюту на суму, що перевищує еквівалент 50 000 гривень за офіційним курсом гривні до валюти, що надана клієнтом, на день здійснення операції”.

Квитанція №
про здійснення валютно-обмінної операції або
операції з купівлі-продажу банківського металу

Дата _____ Час здійснення _____ операції
Назва операції: купівля, продаж, конвертація іноземної валюти
або купівля, продаж банківського металу, купівля,
продаж дорожніх чеків

Назва валюти/ Вид банківського металу	Сума/ Маса	Курс, крос-курс	Комісія в %	До видачі	
				Назва валюти/ Вид банківського металу	Сума/маса
Усього					

Клієнт*

_____ (прізвище, ім'я та по батькові фізичної особи)

Сума комісії _____

Підписи

банку _____

* Реквізит заповнюються, якщо фізична особа-резидент здійснює операцію на суму, що не перевищує 15 000 гривень, або в разі здійснення операції з конвертації готівкової іноземної валюти в іншу іноземну валюту на суму, що не перевищує еквівалент 15 000 гривень за офіційним курсом гривні до валюти, що надана клієнтом, на день здійснення операції”.

**Єдині характеристики пакувального матеріалу,
що використовується для упаковки банкнот і монет**

1. Для пакування банкнот у корінці застосовуються бандеролі, бандерольні кільця, бандерольна стрічка.

Залежно від номіналів банкнот на бандеролях мають бути дві смуги таких кольорів:

1 гривня - зеленого кольору;

2 гривні - коричневого кольору;

5 гривень - синього кольору;

10 гривень - червоного кольору;

20 гривень - жовтого кольору;

50 гривень - фіолетового кольору;

100 гривень - чорного кольору;

200 гривень - дві смуги: одна жовтого та одна блакитного кольору.

500 гривень – дві смуги: одна оранжевого та одна зеленого кольору.

Уздовж усієї бандеролі по краях стрічки є смуги завширшки 6 мм. Ширина бандерольної стрічки - 40 мм.

Бандерольна стрічка виготовляється з цупкого паперу масою 60 - 80 г/м², з рівною поверхнею, без плям та вкраплень.

Уздовж бандерольної стрічки на фоні смуг робляться такі написи:

уздовж верхнього краю: "БАНКНОТИ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ";

уздовж нижнього краю: "100 аркушів по XXX грн. Сума XXXXX грн."

2. Є два види стрічок для обандеролювання:

стрічка завдовжки 60 см для хрестоподібного обандеролювання;

стрічка для поперечного обандеролювання, а саме:

а) для ручного пакування корінців банкнот завдовжки 21 см.

Кінці бандеролі з'єднуються один з одним за допомогою клею або клейкого паперу. Етикетка з клейкого паперу може

використовуватися замість штампа касового працівника, якщо на неї нанесені за допомогою етикет пістолета потрібні реквізити. Розміри етикетки мають забезпечити надійне склеювання кінців бандеролі та не перевищувати за довжиною чи шириною 40 мм.

Дозволяється також використання заздалегідь виготовлених бандеролей у формі кілець відповідного розміру;

б) для автоматизованого пакування корінців банкнот.

Стрічка для автоматизованого пакування банкнот виготовляється з ламінованого паперу, що відповідає вимогам виробника пакувального обладнання.

3. Для пакування монет у мішечки використовуються ярлики з тканини таких кольорів:

1 коп. - червоний;

2 коп. - жовтий;

5 коп. - салатний;

10 коп. - світло-коричневий;

25 коп. - сірий;

50 коп. - блакитний;

1 грн. - рожевий;

2 грн. - білий з обрамленням синього кольору;

5 грн. - білий з обрамленням червоного кольору.

Пакувальні паперові ролики мають такий самий колір, як і ярлики з тканини.

Вимоги щодо вкладення монет в упаковку

Кількість монет, які вкладаються в один ролик, становить 50 шт. за номіналами від 1 коп. до 1 грн. із сумою вкладення:

по 1 коп. - 50 коп.;

по 2 коп. - 1 грн.;

по 5 коп. - 2 грн. 50 коп.;

по 10 коп. - 5 грн.;

по 25 коп. - 12 грн. 50 коп.;

по 50 коп. - 25 грн.;

по 1 грн. - 50 грн.;

пам'ятних та ювілейних монет звичайної якості номіналом 2 грн. - 25 шт. на суму 50 грн.;

номіналом 5 грн. - 25 шт. на суму 125 грн.

Кількість роликів у поліетиленовому пакеті (мішечку) становить для монет номіналом:

1 коп. - 20 шт. на суму 10 грн.;

2 коп. - 20 шт. на суму 20 грн.;

5 коп. - 10 шт. на суму 25 грн.;

10 коп. - 20 шт. на суму 100 грн.;

25 коп. - 10 шт. на суму 125 грн.;

50 коп. - 10 шт. на суму 250 грн.;

1 грн. - 5 шт. на суму 250 грн.;

2 грн. - 10 шт. на суму 500 грн.;

5 грн. - 8 шт. на суму 1000 грн.

Сума вкладення монет в один мішечок установлюється для монет номіналом:

від 1 до 5 коп. - 50 грн.;

від 10 до 50 коп. - 500 грн.;

1 грн. - 1000 грн. (500 грн.);

2 грн. - 1000 грн.;

5 грн. - 2000 грн.

Перелік документів для відкриття депозитного рахунку юридичній особі - резиденту

1. Копія свідоцтва про державну реєстрацію юридичної особи, засвідчену органом, що видав свідоцтво, або нотаріально чи підписом уповноваженого працівника банку.

2. Копія зареєстрованого установчого документу (статуту/ засновницького договору/ установчого акта/ положення), засвідчена нотаріально або органом, який здійснив реєстрацію. Положення юридичних осіб публічного права, які затверджуються розпорядчими актами Президента України, органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування, засвідчення не потребують. Юридичні особи публічного права, які діють на підставі законів, установчий документ не подають;

3. Копія довідки про внесення юридичної особи до Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України, засвідчена нотаріально або органом, який видав довідку, чи підписом уповноваженого працівника банку при наявності оригіналу.

4. Копія документа, що підтверджує взяття юридичної особи на облік відповідним органом державної податкової служби, засвідчена нотаріально або органом, який видав довідку, чи підписом уповноваженого працівника банку при наявності оригіналу.

5. Копія документу про повідомлення органів Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України щодо наміру відкрити депозитний рахунок в Банку, засвідчену у встановленому порядку (з оригінальною відміткою фонду (підписом уповноваженої особи та печаткою фонду) та засвідчену вкладником (підписом уповноваженої особи та печаткою)). Якщо юридична особа не

Продовження Додатку У

використовує найману працю і не є платником страхових внесків, клієнт зазначає це у відповідній довідці за довільною формою, яка має бути засвідчена підписом керівника і відбитком печатки юридичної особи.

6. Копія паспорта або документа, що його замінює, копія довідки про присвоєння ідентифікаційного номера платника податків особи, яка уповноважена відкрити депозитний рахунок. (Копії цих документів засвідчуються в присутності уповноваженого працівника банку при наявності оригіналів вищевказаних документів).

7. Копії документів, що підтверджують повноваження осіб, які відкривають депозитний рахунок, засвідчені підписом керівника та відбитком печатки підприємства.

8. Копії паспортів та довідок про присвоєння ідентифікаційного номера платника податків засновників - фізичних осіб, які є власниками юридичної особи та мають істотну участь (10% і більше в статутному фонді) або лист про відсутність таких осіб, засвідчені підписом керівника та відбитком печатки підприємства.

9. Копія свідоцтва про реєстрацію фінансової установи, засвідчена підписом уповноваженої особи та печаткою юридичної особи (якщо юридична особа є фінансовою установою).

10. Опитувальний лист клієнта – юридичної особи резидента та копії інших документів необхідних для виконання ідентифікації.

Перелік документів для відкриття депозитного рахунку іноземному представництву

1. Копію документа, що підтверджує реєстрацію (акредитацію) іноземного представництва в уповноваженому органі (уповноваженим органом) виконавчої влади України, засвідчену нотаріально або органом, що видав документ. Військові частини Чорноморського флоту Російської Федерації цей документ не подають.

2. Копію легалізованої або засвідченої шляхом поставлення апостиля довіреності на здійснення представницьких функцій тією чи іншою особою в Україні, засвідчену нотаріально.

3. Представництво юридичної особи – нерезидента додатково - копію легалізованого або засвідченого поставленням апостиля витягу з торговельного, банківського або судового реєстру чи реєстраційного посвідчення місцевого органу влади іноземної держави про реєстрацію юридичної особи - нерезидента, засвідчену нотаріально.

4. Копію документа про повідомлення представництвом органів Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України щодо наміру відкрити вкладний (депозитний) рахунок, засвідчену в установленому порядку (з оригінальною відміткою фонду (підписом уповноваженої особи та печаткою фонду) та засвідчену вкладником (підписом уповноваженої особи та печаткою)), - при використанні іноземним представництвом найманої праці, або інформацію про те, що представництво не використовує найману працю та не є платником страхових внесків у відповідній довідці за довільною формою, засвідченій підписом керівника та печаткою іноземного представництва.

Продовження Додатку Ф

5. Копію документа, що підтверджує взяття іноземного представництва на облік відповідним органом державної податкової служби, засвідчену органом, що його видав, або нотаріально, чи підписом уповноваженого працівника банку або інформацію про те, що іноземне представництво не є платником податків і зборів (обов'язкових платежів) у довідці за довільною формою, засвідченій підписом керівника та печаткою іноземного представництва.

6. Копія паспорта або документа, що його замінює, копія довідки про присвоєння ідентифікаційного номера платника податків особи, яка уповноважена відкрити депозитний рахунок. (Копії цих документів засвідчуються в присутності уповноваженого працівника банку при наявності оригіналів вищевказаних документів).

7. Копії документів, що підтверджують повноваження осіб, які відкривають депозитний рахунок, засвідчені підписом керівника та відбитком печатки підприємства.

9. Копії паспортів та довідок про присвоєння ідентифікаційного номера платника податків засновників - фізичних осіб, які є власниками юридичної особи та мають істотну участь (10% і більше в статутному фонді) або лист про відсутність таких осіб, засвідчені підписом керівника та відбитком печатки підприємства.

10. Опитувальний лист клієнта – представництва юридичної особи нерезидента та копії інших документів необхідних для виконання ідентифікації.

**Перелік документів для відкриття депозитного рахунку
нерезиденту - інвестору**

1. Копію легалізованого або засвідченого проставленням апостиля витягу з торговельного, банківського або судового реєстру чи реєстраційного посвідчення місцевого органу влади іноземної держави про реєстрацію юридичної особи, засвідчену нотаріально.

2. Копію легалізованої або засвідченої шляхом проставлення апостиля довіреності на ім'я особи, яка має право відкривати та/або розпоряджатися рахунком, засвідчену нотаріально.

3. Копію документа, що підтверджує взяття нерезидента – інвестора на облік в органі державної податкової служби, засвідчену органом, що видав документ, або нотаріально чи підписом уповноваженого працівника банку – якщо нерезидент-інвестор є учасником угоди про розподіл продукції.

4. Довідка про резидентність нерезидента-інвестора (в подальшому оновлюється кожний календарний рік).

5. Копія паспорта або документа, що його замінює, копія довідки про присвоєння ідентифікаційного номера платника податків особи, яка уповноважена відкрити депозитний рахунок. (Копії цих документів засвідчуються в присутності уповноваженого працівника банку при наявності оригіналів вищевказаних документів).

6. Копії паспортів та довідок про присвоєння ідентифікаційного номера платника податків (за наявності) засновників - фізичних осіб, які є власниками юридичної особи та мають істотну участь (10% і більше в статутному фонді) або лист про відсутність таких осіб, засвідчені підписом керівника та відбитком печатки підприємства.

7. Опитувальний лист нерезидента - інвестора та копії інших документів необхідних для виконання ідентифікації.

Перелік документів для відкриття депозитного рахунку фізичній особі - підприємцю

1. Копії свідоцтва про державну реєстрацію фізичної особи – підприємця засвідченої органом, що видав свідоцтво, або нотаріально чи підписом уповноваженого працівника банку.

2. Копії документа, що підтверджує взяття фізичної особи - підприємця на облік в органі державної податкової служби, засвідченої органом, що видав документ, або нотаріально чи підписом уповноваженого працівника банку.

3. Копія документу про повідомлення органів Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України щодо наміру відкрити вкладний (депозитний) рахунок в банку, засвідчену в установленому порядку (з оригінальною відміткою фонду (підписом уповноваженої особи та печаткою фонду) та засвідчену вкладником (підписом уповноваженої особи та печаткою). Якщо фізична особа - підприємець не використовує найману працю і не є платником страхових внесків, фізична особа - підприємець надає відповідну довідку за довільною формою, засвідчену підписом фізичної особи - підприємця та за наявності - відбитком його печатки.

4. Копія паспорта або документа, що його замінює, копія довідки про присвоєння ідентифікаційного номера платника податків фізичної особи - підприємця. (Копії цих документів засвідчуються в присутності уповноваженого працівника банку при наявності оригіналів вищевказаних документів).

5. Опитувальний лист фізичної особи - підприємця та копії інших документів необхідних для виконання ідентифікації.

КРЕДИТНИЙ ДОГОВІР № _____

_____ 20 р.

Акціонерний Банк, надалі Банк, в особі _____, який діє на підставі Довіреності від _____ р., зареєстрованої в реєстрі за № Приватним нотаріусом _____ міського округу _____, та _____, надалі Позичальник, в особі _____, який діє на підставі _____, уклали цей договір, надалі Кредитний договір, про нижченаведене:

1. Предмет договору.

1.1. Предметом Кредитного договору є надання Банком Позичальникові грошових коштів (кредит) у вигляді на таких умовах:

- сума кредиту: _____ (_____) гривень, 00 коп.;
- плата за користування кредитом: _____ % річних;
- а строк до _____ 20__ року;
- фіксована плата за надання кредиту: _____ грн.

2. Порядок та умови видачі кредиту, мета кредиту.

2.1. Для обліку заборгованості за кредитом Банк відкриває позичковий рахунок № 20 _____.

2.2. Грошові кошти перераховуються Банком з позичкового рахунку на банківський (поточний) рахунок Позичальника (або інший рахунок, вказаний Позичальником в заяві про перерахування коштів) після підписання з Банком договору щодо забезпечення виконання зобов'язань Позичальника за Кредитним договором та на підставі письмової заяви Позичальника про перерахування грошових коштів у 5 (п'яти) денний строк з дня отримання Банком заяви.

2.3. У видачі кредиту Позичальникові може бути відмовлено частково або в повному обсязі з підстав, що передбачені діючим законодавством України та/або у випадках:

- порушення Позичальником своїх зобов'язань за Кредитним договором;
- порушення заставодавцем (поручителем, гарантом) зобов'язань за договором, що забезпечує виконання Позичальником зобов'язань за Кредитним договором;
- вчинення заставодавцем дій на припинення застави, що забезпечує виконання Позичальником зобов'язань за Кредитним договором, в т.ч. щодо розірвання депозитного договору та/або дострокової вимоги повернення вкладу за депозитним договором, майнові права за яким, є забезпеченням виконання зобов'язань Позичальником за Кредитним договором;

- відсутності забезпечення виконання зобов'язань Позичальником за Кредитним договором;
- погіршення фінансового стану Позичальника та за наявності інших обставин, які явно свідчать про те, що наданий кредит своєчасне не буде повернений;
- у випадку відсутності у Банку вільних грошових коштів (ресурсів).

2.4. Банк надає Позичальнику кредит для проведення статутної діяльності.

3. Зобов'язання Банку.

3.1. Банк зобов'язаний надати Позичальникові грошові кошти (кредит) у розмірі та на строк, що встановлені в п.1.1. Кредитного договору та в порядку і на умовах, встановлених Кредитним договором.

3.2. Банк зобов'язаний прийняти виконання, запропоноване за Позичальника будь якою іншою особою.

4. Зобов'язання Позичальника.

4.1. Позичальник зобов'язаний повернути Банку отриманий кредит в повному обсязі, в строк та у порядку, встановлених Кредитним договором.

4.2. Позичальник зобов'язаний сплатити Банку плату за користування кредитом та фіксовану плату за надання кредиту у розмірі та порядку, що встановлені Кредитним договором.

4.3. Позичальник зобов'язаний надавати Банку документи: бухгалтерські баланси та звіти про фінансову діяльність (ф.№2) на звітні дати (до 28 числа першого місяця кварталу); довідку про надходження коштів на банківські (поточні) рахунки (до 15 числа наступного місяця); інші довідки та документи за вимогою Банку (протягом 2 днів з дня отримання запиту).

4.4. Позичальник зобов'язаний повністю повернути кредит та сплатити плату за надання кредиту, незалежно від настання строку виконання зобов'язання у випадках:

- реорганізації або ліквідації Позичальника (заставадвця, поручителя, гаранта);
- порушення заставадавцем (поручителем, гарантом) зобов'язань за договором, що забезпечує виконання Позичальником зобов'язань за Кредитним договором;
- вчинення заставадавцем дій на припинення застави, що забезпечує виконання Позичальником зобов'язань за Кредитним договором, в т.ч. щодо розірвання депозитного договору та/або дострокової вимоги повернення вкладу за депозитним договором, майнові права за яким, є забезпеченням виконання зобов'язань Позичальником за Кредитним договором;

- незгоди Позичальника з зміною розміру плати за користування кредитом, запропонованої Банком;
- не сплати фіксованої плати за надання кредиту (в т.ч. неналежної сплати);
- у разі виникнення у Банка права на звернення стягнення на предмет застави, що одночасно забезпечує виконання зобов'язань, як за цим кредитним договором, так і будь-якими іншими кредитними договорами, укладеними з Банком .

4.5 . Письмово повідомити Банк про зміну юридичної та/або фактичної адреси, номерів телефонів, про зміни у складі органів управління Позичальника, в т.ч. зміни у складі його учасників, у 3 (три) денний строк з моменту проведення таких змін. В 5-ти денний строк надати в Банк зміни до Установчих чи Статутних документів, що регламентують повноваження членів органів управління Позичальника.

4.6. Позичальник зобов'язаний відкрити поточні рахунки в та забезпечити надходження грошових потоків в розмірі не менше, ніж 70% від їх загального обсягу , протягом трьох місяців з дати укладення кредитного договору, та підтримувати такий розмір оборотів на рахунках, протягом дії кредитного договору.

5. Права Позичальника.

5.1. Позичальник має право відмовитися від одержання кредиту частково або в повному обсязі до дня видачі кредиту.

5.2. Позичальник має право достроково повернути наданий кредит.

6. Права Банку.

6.1. Банк має право вимагати від Позичальника надання довідок, документів в т.ч. фінансової документації, необхідної для вивчення стану господарської діяльності та платоспроможності Позичальника.

6.2. У разі настання строку виконання будь-якого зобов'язання Позичальника за цим договором та/або у разі невиконання (неналежного виконання) Позичальником зобов'язань за Кредитним договором Банк має право на договірне списання суми боргу з рахунків Позичальника та/або звернути стягнення на Предмет застави, що забезпечує виконання зобов'язань Позичальника, вимагати виконання зобов'язань за Кредитним договором від поручителя (гаранта).

6.3. Банк має право змінювати розмір плати за користування кредитом шляхом письмового повідомлення Позичальнику нового розміру.

6.4. Банк має право зупинити видачу кредиту або відмовити у видачі кредиту відповідно до п.2.3. Кредитного договору.

7. Порядок нарахування плати за користування кредитом.

7.1. Початком нарахування плати за користування кредитом є дата списання коштів, вказаних в п.п.1.1. Кредитного договору, або їх частини з позичкового рахунку.

7.2. Плата за користування кредитом нараховується щомісячно за період включно з “26”-го числа попереднього місяця по “25”-е число поточного місяця, виходячи із календарної кількості днів і суми отриманих коштів.

7.3. При нарахуванні плати за користування кредитом враховується день списання коштів з позичкового рахунку і не враховується день повернення кредиту або його частини.

7.4. При розрахунку відсотків використовується 360 днів.

7.5. Розрахунок суми плати за один день користування кредитом здійснюється за такою формулою:

$$P = (D * Q *) : 100 : 360, \text{ де}$$

P—сума плати за один день користування кредитом, D—сума заборгованості кредитом, Q—розмір відсоткової ставки, діючої на дату нарахування процентів, 360—кількість днів у році.

8. Порядок сплати відсотків за користування кредитом, фіксованої плати за надання кредиту, а також погашення кредиту.

8.1. Перерахування Банку плати за користування кредитом на рахунок №20_____ в розмірі, встановленим п.1.1. Кредитного договору, здійснюється щомісячно в строк з 25 числа по останній робочий день поточного місяця за винятком останнього місяця, коли сума нарахованих процентів сплачуються разом з основною сумою кредиту.

8.2. За надання кредиту Позичальник протягом 3-х днів з дня підписання Кредитного договору сплачує Банку фіксовану плату в сумі _____ (_____) гривень на рахунок №60_____ з призначенням платежу: “Фіксована плата (процент) за кредит згідно кредитного договору №_____ від _____ р. без ПДВ.” (в т.ч. у випадку відмови Позичальника від одержання кредиту частково або в повному обсязі). Розмір грошової суми(комісійної винагороди), що сплачується Позичальником за внесення змін до кредитного договору, пов’язаних із збільшенням суми кредиту або строку користування кредитними коштами, встановлюється додатковими угодами до кредитного договору.

8.3. Погашення кредиту здійснюється шляхом перерахування грошових коштів з банківського (поточного) рахунку Позичальника на рахунок Банку № 20_____, -щомісячно, починаючи з _____20 року в сумі _____ гривні коп. рівними частинами щомісячно, (або) згідно графіку, що є невід’ємною частиною договору,(або) в кінці строку дії договору.

8.4. У разі недостатності суми проведеного платежу для виконання зобов'язань Позичальника за Кредитним договором у повному обсязі, ця сума погашає вимоги Банку у наступній черговості:

- у першу чергу сплачується сума кредиту;
- у другу чергу сплачується плата за користування кредитом і неустойка;
- у третю чергу відшкодовуються витрати Банку, що пов'язані із одержанням виконання.

8.5. Погашення кредиту та сплата плати за користування кредитом може здійснюватися поручителем, майновим поручителем, гарантом та будь якою іншою особою.

9. Відповідальність сторін та забезпечення виконання зобов'язань Позичальника.

9.1. У разі несвоєчасного повернення кредиту Позичальник зобов'язаний сплатити суму боргу з урахуванням встановленого індексу інфляції за весь час прострочення, а також 30 (тридцять) процентів річних від простроченої суми.

9.2. У разі несвоєчасної (неналежної) сплати плати за користування кредитом, Позичальник сплачує Банку пеню в розмірі подвійної облікової ставки НБУ від суми боргу за кожен день прострочення виконання.

9.3. У разі порушення порядку видачі кредиту, встановленого п.2 цього договору, Банк сплачує Позичальнику штраф в розмірі 0,01 % від суми боргу.

9.4. Виконання зобов'язань Позичальника за Кредитним договором може забезпечуватися будь якими іншими видами забезпечення, встановленими Цивільним кодексом України.

10. Строк договору.

10.1. Цей договір вступає в дію з моменту підписання і діє до повного виконання сторонами своїх зобов'язань.

11. Юридичні адреси і банківські реквізити сторін:

Банк:

Позичальник:

р/р 2600 _____ в

МФО _____

Код ЄДРПОУ _____

_____ / _____

ДОГОВІР ПОРУКИ №

м. Луганськ

“ ” 20 року

Акціонерний банк, в подальшому іменується Кредитодавець, в особі, який діє на підставі....., посвідченої приватним нотаріусом з однієї сторони, та в подальшому іменується Поручитель, з другої сторони, уклали цей договір про наступне:

1. Терміни договору

- 1.1 “Кредитор” - Акціонерний банк
- 1.2 “Поручитель” – , ін.код.:адреса:
- 1.3 “Боржник” –, ін.код.:адреса:.....
- 1.4 “Основне зобов’язання” – Кредитний договір №..., укладені між “Кредитором” та “Боржником”.

2. Предмет договору

2.1. Поручитель зобов’язується солідарно з Боржником відповідати перед Кредитором за виконання Основного зобов’язання, яке було укладено між Кредитором та Боржником.

2.2. Поручителю добре відомі і зрозумілі всі умови Основного зобов’язання, в тому числі:

- 2.2.1. Загальна сума ліміту: гривень.
- 2.2.2. Строк повернення кредиту: року.
- 2.2.3. Відсотки за користування кредитом: відсотків річних.
- 2.2.4. Фіксована плата за надання кредиту: гривень.
- 2.2.5. Штрафні санкції: пеня, яка обчислюється від суми простроченого платежу у розмірі подвійної облікової ставки Національного банку України, що діє у період, за який сплачується пеня.

2.3. Поручитель відповідає перед Кредитором в тому ж обсязі, що і Боржник, за сплату основної заборгованості за кредитною лінією, за сплату відсотків, штрафних санкцій та відшкодування збитків Кредитору.

3. Права та обов’язки сторін

3.1. У разі невиконання Боржником зобов’язань за Кредитним договором у встановлені ним строки, Поручитель зобов’язується погасити заборгованість Боржника не пізніше 5 робочих днів з моменту отримання вимоги Кредитора. Поручитель у дводенний термін з моменту отримання вимоги від Кредитора, повідомляє про це Боржника. До вимоги Кредитора додається розрахунок суми заборгованості із зазначенням термінів оплати.

3.2. Після виконання Поручителем зобов’язань щодо повернення кредиту, відсотків за користування ним та штрафних санкцій, він набуває право зворотної вимоги до Боржника.

3.3. Після виконання Поручителем зобов'язань перед Кредитором щодо повернення кредиту, відсотків за користування ним та штрафних санкцій, Кредитор зобов'язується передати документи, які підтверджують права вимоги до Боржника у термін, що не перевищує 2 робочих днів з дати виконання зобов'язання Поручителем.

3.4. Поручитель не має права без згоди Кредитора в односторонньому порядку відмовитися від прийнятих на себе зобов'язань за цим договором або змінити його умови.

3.5. Виконання зобов'язань Поручителя за цим договором забезпечується всім належним йому майном та грошовими коштами, на яке може бути звернено стягнення.

4. Термін дії договору

4.1. Цей договір вступає в дію з моменту його підписання сторонами.

4.2. Дія договору припиняється з моменту погашення в повному обсязі Боржником або Поручителем зобов'язань за Кредитним договором.

4.3. Порука також припиняється, якщо Кредитор протягом 6 місяців з дня настання строку виконання зобов'язання за Кредитним договором не пред'явив позову до Поручителя.

5. Відповідальність сторін

5.1. Сторони за цим договором несуть передбачену чинним законодавством України відповідальність за збитки (пряму шкоду та упущену вигоду), спричинені невиконанням або неналежним виконанням сторонами своїх обов'язків за договором.

5.2. При порушенні строку, визначеного п. 3.1 цього договору, Поручитель сплачує Кредитору пеню в розмірі подвійної облікової ставки НБУ від суми простроченого платежу за кожний день прострочення.

6. Інші умови

6.1. Спори, які впливають з цього договору, вирішуються відповідно до чинного законодавства України в судовому порядку.

6.2. Цей договір складений у 3 примірниках, які мають однакову юридичну силу і зберігаються по одному примірнику у Поручителя, Кредитора і Боржника.

7. Юридичні адреси і реквізити сторін

КРЕДИТОР:

БОРЖНИК:

ПОРУЧИТЕЛЬ:

з договором
поруки ознайомлено

АНКЕТА (КАРТКА) ПОЗИЧАЛЬНИКА

1. Характеристика підприємства		
1.1. Повна та скорочена назва підприємства:	<u>Повна назва</u>	Код ЄДРПОУ
	<i>Скорочена назва</i>	
1.2. Поштова адреса та юридична адреса (поштовий індекс, назва області, міста .)	<i>Поштова адреса</i>	
	Юридична адреса	
	Телефон: Факс: e-mail:	
1.3. Організаційно-правова форма підприємства		
1.4. Форма власності (частка державної власності)		<u>Код КФВ</u>
	<i>Частка державної власності</i>	
1.5. Дата заснування підприємства		
1.6. Реєстраційне свідоцтво (дата, номер)		
1.7. Назва органу державної реєстрації		

Продовження додатку Ю

1.8. Код платника податку		
1.9. Назва та адреса податкової адміністрації		
1.10. Галузь (основні види економічної діяльності)	Галузь	Код ЗКГНГ
	Види економічної діяльності	Код КВЕД
1.11. Зовнішньо – економічна діяльність	Експорт	Коди ТН ЗЕД
	Імпорт	
1.12. Наявність ліцензій на окремі види діяльності номер, дата, ким видані)		
1.13. Банківські реквізити (основні, додаткові рахунки – номер рахунку, назва банку, МФО)	Основний поточний рахунок	№ _____ Банк: _____ МФО _____
	Валютний рахунок	№ _____ Банк: _____ МФО _____
	Додаткові рахунки	

Продовження додатку Ю

	20__р.	20__р.	20__р.
1.14. Середня кількість працюючих (чол.)			
1.15. Статутний капітал (грн.)			

2. Інформація про керівництво.

Посада	Директор 1	Заступник директора 2	Гол. бухгалтер 3	Інші відповідальні особи 4
2.1. Прізвище, ім`я, по батькові				
2.2. Паспортні дані (серія, номер, дата видачі, ким виданий)				
2.3. Прописка				
2.4. Освіта (який заклад і коли закінчив)				
2.5. Скільки років на займаній посаді				

3. Засновники підприємства та їх частка у власності**3.1. Юридичні особи**

	1	2	3	4
1. Назва підприємства – засновника				
2. Адреса				
3. Частка у статутному фонді (%)				
4. Форма внеску до статутного фонду (грошова, натуральна)				

3.2. Фізичні особи				
1. Прізвище, ім'я та по батькові				
2. Адреса				
3. Паспортні дані				
4. Форма внеску до статутного фонду (грошова, натуральна)				
5. Частка у статутному фонді (%)				
Дочірні підприємства заявника				
Всього - _____, в тому числі найбільші:				
4.1. Назва підприємства				
4.2. Адреса				

Достовірність відомостей, поданих для одержання позички, засвідчую:

Керівник:

_____ (прізвище, ім'я, по батькові, підпис)

Головний бухгалтер:

_____ (прізвище, ім'я, по батькові, підпис)

“ ____ “ _____ 200 __ р.

ЗАЯВА
на одержання кредиту

№ _____ “ _____ ” _____ 20__ р.

Заявник :

_____ (назва підприємства)

в особі:

_____ (посада, П.І.Б.)

просить розглянути питання про надання кредиту.

1. Інформація про бізнес:

1.1.	Основні види діяльності підприємства	
1.2.	Вид діяльності, для розвитку якої потрібен кредит	
1.3.	Досвід роботи в конкретному виді діяльності (кількість років, місяців)	
1.4.	Основні партнери по бізнесу	

2. Фінансова інформація на дату подання заяви(грн.):

2.1.	Основні засоби	
2.2.	Оборотні кошти	
2.3.	Обсяг власних коштів	
2.4.	Дебіторська заборгованість – всього,	
	<i>в т.ч. прострочена</i>	

2.5.	Кредиторська заборгованість – всього,			
	В т.ч.: - по оплаті праці			
	- прострочена,			
	- в т.ч. бюджетна			
2.6.	Фінансові результати:	20_рік	20_рік	На останню звітну дату
	Прибуток (+)			
	Збиток (-)			
2.7.	Обсяг реалізації продукції (надання послуг)	20_рік	20_рік	На останню звітну дату
2.8.	Середньомісячний обсяг реалізації продукції	За минулий рік	За останній звітний квартал	
2.9.	Податкова застава – сума, грн.			
	- дата виникнення			
	- причини			

3. Інформація про Кредитний проект:

3.1.	Назва кредитного проекту (об'єкта кредитування)	
3.2.	Кредитний проект відноситься до основного виду діяльності, чи впроваджується вперше	
3.3.	Загальна вартість проекту, що пропонується до кредитування (грн.)	
3.4.	Передбачається вкладення у проект власних коштів (грн.)	
3.5.	Потреба в кредиті (ряд 3.3. – ряд 3.4.), (грн.)	
3.6.	Порядок кредитування (лінія, разова, згідно з графіком)	
3.7.	Строк користування кредитом (міс.)	
3.8.	Погашення кредиту	
	- починаючи з (вказати дату) періодичність погашення (щомісяця, щокварталу чи вказати конкретні строки та суми платежів) - кінцевий строк (дата)	

Продовження додатку Я

3.9.	Процентна ставка	з _____ по _____ % річних
3.10	Сплата процентів	Щомісяця, починаючи з _____ _____ (дата)

4. Пропонується забезпечення:

4.1. Вид забезпечення (заства нерухомості, транспортних засобів, товарів в обігу тощо):

Предмет застави	Кількість	Ціна за одиницю	Вартість	Застраховане (так / ні)
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				

4.2. Перелік майна, яке пропонується в заставу:

4.3. Майно, що пропонується в заставу є власністю: _____

(вказати власника майна).

4.4. Додаткові види забезпечення:

_____ ,

▪ _____ .

Керівник: _____

М.П.

Гол. бухгалтер: _____

5.Кредитна історія

(досвід в одержанні кредитів за останні 3 роки):

Назва банку-кредитора	Сума наданого кредиту	Дата надання кредиту	Дата погашення		Залишок непогашеного кредиту	Застава по кредиту (вид та сума, грн.)
			згідно договору	фактично		

6.Інформація про рух грошових коштів позичальника по всіх рахунках в банківських установах:(за 12 повних останніх календарних місяців):
по рахунках в національній валюті України:

Місяць	Назва банку:			Назва банку:			Назва банку:		
	№ рахунку:			№ рахунку:			№ рахунку:		
	Де бет грн.	Кредит грн.	Середньоденні залишки, грн.	Де бет грн.	Кредит грн.	Середньоденні залишки, грн.	Де бет грн.	Кредит грн.	Середньоденні залишки, грн.
Січень									
Лютий									
Березень									
Квітень									
Травень									
Червень									
Липень									
Серпень									
Вересень									
Жовтень									
Листопад									
Грудень									
ВСЬОГО			X			X			X

Продовження додатку Я
по рахунках в іноземній валюті:

Місяць	Назва банку:			Назва банку:			Назва банку:		
	№ рахунку:			№ рахунку:			№ рахунку:		
	Де бет грн.	Кре дит грн.	Серед ньоденні залишки, грн.	Де бет грн.	Кре дит грн.	Серед ньоденні залишки, грн.	Де бет грн.	Кре дит грн.	Серед ньоденні залишки, грн.
Січень									
Лютий									
Березень									
Квітень									
Травень									
Червень									
Липень									
Серпень									
Вересень									
Жовтень									
Листопад									
Грудень									
ВСЬОГО			X			X			X

Підтверджуємо, що вся інформація, яка міститься у цьому клопотанні є достовірною, відповідає дійсності і виражаємо свою згоду на проведення детального аналізу діяльності підприємства та кредитного проекту. Не заперечуємо проти відвідання підприємства відповідальними працівниками банку і готові надати їм всю необхідну інформацію для вирішення питання про надання кредиту та в ході його супроводження. За банком залишається право звертатися до будь-яких осіб, які можуть сприяти в одержанні необхідної інформації про підприємство та його керівних осіб.

Керівник

(П.І.Б., підпис)

М. П.

Головний бухгалтер

(П.І.Б., підпис)

Навчальне видання

Зайцева Людмила Олексіївна

**ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ
З ДИСЦИПЛІНИ „БАНКІВСЬКІ ОПЕРАЦІЇ”**

Навчально-методичний посібник

За редакцією автора
Комп'ютерний макет – Зайцева Л. О.

Здано до склад. 16.05.2011 р. Підп. до друку 15.06.2011 р.
Формат 60x84 1/16. Папір офсет. Гарнітура Times New Roman.
Друк ризографічний.
Ум. друк. арк. 12,61. Наклад 300 прим. Зам № 115.

Видавець і виготовлювач
Видавництво Державного закладу
«Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
вул. Оборонна, 2, м. Луганськ, 91011. Тел./факс: (0642) 58-03-20
e- mail: alma-mater@list.ru
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3459 від 09.04.2009 р.